

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SEZAI KARAKOÇ’UN “GÜN DOĞMADAN” ADLI KİTABININ
TÜRKÇE EĞİTİMİNDE METİNLERARASILIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra GÜNDOĞDU

Malatya-2024

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

SEZAİ KARAKOÇ'UN "GÜN DOĞMADAN" ADLI KİTABININ
TÜRKÇE EĞİTİMİNDE METİNLERARASILIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra GÜNDOĞDU

Danışman: Prof. Dr. Hasan KAVRUK

Malatya-2024

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

SEZAI KARAKOÇ’UN “GÜN DOĞMADAN” ADLI KİTABININ
TÜRKÇE EĞİTİMİNDE METİNLERARASILIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. HASAN KAVRUK

HAZIRLAYAN
BÜŞRA GÜNDOĞDU

Jürimiz tarafından 31/10/2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda bu tez **oybirliği** ile başarılı bulunarak Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı	İmza
1. Doç. Dr. Ahmet KARABULUT (Başkan)	
2. Prof. Dr. Hasan KAVRUK (Danışman)	
3. Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU	

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu’nun .../.../20... tarih ve 20.../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

PROF. DR. EYÜP İZCİ

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Hasan Kavruk’un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“Sezai Karakoç’un “Gün Doğmadan” Adlı Kitabının Türkçe Eğitiminde Metinlerarasılık Açısından İncelenmesi”** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

ÖNSÖZ

Eğitim hayatım boyunca gerek insani yönü gerek akademik birikimi ve çalışma ahlakıyla her zaman bana yol gösteren, yeni ufuklar açan, desteğini her zaman hissettiğim kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Hasan Kavruk’a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü’nün kıymetli hocalarına bu süreçteki rehberlikleri için teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmamın her türlü kırılma noktasında elini taşın altına koymaktan çekinmeyen çok kıymetli hocam Doç. Dr. Ahmet Karabulut’a ve Doç. Dr. Salim Durukoğlu’na teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her zorlukta birbirimize destek olduğumuz çok değerli arkadaşlarım Mehmet Coşkun’a ve Fatma Altun’a bu güzel yoldaşlıkları için çok teşekkür ederim.

Son olarak, maddi, manevi her zaman ve her koşulda bana destek olan aileme her şey için teşekkür ederim.

Büşra Gündoğdu

Malatya, 2024

ÖZET

SEZAI KARAKOÇ’UN “GÜN DOĞMADAN” ADLI KİTABININ TÜRKÇE EĞİTİMİNDE METİNLERARASILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

GÜNDOĞDU, Büşra

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan KAVRUK

vii+ 140 sayfa

Metinlerarasılık kavramı, 1960’ta Julia Kristeva tarafından kurama dönüştürülmüş bir metin gerçekliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Her metin kendinden önce yazılmış ve sonra yazılacak olan metinlerle canlı bir etkileşim bağı taşımaktadır. Metinler, okuyucunun zihninde bu etkileşim bağıyla beraber yeniden kurulmaktadır.

Çalışmamızda modern Türk şiirinin en çarpıcı isimlerinden biri olan Sezai Karakoç’un *Gün Doğmadan* adlı, bütün şiirlerinin yer aldığı eserinin, metinlerarası unsurlar bakımından mahiyetinin tespit edilmesi ve Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. *Gün Doğmadan* adlı eserdeki şiirlerin ilk üç bölümündeki, alıntılar ve atıflar (gönderge) bağlamında değerlendirilip metinlerarasılık yönüyle incelenip yorumlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi modeli kullanılmıştır. Çalışmamızın materyalini Sezai Karakoç’un farklı kitaplar olarak yayımlanmış bütün şiirlerinin toplu olarak yer aldığı *Gün Doğmadan* adlı kitapta bulunan şiirler oluşturmaktadır. Eserde yapılan incelemeler sonucunda ağırlıklı olarak alıntılardan çok atıflara (göndergeler) başvurulduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda *Gün Doğmadan* adlı kitapta yer alan şiirlerin metinlerarası okumaya oldukça elverişli bir kaynak olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Anahtar kavramlar: Türkçe Eğitimi, Metinlerarasılık, Sezai Karakoç, Gün Doğmadan

ABSTRACT

EXAMINING OF SEZAI KARAKOÇ’S GÜN DOĞMADAN IN TERMS OF INTERTEXTUALITY IN TURKISH EDUCATION

GÜNDOĞDU, Büşra

Master's Degree, İnönü University Institute of Educational Sciences, Department of
Turkish and Social Sciences Education, Department of Turkish Education

Thesis Advisor: Prof. Dr. Hasan Kavruk

vii + 140 pages

The concept of intertextuality is a textual reality that was theorized by Julia Kristeva in 1960. Every text carries a living bond of interaction with the texts written before it and the texts to be written after it. Each text is reconstructed in the reader's mind with this interaction bond.

In our study, it is aimed to determine the nature of Sezai Karakoç's Gün Doğmadan, one of the most striking names of modern Turkish poetry, in terms of intertextual elements and to evaluate it in terms of Turkish education. The poems in Gün Doğmadan were evaluated in the context of quotations and references (reference) and analyzed and interpreted in terms of intertextuality. Document analysis model, one of the qualitative research methods, was used in the study. The material of our study consists of the poems in the book titled Gün Doğmadan, which collectively contains all of Sezai Karakoç's poems published in different books. As a result of the examinations made in the work, it was determined that references (references) were used more than quotations. As a result of the study, it has been reached that the poems in the book titled Gün Doğmadan are a very convenient source for intertextual reading.

Key concepts: Turkish Education, intertextuality, Sezai Karakoç, Gün Doğmadan

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	İ
ÖNSÖZ	İİ
ÖZET	İİİ
ABSTRACT.....	İV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar LİSTESİ.....	Vİİ

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	1
1.3.Araştırmanın Önemi	5
1.4.Varsayımlar.....	6
1.5.Araştırmanın Kapsamı	6

BÖLÜM II

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler.....	7
2.1.1. Sezai Karakoç'un Hayatı ve Edebî Kişiliği	7
2.1.2. Metin	9
2.1.3. Metinlerarasılık	12
2.1.4. Metinlerarasılık Yöntemleri	14
2.1.4.1. Ortakbirliktelik İlişkileri ve Türev İlişkileri.....	14
2.1.4.1.1.Alıntı ve Gönderge.....	14
2.1.4.1.2.Gizli Alıntı- Aşıırma	15
2.1.4.1.3.Anıştırma	15
2.1.4.1.4. Yansılama/ Parodi.....	15
2.1.4.1.5. Alaycı Dönüştürüm.....	16
2.1.4.1.6. Pastiş	16
2.1.4.1.7.Klişe- Basmakalıp Söz.....	16
2.1.5. Türkçe Eğitimi ve Metinlerarasılık	17
2.2. İlgili Araştırmalar	19

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Çalışma Materyali	22
3.3. Verilerin Toplanması	22
3.4. Verilerin Analizi	23
3.5. Araştırmacının Rolü	23
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik	23

BÖLÜM IV

4.BULGULAR VE YORUM

4.1. Gün Doğmadan'ın, Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızırla Kırk Saat başlıklı bölümlerinde tespit edilen alıntılar nelerdir?	24
4.1.1. Monna Rosa	24
4.1.2.Şahdamar/ Körfez/ Sesler	24
4.1.3. Hızırla Kırk Saat	25
4.2. Gün Doğmadan' ın Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızırla Kırk Saat başlıklı bölümlerinde tespit edilen atıflar nelerdir?	25
4.2.1. Monna Rosa	25
4.2.2. Şahdamar / Körfez / Sesler	30
4.2.3.Hızırla Kırk Saat	65

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	131
5.2. Öneriler	135
KAYNAKÇA	137

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Metinler arası öğrenme çıktılarına ait süreç bileşenleri..... 18

Tablo 2. Metinlerarası alıntılar ve atıflar (göndergeler) 133

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

İletişim, geçmişten günümüze, üzerinde önemle durulmuş bir kavramdır. Uygarlık tarihinde yaşanan gelişmeler, toplum ve birey açısından kendinden önceki nesillere göre daha gelişmiş bir iletişim becerisine sahip olmayı gerektirmektedir. Güçlü (2003), iletişimi, bilgilerin düşüncelerin ve duyguların yazılı veya sözlü olarak birey ya da gruplara iletilme süreci olarak tanımlamaktadır. İletişim, insanlık tarihi boyunca süregelen dinamik ve sürekli olarak gelişen bir süreçtir. Zira insan, düşünme yetisi sayesinde çocukluğundan itibaren anlama ve anlatma becerileri aracılığıyla çevresiyle etkileşim halinde olan bir varlıktır. Schramm (1964), iletişim kavramının kompleks bir yapıda olduğunu ve bu yapının hatlarının kesin olarak çizilebilecek bir disiplin olmayacağını belirtmektedir.

İletişimin en önemli unsuru ise, insanda var olan düşünme yetisidir. Bu yeti sayesinde insan, düşünceleri aktaracak ve anlayacak bir anlatım biçimi bulma arayışındadır. Bu anlatım biçimi genellikle sözlü dil aracılığıyla sürdürülürken kavram ve sembollerle de yapılabilir. İletişimin yaşantıya eksenli olarak gönderici ve alıcı arasında çeşitli yollarla paylaşılan psiko-sosyal bir süreç olduğu düşünüldüğünde, bu süreçte dilin yansıtıcı, yaratıcı, etkileyici ve yönlendirici işlevlere sahip çok yönlü bir araç olduğu görülmektedir (Kaya, 2012, s. 5). Birey ve toplum nezdinde ortaya çıkan bu iletişim ihtiyacı, zamanla kalıcı ifadelerin arayışını başlatmıştır. Bu arayış ise yazının icadını ortaya çıkarmıştır (Gönenç, 2003). Yazının keşfi, sözlü iletişimin somut hâle gelmesini mümkün kılarak iletilerin ve düşüncelerin kalıcılığını sağlamıştır.

Sembollerle yapılan bu iletişimin en önemli araçlarından biri de metindir. Literatürde yer alan metin tanımlamalarında farklı görüşler bulunmakla birlikte bu

tanımlamalardan da yola çıkarak genel itibariyle metnin, “üzerinden anlam kurulabilen bir bildirişim aracı” olduğunu söyleyebiliriz (Köksal ve Ünal, 2008, s. 156). Metin, sözlü iletişimden yazılı iletişime geçme ihtiyacından doğan bir dil ürünü olmakla birlikte yazarın amacı, iletisi üzerine bina edilmiştir. Bir metnin başka metinlerle açık ya da gizli ilişkiler kurması esasına dayanan metinlerarasılık kavramı, ilk olarak 1960’lı yılların sonlarında Julia Kristeva tarafından ortaya atılmıştır (Kristeva, 2003). Bu kurama göre, var olan hiçbir metin, kendinden önceki metinlerden bağımsız değildir ve kendinden sonraki metinleri de etkileyecektir. Gürses (2016), metinlerarasılık kuramında; var olan bir metnin başka bir metnin içine dahil edildiğini ya da kendinden önceki bir metinden yola çıkılarak yeni bir metin yaratıldığını ifade eder. Hartman’a (1992) göre metinlerarasılık üç temel üzerine inşa edilmiştir:

- Metnin yazarı,
- Okur,
- Metnin bağlamı

Her metnin oluşumu, yazarın metni oluşturma basamaklarından etkilenmektedir. Metinlerarasılık kavramında yazarın rolü, bu bağlamda ortaya çıkmaktadır. Metnin son muhatabı noktasında olan okur ise, okuduğu metni anlamlandırmada bahsedilen metinlerarası bakış açısından hareket ederek metinlerarasılık kavramının kendine bakan kısmını gerçekleştirebilir. Metinlerarasılık, metinlerin devamlı olma ve sürekliliği noktasında büyük bir yarar sağlamaktadır. Bu durum da metnin yaratılma sürecinde etkilendiği başka metinlere olan bağlamının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Metinlerarası bağlam, binlerce yıldır süregelen metin iletişiminin sonucu olarak farklı metinlere kapı aralamaktır. Bundandır ki metinlerarasılık kavramı, hem metni anlamlandırma olan okuma becerisi hem de yeni bir metin yaratma olan yazma becerisi ile doğrudan ilişkilidir.

Irwin (2004) okunan her bir metnin kendinden önceki metinlerle iletişiminin olduğunu ve bu noktada okuma eyleminin de bu iletişimden etkilenen bir işlem süreci olduğunu ifade ederken metinlerarası okumanın iki ya da daha fazla metin arasında bir bağlantı kurma olduğunu vurgular. Metinlerarası okuma, eğitim programlarımızda ilk kez 2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan ve yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı Türkçe Öğretim Programı’nda yer almıştır. Bu programı müteakip diğer

programlarda da yer alan bu kavrama güncel olarak yürürlükte olan 2024 Maarif Programı Türkçe Öğretim Programı'nda da yer verilmiştir.

Metinlerarasılık; okura, metni daha hızlı anlama noktasında birtakım üst düzey düşünme becerileri kazandırmada etkilidir. Okunan metinden anlam çıkarma, okuduğunu kavrama, öğrenme, konuyla ilgili bilgiyi üretme, saklama ve gerektiğinde yeniden kurma okurun metinlerarası ilişkileri algılama, doğru ve etkin işletebilme becerisinde saklıdır (Karatay, 2010). Bu beceriyi edinen okurda, başka metinlere yönelik merak uyanacak ve okurun öğrenme heyecanı ve ilgisi artacağından okur zamanla okuma alışkanlığı ve zevkini de kazanacaktır. Metinlerarası bir bakış açısıyla dersleri yürütmek, öğrencilerde üst düzey bir anlama becerisinin kapısını aralar. Bu bağlamda metinlerarası okuma öğrencilere:

- Öğrencilerin metinlerle daha fazla ilişki kurmaları,
- Metinlere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaları,

Analiz, sentez, uygulama gibi üst düzey düşünme becerileri kazanmaları hususunda yarar sağlamaktadır (Köksal & Ünal, 2008).

Türkçe Eğitiminde temel amaç; anlama, anlatma ve düşünme becerileri bağlamında, topluma, iyi yetişmiş bireyler kazandırmaktır. Bu beceriler de Türkçe dersinin kavram alanına girmekte ve Türkçe dersi çalışmaları dahilinde yürütülmektedir. Türkçe dersinin temelini oluşturan metinleri daha iyi anlamak ve gelecekte okunacak metinlerle ilgili fikir sahibi olmak, metinlerarası okuma becerisinin ve bakış açısının kazandırılmasıyla mümkün olabilir. Metinlerarası okuma uygulamaları; öğrencileri, bir metni nasıl okuması, nelere dikkat etmesi gerektiği hakkında geliştirecek, onların eleştirel düşünme becerilerini arttıracaktır.

Son yıllarda Türkçe öğretim programlarında metinler üç tür olarak sınıflandırılmaktadır. Öğrenciler öğretici/ bilgilendirici, hikâye edici ve şiir türlerinde metinlerle karşılaşmaktadır. Bu sınıflandırma içerisinde yer alan türlerden olan şiir, yapısı ve özellikleri bağlamında ele alındığında anlaşılma yönünden daha karmaşık ve okuru zorlayıcı şifreler taşıyabilen metinlerdir. Aksan'a göre (2004) şiir dilinin en önemli özellikleri arasında kısa ve eksilteli anlatıma sahip olması yer alır. Aksan'ın deyimiyle belirli bir içtenlik taşıyan lirik şiirler, göstergeleri elden geldiğince en geniş şekilde

kullanarak anlam oluşturulmuş olanlardır. Söz sanatları, devrik ve eksilteli cümleler, alışılmamış bağdaştırmalar, imgelerle, okurda, farklı ve çarpıcı çağrışımlar üzerinden çeşitli anlam evrenleri kurulur.

Türk edebiyatının en köklü ve sağlam kollarından biri olan şiirin hem gelenek hem şiirde yenileşme etkilerinin en güzel örneklerinin görüldüğü şairlerinden biri Sezai Karakoç'tur. Karakoç, İkinci Yeni Hareketinin kurucu sanatçıları arasında yer alır. Kendine has sanatını oluşturan dünya görüşü, dini hassasiyetiyle toplulukta yer alan sanatçılardan ayrılmaktadır. Akkanat'ın (2002) da üzerinde durduğu gibi İkinci Yeni şairleri arasında 'gelenek' kavramını afaki bir şekilde değil ilmi ve kapsamlı bir birikim sonucunda yorumlaması ve bu kaynağı şiirine uygulama boyutunda gösterdiği ustalıklı dikkatleri üstüne çeker.

Sanatını, İslam inancı ve bu inanç etrafında gelişen medeniyet tasavvuru ışığında şekillendiren Karakoç'un şiirinin yaslandığı duvar İslam uygarlığıdır. Karakoç şiirinin bütün hatlarıyla anlaşılabilmesi için başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere birçok dini metne ve İslam söylemleri ve kutsiyet atfedilmiş kimliklerine de aşina olmak gerekmektedir (Oktay, 2001). Bununla beraber Anadolu kültürünün zenginlikleri de Karakoç şiirini besleyen önemli bir kaynaktır. Karakoç (2022), geleneğin güçlü bir kolunun da halk edebiyatı olduğunu belirtmektedir. Onun için gelenek bu farklı kollardan beslenen bir bütündür.

Karakoç'un şiir ufku sadece İslam inancının sınırlarında kalmaz. Doğu'yu bildiği kadar Batı'yı da bilmekte ve bu vasıflardan dolayı onun şiiri, tüm insanlığı içine alan evrensel nitelik ve niceliğe erişmektedir (Ay, 2000).

Hem bir Anadolu çocuğu olup halk kültürünün içinde büyümüş olması hem de çocukluğundan itibaren büyük bir hassasiyetle beslendiği dini duyarlılığı ve eğitim hayatının kendisine açtığı Batı edebiyatının çağdaş kavramları, Karakoç'a geniş bir ufuk çizgisi oluşturmuştur. Şairin bütün şiirlerinin yer aldığı 'Gün Doğmadan' adlı eserde bu açıdan birçok farklı uzamın kesiştiği zengin bir görünüm ortaya koymaktadır.

Sezai Karakoç'un şiir anlayışı dikkate alındığında, çalışmanın amacını birbirinden farklı birçok kaynaktan beslenmiş bu şiirlerin metinlerarası unsurları belirlemek, Türkçe eğitimi ekseninde metinler arası okuma açısından değerlendirmek oluşturmaktadır.

Çalışmanın problem cümlesini “Sezai Karakoç’un ‘Gün Doğmadan adlı kitabının Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızır ile Kırk Saat başlıklı bölümlerindeki şiirlerinde yer alan metinlerarası unsurlar nelerdir ?” sorusu oluşturmaktadır. Bu problem cümlesi merkeze alınarak çalışmanın alt problemlerinde şu sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır:

- Sezai Karakoç’un Gün Doğmadan adlı kitabının Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızır ile Kırk Saat adlı bölümlerindeki şiirlerde yer alan alıntılar nelerdir?
- Sezai Karakoç’un Gün Doğmadan adlı kitabının Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızır ile Kırk Saat başlıklı bölümlerindeki şiirlerde yer alan atıflar nelerdir?
- 1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Sezai Karakoç’un Gün Doğmadan adlı kitabında yer alan şiirlerin metinlerarasılık bağlamında incelenmesi ve Türkçe Eğitimi açısından kazandırılması amaçlanan metinlerarası okuma becerileri yönünden işlevselliğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda, yazarın bahsedilen kitabında yer alan ilk üç kitap olan Monna Rosa, Şahdamar / Körfez/ Sesler ve Hızır ile Kırk Saat’te yer alan şiirler metinlerarasılık türleri bağlamında ele alınarak diğer metinlerle olan ilişkileri aktarılmaya çalışılmıştır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Türkçe eğitiminin temelinde metinler yer almaktadır. Nitekim dört temel dil becerisinin ve dil bilgisi becerilerinin geliştirilmesinde başvuru en temel kaynak metinlerdir. 2005 tarihli yapılandırmacılık esaslı Türkçe Dersi Öğretim Programı ile metinler, tematik bir anlayışla ele alınmaya başlanmış ve Türkçe Eğitiminin metin türleri bağlamında aktarılması hedeflenmiştir. Bu noktadan bakıldığında metinlerarasılık kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. Zira bu kavram, her metnin kendinden önceki metinlerle olan etkileşimine ve anlam bağı esasına dayanmaktadır. Bu kurama göre, var olan hiçbir metin kendinden önceki metinlerden bağımsız olamayacağı gibi kendinden sonraki metinleri de etkileyecektir. Metinlerarasılık kavramının metinlerle olan ilişkisi ise iki ya da daha fazla metin arasında bir bağlantı kurmak olarak ifade edilmekte ve bu

bağlantı sayesinde öğrencilerin metinlerarası ilişkiler bağlamında değerlendirme, analiz etme gibi özelliklerle üst düzey düşünme becerilerinin gelişeceği düşünülmektedir (Çetinkaya vd., 2019). Öğrencilerin derinlemesine okuma ufkunu genişleterek metinlerarası okumaya elverişli ve nitelikli metinlerin tespit edilmesi noktasında edebiyatımızın önemli yazarlarına ait eserlerin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla Sezai Karakoç'un bütün şiirlerinin yer aldığı Gün Doğmadan adlı şiir kitabının metinlerarasılık bağlamında ele alınması hem eserin farklı yönlerinin ortaya çıkarılması hem de öğrencilere sunulabilecek metinlerin çeşitlendirilmesiyle daha iyi anlam kurmaları ve düşünme becerilerinin gelişimi açısından önemlidir.

1.4.Varsayımlar

Çalışmada, “Gün Doğmadan” adlı eserde metinlerarası yöntemlerin yer aldığı dolayısıyla da kitapta yer alan şiirlerin Türkçe Eğitiminde metinlerarasılık bağlamında ele alındığında incelemeye uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5.Araştırmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamı şu şekilde belirlenmiştir. Bu çalışmada, Sezai Karakoç'un “Gün Doğmadan” adlı eserinde yer alan sekiz (8) ayrı kitapta bulunan şiirlerden ilk üç (3) kitapta yer alan şiir metinleri kullanılmıştır. Metinlerarasılık kendi içerisinde sonsuz uzantısı olan bir kavramdır. Bu da metinlerarasılık türlerinin her birini müstakil bir çalışma alanı olabilecek şekilde genişletmektedir. Bundan dolayı bu çalışmada incelenen şiirler, ortak birliktelik ilişkilerinden açık metinlerarası ilişkiler kapsamına giren alıntılar, göndergeler (atıf) ile sınırlandırılmış, sadece bu bağlamlarda incelenmiştir. Metinlerarasılığın geri kalan alt başlıkları olan anıştırma, gizli alıntı (aşırma), yansılama (parodi), öykünme (pastiş), alaycı dönüştürüm gibi ana metnin taklit ve dönüşümü yoluna gidilen türev ilişkilerine yönelik bir inceleme yapılmamıştır.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde metinlerarasılık kavramı açıklanmış ve Sezai Karakoç hakkında yapılan çalışmalar ele alınarak kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur.

2.1. Kuramsal Bilgiler

Metinlerarasılık kavramı ve metinlerarasılık biçimleri ile Türkçe Eğitimi ve metinlerarasılık ilişkisi bu başlık altında ele alınmıştır. Sezai Karakoç'un hayatı, edebî kişiliği, eserleri de yine bu bölümdeki alt başlıklardandır.

2.1.1. Sezai Karakoç'un Hayatı ve Edebî Kişiliği

1933 yılında, Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde dünyaya gelen Sezai Karakoç, ilkokulu Ergani' de tamamladı. Ortaokulu parasız yatılı olarak Maraş' ta bitiren şair, Gaziantep Lisesini de parasız yatılı olarak tamamladı.

Liseyi bitirdikten sonra 1950' de, İstanbul' da Siyasal Bilgiler Fakültesinde üniversite eğitimine başladı. Bu dönemde ilk sanatsal ürünlerini de meydana getirmeye başladı. Fakülteyi bitirdikten sonra Maliye müfettişi yardımcısı olarak çalışma hayatına atıldı. Karşılıksız olarak Büyük Doğu'nun kültür ve sanat sayfasını yöneten şair, hayatının önemli dönümlerinde 1957' de annesini, 1963' te ise babasını kaybetti. “Yeni İstanbul gazetesinde "Karakoç" imzasıyla günlük yazılar yazdı” (Karataş, 2021, s. 121). 1965'te resmi görevinden istifa etti.

1967'de Babıalide Sabah gazetesinde köşe yazıları yazdı ve yine aynı yıl hakkında dava açıldı ve iki kitabı toplatıldı.

1968 ve 1990 yılları arasında aktif yazı hayatını sürdürerek çeşitli ödüller aldı. 1990 yılında Diriliş Partisi'ni kurdu. Ancak 7 yıl sonra parti kapatıldı. 2006' da Kültür ve

Turizm Bakanlığı tarafından, "Kültür ve Sanat Büyük Ödülü"ne; 2011'de Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'ne layık görüldü (Karataş, 2021).

16 Kasım 2021'de yaşlılığa bağlı geçirdiği kalp krizi sebebiyle İstanbul'daki evinde vefat etti.

88 yıllık yaşamında ses getiren birçok şiir ve düşünce yazıları kaleme aldı. Fakülte yıllarına kadar Anadolu'nun küçük bir kasabasında yaşayan şair, Anadolu kültürü içerisinde yetişti. Anadolu'dan aldığı özü şiirlerine yansıttı. Dini inanç ve geleneklere bağlı bir ailede büyümesi de şiirini ve düşünce dünyasını büyük ölçüde etkiledi. Yaşadıklarının, deneyimlerinin bir sonucu olarak hayatı ve sanatı, İslam inancı ve İslam medeniyeti tesirinde şekillendi.

Edebi dönem itibariyle İkinci Yeniciler arasında sayıldı fakat topluluktan ayrılan keskin yönleri ile farklılığı sürekli olarak dile getirildi. Gelenek ve İslam kültüründen yararlanma noktasında çağdaşlarından ayrıldı. "Cumhuriyet döneminin İkinci Yeniciler şairlerinin metafizik kolu olarak genel kabul görmektedir. Şiiri gelenek ve İslam inancı ekseninde "Diriliş" düşüncesinin dile getirilmesidir. Sezai Karakoç kendi denemelerinden önce çok sapa görülen bir yol tutmuştur. Şiirde basmakalıplar içine hapsolmuş, kurumuş, katılaşmış din duygusunu yeni bir ilhamla diriltmiştir" (Kaplan, 2016, s. 246).

Eski şiirimizin dünyasıyla kurulan ilişkiler açısından Karakoç'a baktığımız zaman, kültürel alt yapı bakımından da daha geniş bir temelden geldiğini görürüz. Vardığı yer ise sadece dair olmadığı, düşünce alanındaki düz yazı ürünleriyle de ayrıca varlık teşkil ettiği bir yerdir. Modern Şiirimizde, şairane içtenliğinden özümsemiş eski kültürümüzün, dini duyarlılıktaki saflığın, hatta duanın müştereken çıkarak dallandığı ilk şair Sezai Karakoç oldu (Eroğlu, 1981, s. 52).

İkinci Yeni Hareketinin biçimsel özellikleri içerisinde muhtevasını İslam inancından alan şiirler yazdı. "Karakoç, özce değil ama dil ve biçimce İkinci Yeni tarzına yakın başka şiirler üretmeye başlamış ve İkinci Yeni poetik arkına metafizik özü yansıtan özgün bir şair olarak dâhil olmuştur. O ancak bu dinsel ve metafizik öze İkinci Yeniden ayrı tutulabilir" (Karaca, 2010, s. 190).

2.1.2. Metin

İnsanlar için dil kullanımının en temel amaçlarından biri iletişim sağlamaktır. Dil ve iletişim kavramlarının birleştiği bu amaç bizi doğal olarak bu etkileşimin gerçekleştiği bağlama yani metne götürür. Dilidüzgün'e göre (2013) iletişimin gerçekleşme koşulu metin oluşturmaktır. Çünkü her metin bir bilgi, duygu, düşünce ya da mesaj verilmek amacıyla yazılmıştır. Metinlerde yer alan ifadelerin hiçbirisi tesadüfen oluşmuş ses birliktelikleri olarak değerlendirilmez. Böylelikle soyut iki kavram olan dil ve iletişim metinler aracılığıyla somutlaştırılmış olur.

Metin kavramı, kendisini oluşturan cümlelerin tutarlı bir şekilde bağlanıp bir anlam bütünüünün oluşturulmasıyla meydana gelen, belli bir amaç dâhilinde üretilmiş, başlangıcı ve bitişi belirli olan yazılı ya da sözlü bir dilsel yapıt olarak tanımlanmaktadır (Onursal Ayırır, 2004). Bu yapı, basit ya da rastlantısal bir birliktelikten öte, aktarılacak istenen duygu ve düşüncelerin yazı aracılığıyla kompozite edilmesidir. Nasıl ki bir tümce basitçe kurgulanmış sözcükbirlikteliğini ifade etmiyorsa, bir metin de bu şekilde alelade bir tümce birlikteliği değildir (Riegel, Pellat&Rioul 1994). Bununla beraber bir iletiyi metin olarak değerlendirebilmek için birtakım ölçütlere sahip olup olmadığına bakılmalıdır. Bu ölçütler alanyazında 'metinsellik ölçütleri' başlığı altında yedi maddede sıralanmaktadır. De Beaugrande ve Dressler'e göre (1981) bu ölçütler: bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, durumsallık ve metinlerarasılıktır.

Metin kavramı, Türkçe Sözlük'te (TDK, 2024) "Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimeler bütünü; tekst." olarak yer almaktadır. Ögeyik (2008) de metnin 'en genel yapısıyla, işlevsel bir dil bütüncesi' olarak ele alınabileceğini söyler.

En geniş ve kapsamlı tanımla anlatmak gerekirse bildirişim özelliği taşıyan, yazılı, görsel veya retorik her türlü dil birlikteliğine metin denebilir. Metinler, edebî olarak yapı özelliklerine ve ele aldıkları konulara göre; öyküleyici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir olmak üzere üç grupta ele alınır. Cemiloğlu (2001) metinleri; olay ekseninde (hikâye roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı, gezi yazısı), düşünce ekseninde (makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri, inceleme), duygu ekseninde (şiir) metinler olarak üçtürde incelemiştir. Buna paralel olarak Türkçe Öğretim Programı'nda da metinler öyküleyici,

bilgilendirici ve şiir olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır.

Öyküleyici metinler, yazarın bir olay kurgusu etrafında kurguladığı metin türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metin türünde yazar, metnin yapı taşlarını gerçek ya da hayali ürünlerle oluşturmaktadır. Öyküleyici metinlerde ele alınan olgu ve nesneler, gerçek yaşamdan belli bir mesajı aktarmak üzere ele alınmış ve kurgulanarak yeni bir gerçekliğe evrilmiştir (Adalı, 2003, s. 221). Bu metin türünde ele alınan üslup okuyucuya bilgi verme ya da didaktik bir amaçtan ötedir. Bundan dolayı olay kurgusu esaslı metinler; önemli bir düşünme, akıl yürütme, anlama ve verilen mesajlarla öğrenme araçlarıdır (Şahinli, 2008). Öyküleyici metinler, belirli bir olay ve şahıs çerçevesinde oluşturulur. Akyol (2006, s. 150) öyküleyici metinlerin unsurlarını:

- Sahne,
- Ana ve yardımcı karakter,
- Başlangıç olayı,
- Problem,
- Problemi çözme teşebbüsleri,
- Sonuç,
- Ana fikir ve tepki.

Olarak yedi başlıkta ele almıştır. Bu başlıklar, öyküleyici metin türlerinin kendi içindeki çeşitlerine ve yapısına bağlı olarak değişiklik arz edebilir. Bu kısımlar, metnin serim, düğüm ve çözüm bölümleri içerisinde dağılmaktadır. Öyküleyici metinler, bireylerin çocukluk çağlarından itibaren en sık ve çok maruz kaldıkları metin türleri olması bakımından bilgilendirici metinlere nazaran daha kolay anlaşılma özelliğine sahiptir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bir diğer metin türü ise bilgilendirici metindir. Bilgilendirici metinler, öyküleyici metinlerin aksine bir olay ekseninde ele alınmaz. Bu metinler, okuyucuyu belirli bir konu hakkında bilgilendirmeyi amaçlamaktadır (Gordon, 1990). Bu metinler, öğretici metinler olarak da adlandırılmaktadır. Bilgilendirici metinlerde öğreticilik etkisinden dolayı anlatım açık ve

durudur. Kolaç (2009, s. 603) bilgilendirici metinlerin taşıması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır:

- Bilgi vermeyi amaçlar.
- Nesnel bir anlatım söz konusudur.
- Kelimeler gerçek anlamıyla kullanılır.
- Somut olan bilgilere yer verir.
- Bilgiler; grafikler, tablolar ve çizelgelerle aktarılır.
- Hâkim anlatıcı tarzı kullanılır.
- Süsten uzak kısa cümleler kullanılır.
- Terim ifadelere sıkça yer verilir.
- Okurun odak noktası metinde aktarılan bilgilerdir.
- Yazarın vermek istediği iletiler açıktır.
- Verilen bilgiler ve mesajlar, gerçek hayatla ilgilidir.
- Üzerinde fikir birliğine varılmış ortak bir yapı olmamasına rağmen bilgilendirici metinler genellikle beş başlıkta ele alınır, bunlar: karşılaştırma, sıralama, tanımlama, sebep sonuç ve problem çözmedir.

Metin türleri arasında ele alınan bir diğer tür ise şiirdir. Şiir türü, nesir türündeki metinlerden birçok açıdan farklılaştığından başlı başına bir tür olarak ele alınmaktadır. Bu tür sözlü edebiyat dönemlerinden itibaren duyguların anlatımında kullanılan en etkili tür olarak bilinmektedir. Bu metin türünü oluşturan en önemli unsurlar: ifadelerin mecazlı, seslerin ahenkli, söz sanatlarının anlatımı güçlendirici şekilde kullanımıdır. Şiirin muhtevası; zengin hayallerin, ritimli sözlerin, seslerin uyumuna bağlıdır (Kavcarve Oğuzkan, 1993, s.3). Şiir türü aslında çocukluktan beri herkesin aşına olduğu bir tür olarak bilinmektedir. Nitekim ninni, masal, tekerleme, fabl, bilmece gibi ses uyumuna önemli derecede bağlı olan unsurlar çocukluk çağlarımızdan beri tür olarak bilinmese de sözlü olarak kanıksanan türlerdir. İlk okuma yazma çalışmalarından itibaren okullarda

ezber yeteneğinin, telaffuzun ve vurgunun gelişmesi amaçlı şiir okuma ve ezberleme çalışmaları yapılmaktadır. Şiiri diğer edebi türlerden ayıran en önemli özelliği, duyguların söz sanatları vasıtasıyla daha özlü ve etkili bir şekilde aktarılmasıdır. Şiir, ele aldığı konu, duygu ve ifade ettiği anlam bakımından altı başlıkta ele alınır. Bunlar: lirik, didaktik, epik, pastoral, satirik ve dramatik şiirdir.

2.1.3. Metinlerarasılık

İnsanların dili kullanma süreci en kısa anlatımıyla, bir anlama ve anlatma evreni oluşturmak ve böylece iletişimi sağlamak olarak özetlenebilir. Anlama ve anlatma evreni oluşturma birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Çünkü bir insan ancak anlayabildiği kelimeler ve dilsel öğelerle anlatımını gerçekleştirebilir. Bu süreç, sözlü iletişime dayadığı gibi zamanla yazı kavramı sözlü iletişime nazaran daha fazla önem kazanmıştır. Yazının hayatımıza girmesi de metin kavramının gelişimini sağlamıştır. Metin oluşturma boyutuna gelindiğinde de iletişim ekseninde olduğu gibi aynı döngü karşımıza çıkmaktadır. Aslında bir metni oluşturma da alımlama da diğer metinlerle temas kurmayı zorunlu kılar. Bir metni metin yapan ölçütler arasında, metnin diğer metinlerle ve/veya dış dünyadaki olgularla olan ilişkisi önemli olduğuna göre yazmak ve okumak başka metinlerle ilişkiye girmektir çoğu zaman (Ögeyik, 2008, s. 21).

Metinlerin taşıdığı ileti genellikle dil bilgisel bütünler ve kelimeler ile şifrelendirilerek oluşturulmuştur. Metin, yazarın bir ürünü olarak okur ve yazar arasında, okuma edimi ile karşılıklı bir etkileşim kurar (Ögeyik,2008, s. 9). Bu noktadan bakıldığında metinlerarasılık sadece metinlerin kendi arasında değil aynı zamanda okur ve metin arasındaki düzlemde de gerçekleşmektedir. Okur, daha önce okuduğu metinler dahilinde var olan metinle etkin bir şekilde iletişim ve bağ kurabilir. Bu etkileşim art zamanlı ve eşsürümsel olarak süreklilik göstererek devam eder. Bir metin; meydana getirildiği andan itibaren, geçmiş dönemlerden, içinde bulunduğu dönemden örnekler barındırırken, yazarın kültürel bakışından da yararlanır.

Her metin, kendisinden önce oluşturulmuş metinlerle ve sonra oluşturulacak metinlerle sürekli olarak ilişki içerisinde ve bu da metinlerarası ilişki olarak adlandırılmaktadır. Ortaya çıkan her metinde kendinden önce yazılmış birden çok metinden izler bulmak, dilin tabiatında mevcut bulunan “diyalogsallıkla” ilişkilidir. Bu metinlerarası diyalog, metinlerarası bağları ve dolayısıyla da metinlerarasılık ilişkilerini

ortaya çıkarmıştır. Nitekim bir yazarın yazısının vücut bulması ve metinlerarasılık ilişkisinin başlangıcı Foucault tarafından şu ifadelerle aktarılır “Her zaman kendi kurallarının ötesine geçen ve sınırlarını aşan bir oyun gibi gelişir. Bağımsızlığını ilan eden yazı/metin bu noktadan sonra adeta dolaşıma giren bir nesne gibi dolaylı ya da doğrudan her yazarın etkilenme alanına girmiş olur.” (2003, s. 71).

Yazın tarihi boyunca varlığını hissettiren ve farklı adlandırmalarla ifade edilen metinlerarasılık kavramı, Julia Kristeva tarafından 1960’lı yılların sonlarında kuramsallaştırılmıştır. Kristeva için hiçbir metin katıksız değildir, her metin kendisinden başka metinlerle sürekli bir etkileşim halindedir ve bu durum metinyazınsallığının temel ölçütüdür. Her metin bir alıntılar mozaigi gibi oluşur, her metin kendi içinde başka bir metnin eritilmesi ve dönüşümüdür (Aktulum, 2014, s. 35) Metinlerarası olmadan yazın olmaz. Metinlerarasılık her gösteren dizgesinin, yazınsal söylemin içsel bir niteliğidir (Aktulum, 2014, s. 35).

Kristeva, metinlerarası tanımlaması yaparken diğer kuramcılardan farklı bir yaklaşımla metinlerarası gönderge ile metinlerarasını ayrı iki kavram olarak açıklar. Metinlerarası gönderge kolaylıkla saptanabilen, metinden çıkarılıp tanınabilen, oluşmuş, tamamlanmış bir nesnedir (Aktulum, 2014, s. 36). Metinlerarası ise başka bir metinden koparılmış parçaların yeni metnin bünyesinde bambaşka bir terkiplerle yeniden üretilmesi işlevidir. Yani açık bir metinlerarası göndergenin bulunması gerekmez ve her zaman doğrudan seçilemeyebilir. Zaten yeni oluşturulan yazında bunlar yeniden yorumlanarak farklı bir görünüşle yerleştirilmiştir.

Kuram adı olarak kabul görmesi Kristeva ile başlayan metinlerarasılık kavramının gelişme sürecinde farklı isimler karşımıza çıkmaktadır. Mihail Baktin, Roland Barthes, Michael Riffaterre, Gerard Genette gibi isimler de kuramın merkezine farklı kavramları yerleştirerek metin çözümlemesi süreçlerini çeşitlendirmişlerdir. “Ana metinle alt metin arasındaki ilişkiyi Kristeva ve Barthes “yazı merkezli” bir tutumla incelerken, Riffaterre “okuma merkezli” olarak metni ele almış, Genette ise ana metinsellik (ara metinsellik, yan metinsellik, üst metinsellik, ilerimetinsellik, önmetinsellik) adlandırmasıyla beş farklı başlıktan oluşan bir tanımlama yapmıştır. Postmodernizmle beraber metinlerarasılık kavramının sınırları daha da geliştirilmiştir. Başta Umberto Eco olmak üzere birçok kuramcı alanla ilgili çeşitli çalışmalar yapmıştır. Umberto Eco kavramın daha çok metni yorumlama yönüne vurgu yapmıştır. Eco’nun yaklaşımında metinde metnin

yazarının bıraktığı eksik parçaları okur, kendisi başka metinlerden elde ettikleri ile tamamlar.

Bütün bunlarla beraber metinlerarasılık sadece yazınsal ürünlerle sınırlanmayıp her türlü etkileşim unsurunu kapsamakta ve bu da metinlerarasılığı tek bir düzlemde kurtarıp çok yönlü bir boyut kazandırmaktadır. Bundan dolayı metinlerarası ilişkiler birçok farklı kavram üzerinden incelenmeye müsaittir.

2.1.4. Metinlerarasılık Yöntemleri

Metinlerarasılık kavramı ile ilgili alanyazında birden fazla sınıflandırma yer almaktadır. Aktulum' a (2014) göre farklı metinlerarası yöntemler açık ve kapalı olmak üzere iki başlık altında sıralanabilir.

2.1.4.1. Ortakbirliktelik İlişkileri ve Türev İlişkileri

Ortakbirliktelik ilişkileri, Aktulum (2014) tarafından alıntı, gönderge, gizli alıntı-aşıma ve anıştırma olmak üzere 4 başlıkta ele alınmıştır. Bu başlıkların sınırlandırılmasına dair ortak bir yargı bulunmamaktadır. Türev ilişkileri ise yansılama (parodi), alaycı dönüştürüm, pastiş başlıklarından oluşmaktadır.

2.1.4.1.1. Alıntı ve Gönderge

Metinlerarasılık kavramında en çok kullanılan yöntemlerden biri olan alıntı ve göndergede, bir metin içinde başka bir yazara/şaire ait metnin, şiirin veya parçanın okurun fark edebileceği derecede yer alması durumu söz konusudur. Nitekim alıntı, bir metnin içinde başka bir metnin yer almasının en açık göstergesidir. Alıntı yapmanın kuralı metnin içinde tırnak işareti kullanmak ya da italik olarak alıntıyı belirtmektir. Alıntının en temel amaçlarından biri yazarın başka bir metinden alıntılıdığı cümlelerle kendi tezini savunma, anlamı kuvvetlendirme çabasıdır. Alıntı kavramı, Klasik Türk Edebiyatında bir ayet veya hadisın tamamının veya bir bölümünün şiir içinde aynen aktarımı olan iktibas; şiirde atasözü ya da o değerde ünlü sözlere yer veren irsâl-i mesel (îrâd-ı mesel) adlarıyla bilinir (Çetin, 2012, s.98). Alıntı kavramı, aynı zamanda metinlerarasılık ilişkileri içinde açık metinlerarasılık biçimlerine dahildir.

Alıntı ile gönderge arasındaki fark ise şu şekilde ifade edilmektedir. Alıntı bir metnin başka bir metinde yinelenmesi iken; gönderge bir metinde başka bir metnin

başlığının ya yazarın isminin zikredilmesidir. Göndergede amaç, alıntı yapmaksızın okuru doğrudan bahsedilen metinlere ya da yazarlara yönlendirmektir. Göndergeler, okurla yazarın ilişkilerine bağlıdır. Nitekim bazı göndergeler kapalı bir şekilde ele alındığından okuru göndergeye yönlendirememesi vuku bulabilir. Böylece, kimi okur grupları metinlerin hangi başka metinlere gönderme yaptığını kolay kolay çözemeyebilir (Kolcu, 2010, s. 317). İyi bir okur, metinlerarası bu ilişkileri çözebilme ve bu yapılar arasında bağ kurabilme kültürüne sahiptir.

2.1.4.1.2. Gizli Alıntı- Aşırma

Bir yazara ya da şaire ait sözcelerin kime ait olduğu belirtilmeden yeni metinde yer verilmesine gizli alıntı-aşırma denir. Bu noktadan bakıldığında bu durum intihal olarak da değerlendirilebilir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "aşırma" karşılığı verilen intihal, Arapça kökenli bir sözcük olup "1. Çalma, başkasının malını benimdir diye iddia etme. 2. ed. Birinin yazısını veya şiirini kendinin gibi gösterme" (Devellioğlu, 2005, s. 443) şeklinde tanımlanır. Türk edebiyatının geçmiş dönemlerinde bu şairlere söz hırsızlığı denmekte bunun ağır bir suç olduğu kabul edilmektedir (Durmuş, 2000).

2.1.4.1.3. Anıştırma

Bazı kaynaklarda kapalı alıntı olarak da ele alınan bu kavram, kapalı metinlerarası yöntemlerden biridir. Korkmaz (2017, s. 81) anıştırmayı, bir metnin doğrudan değil de dolaylı veya gizli yollarla başka bir metin açısından söz konusu edilmesi olarak tanımlamaktadır. Klasik Türk edebiyatı söz sanatlarından telmih de anıştırmanın bu akımdaki ismi olarak değerlendirilir. Çoğunlukla alıntı kavramıyla karıştırılan bu ifade, alıntının dolaylı yapılması yönüyle ayrılmaktadır. Alıntıda başka bir sözcenin olduğu gibi yinelenmesi söz konusuyken burada dolaylı bir anlatım vardır. Kapalı bir metinlerarası ilişki olduğundan çoğu zaman okuyucu tarafından tespit edilmesi zordur. Bu noktada kişisel bir genel kültür birikimi önem arz etmektedir.

2.1.4.1.4. Yansılama/ Parodi

Metinlerarasılık ilişkilerden biri olan yansılama kuramı konu bağlantısı üzerine kurulmaktadır. Nitekim Aktulum (2014) yansılama kuramını, ana metin ile gönderge metin arasındaki ilişkinin konu düzeyinde olma durumu olarak aktarmaktadır. Bu anlam ilişkisi 'alt metin' ve 'üst metin' olarak vurgulanır. İlk ve özgün metin alt metin olarak

ele alınırken çıkış metninden ortaya çıkan ikinci metin ise üst metin olarak tanımlanır. Türkçe Öğretim Programında yer alan ‘Metinlerarası karşılaştırma yapar.’ kazanımı da konu bağlamında ele alındığında bu kuramı işaret etmektedir. Klasik edebiyatta da önemli bir kuram olarak görülen bu ilişki şu şekilde açıklanmaktadır. “Klasik edebiyatta yer alan nazire örnekleri yansılama (parodi)’nın konusu olabilir (Korkmaz, 2017, s. 82).

2.1.4.1.5. Alaycı Dönüştürüm

Alaycı dönüştürüm, bir duygunun ya da iletinin alaycı bir şekilde karşıt duygularla ifade edilmesidir. Özellikle destanlar gibi soylu metinler üzerinde kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemde, soylu metnin metin unsurları sıradan bir hal alarak alaycı bir tavırla güldürücü öğeler taşır. Ana metnin kahramanlarının yüce özellikleri basitleştirilerek ortaya alay konusu çıkar. Yazar üslup özellikleri sayesinde önceki metni ciddiyyetten sıyrarak komik bir üslup amaçlar. Parodi ve pastişte önceki metnin konu ve üslup özelliklerinden hareketle özgün bir metne ulaşmak amaçlanır, örneksenen metnin çevresinde kalmaya önem verilirken, alaycı dönüştürümde örneksenen metin bir amaca dönüşür (Sazyek, 2015, s. 276).

2.1.4.1.6. Pastiş

Bir metnin postmodern olarak kurgulanması noktasında kıstas kabul edilen bu yaklaşım, bir metnin kendi içinde başka metinleri eritmesi olarak tanımlanmaktadır. Rosenau (1998, s.16) pastişi “fikirlerin ya da görüşlerin gelişigüzel, karmakarışık, darmadağınık, kolajı andırır biçimde bir araya gelerek oluşturdukları kırkyama” olarak tanımlar. Öykünme olarak da tanımlanan bu kavram, sadece biçim olarak taklit etmek değil aynı zamanda öykünelen metnin içeriği ve yazarın söylemini de taklit edebilir. Aktulum bu durumu “Bir yazarın dil ve anlatım özellikleri, sözleri taklit edilebilir.” (2014, s. 104) sözleriyle ifade etmektedir.

2.1.4.1.7. Klişe- Basmakalıp Söz

Toplumun çok fazla kullandığı, kültürden meydana gelen ve kullanım sıklığından dolayı sıradan bir hâl alan bu özelliğiyle de genel ve özel durumları ifade eden kalıp ifadelerdir. Bu sözlerin metin içinde kullanımı ise klişe-basmakalıp sözleri ifade etmektedir (Şeref, 2013). Bu ifadeler, anonim olma özelliği taşıdığı ve topluma ait olduğu için yazara ait sayılmazlar. Özellikle belli durumları ifade etmek için yinelenen sözlerdir

(Yılar, 2016). Metnin anlam bağıntılarının zenginleşmesi bakımından metinlerde en çok kullanılan unsurlar arasında yer alır. Atasözleri ve deyimler bu duruma verilebilecek en güzel örneklerdendir. Nitekim klişelerin en önemli özelliği az sözle çok şey anlatabilme kaygısıdır. Toplumdan ve anonim bir kültürden geldiği için metin içinde açık bir şekilde hissedilir. Klişelerin bir başka özelliği de kullanıldığı toplumun kültür yapısı hakkında bilgi vermesidir.

2.1.5. Türkçe Eğitimi ve Metinlerarasılık

Metinlerarasılık, okuma ve anlama becerisi bağlamında ele alındığında en kısa tanımıyla bu süreçte okurun zihninde başka metinlere ait şemaların oluşması olarak tanımlanabilir. Metin ve iletişim kavramlarının, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne süregeldiği ve metinlerarasılık bağlamında düşünüldüğünde her metin, kendinden önceki metinlerle bağlantılı olmakla birlikte kendinden sonraki metinlerle de bir bağdaşıklık oluşturur. Zira öykünülmemiş olsa bile bir metin, kendinden önceki aktarım ve anlatımlardan yalıtılmış, tek başına bir anlam ifade etmeyecektir. Metinsellik ölçütlerinden biri olan metinlerarasılık kavramına göre metinler, başka metinlerle ilişkilerine ve bağlarına göre değer kazanmaktadır.

Metinlerarası okuma kavramı, Türkçe Öğretim Programlarında ilk kez yapılandırmacılık esaslı 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer almıştır. Metinlerarasılık kavramı, 2005 programını müteakip diğer programlarda da ele alınmış ve güncel 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da bu konuya ait öğrenme çıktılarında şu ifadelerle yer verilmiştir.

Metin içi karşılaştırma yapabilme

Metnin farklı bölümlerindeki karşılaştırılabilir unsurlara (duygu, düşünce, görüş, kahraman, dil kullanımı vb.) ilişkin özellikleri belirler.

Belirlenen özelliklerden hareketle benzerlikleri listeler.

Belirlenen özelliklerden hareketle farklılıkları listeler.

Metnin derin anlamını belirlemeye yönelik üst düzey çıkarımlar yapabilme

Metnin bütününden ve görsellerden kanıt toplayıp ön bilgileriyle ilişkilendirir.

İlişkilendirmeden hareketle çıkarım yapar.

Bir yargıya vararak gerektiğinde tepki verir.

Metinler arası karşılaştırma yapabilme

- a) Metinlerdeki karşılaştırılabilir unsurlara ilişkin özellikleri belirler.
- b) Belirlenen özelliklerden hareketle benzerlikleri listeler.
- c) Belirlenen özelliklerden hareketle farklılıkları listeler.

Bu öğrenme çıktılarına ait sınıf seviyeleri esas alınarak süreç bileşenlerine de programda yer verilmiştir. 5,6,7 ve 8. Sınıflarda sarmal olarak verilen bileşenler (Maarif Modeli, 2024. s.44) şöyle ifade edilmiştir.

Tablo 1.

Metinler arası öğrenme çıktılarına ait süreç bileşenleri

Sınıf Seviyesi	Süreç Bileşenleri
5	T.O.5.11. İki metnin içeriğini (olaylar, kahramanlar, kahramanların davranışları ve karakter özellikleri, ileri sürülen görüşler, ana düşünce ve yardımcı düşünceler, seçilen örnekler vb.) karşılaştırır.
6	T.O.6.11. İki metnin içeriğini (olaylar, kahramanlar, kahramanların davranışları ve karakter özellikleri, ileri sürülen görüşler, ana düşünce ve yardımcı düşünceler, seçilen örnekler vb.) ve dilini (dilini sadeliği, kelime seçimleri, cümle uzunlukları vb.) karşılaştırır.
7	T.O.7.10. İki metnin içeriğini (olaylar, kahramanlar, kahramanların davranışları ve karakter özellikleri, ileri sürülen görüşler, ana düşünce ve yardımcı düşünceler, seçilen örnekler vb.), dilini (dilini sadeliği, kelime seçimleri, cümle uzunlukları vb.) ve organizasyonunu (olay örgüsü, serim, düğüm, çözüm bölümlerinin yapılandırılması; düşünceler arası bağlantılar, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri ve bunlar arasındaki akış vb.) karşılaştırır.
8	T.O.8.10. İki metnin içeriğini (olaylar, kahramanlar, kahramanların davranışları ve karakter özellikleri, ileri sürülen görüşler, ana düşünce ve yardımcı düşünceler, seçilen örnekler vb.), dilini (dilini sadeliği, kelime seçimleri, cümle uzunlukları vb.), organizasyonunu (olay örgüsü, serim, düğüm, çözüm

bölümlerinin yapılandırılması; düşünceler arası bağlantılar, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri ve bunlar arasındaki akış vb.) ve yazarını (yazarın bakış açısı, amaç ve niyeti, tutumu, yaklaşımı) karşılaştırır.

Tablo 1 incelendiğinde süreç bileşenlerinin sınıf seviyelerine göre hiyerarşik bir yapıda ele alındığı, seviye artışına mukabil kazanımların da derinleştiği görülmektedir. Bu durum da metinlerarasılık kavramının hem okuma hem de üst düzey düşünme becerileri noktasındaki önemini göstermektedir.

Metinlerarası okuma kavramı, Türkçe Eğitimi açısından ele alındığında öğrencilere birçok açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Okunan metinden anlam çıkarma, okuduğunu anlama, öğrenme, konuyla ilgili yeni bilgiyi üretme, okuduğu bilgileri saklama ve gerektiğinde yeniden kurma okurun metinlerarası ilişkileri algılama, doğru ve etkin işletebilme becerisinde saklıdır (Karatay, 2010). Bu beceriyi edinen okurda, diğer metinlere de merak uyanacak, bu durum da okuma alışkanlığı ve okuma kültürüne kapı aralayacaktır. Metinlerarası okuma çalışmaları ve bakış açısı, öğrencilerin önceki metinlerden etkilenen mevcut metinlerle ilişkilendirme yapmasına zemin hazırlayarak sorgulayıcı bir okuma gerçekleştirmelerine zemin hazırlayacaktır. Dolayısıyla metinlerarası bir bakış açısıyla Türkçe dersinin yürütülmesi, öğrencilerde üst düzey düşünme ve anlama becerilerine katkı sağlayacaktır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde 30 Mayıs 2024 tarihi itibarıyla “Sezai Karakoç” ifadesinin bulunduğu 88 tez mevcuttur. Bu tez çalışmalarının 18’i doktora teziyken 70’i yüksek lisans tezidir. Yapılan çalışmalarda daha çok Karakoç’un edebiyat anlayışı ve eserleri, siyasi bakış açısı, İslam anlayışını edebi açıdan nasıl işlediği, toplum bilimi, din kavramının sosyolojik ve psikolojik yönleri, tarih ve felsefe konuları üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmalar arasında sadece Başaran’ın (2016) “Metinlerarasılık Bağlamında Sezai Karakoç Şiiri- Alıntılar ve Atıflar” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmamızın içeriği ile benzerlik göstermektedir.

Literatür araştırmasında Sezai Karakoç ile ilgili birçok çalışma bulunmuştur. Bu çalışmalar arasında; Yücel (2022) Karakoç’un “Lili” adlı şiirini metinlerarasılık/göstergelerarasılık bağlamında incelerken Yılmaz (2015) yazarın

eserlerinde yer alan “Yılan” ve “Süt” imgelerini metinlerarasılık açısından incelemiştir. Tunç (2020) Karakoç’un şiirlerinde hatırlamanın işlevi üzerine yaptığı çalışmada yazarın, metinlerarasılık kavramının yerine kültürel bellek ve işlevsellik ifadelerinin kullanılmasını tercih ettiğini belirtmekteyken Tunç 2016 yılında yaptığı çalışmada Louis Aragon’un “Elsa’nın Mecnunu” ile Karakoç’un “Leylâ ile Mecnun” eserlerini metinlerarasılık bağlamında incelemiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi ile alakalı bilgiler aktarılarak çalışma materyali ve veri analizi ile alakalı bilgiler aktarılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.39). Bu araştırma türü, bir olayın derinlemesine değerlendirilmesinin yanı sıra yeni fikirlerin yaratım süreçlerinin de oluşumuna imkân vermektedir (Seggie ve Bayyurt, 2015, s.20).

Nitel araştırmalarda birçok veri kaynağından yararlanılabilir. Bunlar arasında görüşme, gözlem, yazılı belgeler, görsel malzemeler yer almaktadır. Bu çalışmada da Sezai Karakoç'un şiirlerinin metinlerarasılık bağlamında incelenmesi amaçlandığından doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187). Bu noktadan bakıldığında doküman analizi, doküman ve belgelerin analizini, bu analiz sonucunda elde edilen verilerin yorumlanmasına, çözümlenmesine ve aralarındaki ilişkilerin anlamlandırılmasına dayalı bir veri toplama yöntemidir. Nitekim Şimşek (2009) doküman incelemesinin sosyal bilimlere dayalı araştırmalarda sıkça başvuru yöntemlerinden olduğunu belirtir.

Doküman analizi, birçok farklı aşamadan oluşmaktadır. Bunlar: göz atma, inceleme ve yorumlamadır. Bu tekrarlayıcı süreç, içerik analizi ve tematik analizin unsurlarını birleştirir. İçerik analizi; araştırmanın temel soruları ile ilgili kategorilerin

içine bilginin organize edilmesi sürecidir (Bowen, 2009, s.32). Tavşancıl ve Aslan içerik analizini, “Sosyal gerçekliği araştıran nesnel, sistematik, tündengeline dayalı okuma aracı olarak önceden belirlenen ölçütlere göre kavramlardan, metinlerden, sözlü veya yazılı materyallerden anlamlar çıkarmayı amaçlayan metodolojik araç ve teknikler bütünü” olarak tanımlamaktadır (2001, s. 21-22).

Türkçe Eğitimi alanında metin bağlamı yapılan bu çalışmada, Sezai Karakoç’a ait şiirlerin metinlerarası olarak incelenmesi esas aldığından; izlenen yol, eserlerin yüzeysel incelenmesi, dikkatli bir şekilde birkaç kez okunması, ortaya çıkan verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması süreçlerini kapsamaktadır.

3.2. Çalışma Materyali

Çalışmanın materyalini, Sezai Karakoç’un bütün şiirlerinin yer aldığı ‘Gün Doğmadan’ adlı kitabının ilk üç bölümünde yer alan şiirler oluşturmaktadır. Bu kapsamda kitabın Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler, Hızır ile Kırk Saat bölümlerindeki şiirler metinlerarası ilişkiler bağlamında incelenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmadan elde edilen verilerin toplanmasında bazı aşamalar dikkate alınmıştır. Bu aşamalar şu şekilde açıklanabilir:

Kavramsal çerçeveyi oluşturmak: Öncelikle ele alınan şair Sezai Karakoç hakkında literatür taraması yapılmış ve bu tarama metinlerarasılık kavramının alanyazını ile bir çerçeve oluşturulmuştur.

Araştırma sorularını oluşturmak: Oluşturulan kuramsal çerçeve bağlamında araştırmanın problem durumu belirlenerek alt sorular oluşturulmuştur.

Durumun tanımlanması: Durum kavramı, Miles & Huberman (2015) tarafından sınırlı bir bağlamda oluşturulan olgu olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmadaki durum ise Karakoç’un şiirlerindeki metinlerarası ilişkilerin nasıl yer aldığıdır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kalıplaşmış ifadeleri, temaları, anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesine ve yorumlanmasına içerik analizi denir (Berg ve Lune, 2015, s. 380). İçerik analizinde ele alınan metinlerin dikkatlice incelenmesi ve bu metinlerden anlam çıkarılması gerekmektedir. Bu çalışmada da Karakoç'un şiirlerindeki metinlerarası ilişkiler belirlenmeye çalışıldığından yazarın şiirlerindeki ilişkiler belirlenmiş ve bu şiirlerin başka metinlerle olan bağlamları tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.5. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacı, bir aktarıcı rolü üstlenir. Bu çalışmada da doküman analizi yöntemi kullanıldığından araştırmacının üstlendiği rol, Karakoç'un şiirlerinin tek tek incelenerek bu şiirlerde yer alan metinlerarasılık bağlantılarının çıkarılması ile sınırlıdır. Araştırmacı şiirleri incelerken şairin hayat hikayesinden, edebi kişiliğinden ve şiir akımından yararlanmıştır. Dolayısıyla araştırmacı sadece dokümanları analiz eden ve aktaran konumundadır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik kavramlarının gerçekleşebilmesi için belli başlı aşamaların yapılandırılması gerekmektedir. Bu noktada, teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla araştırmanın bilimsel araştırma süreci yöntemde detaylı olarak açıklanmış ve verilerin analizi ifade edilmiştir. Literatür taramasının nasıl yapıldığı, verilerin nasıl elde edildiği detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Bilimsel bir nitel araştırmanın en önemli amaçlarından biri de inandırıcı olmasıdır. Çalışmanın materyali olarak şairin tüm şiirlerinin toplandığı antolojinin incelenmesi daha geçerli bir sonuç elde edilmesinin amaçlanmasındandır.

Metinlerarasılık bağlamında literatürde yer alan sınıflandırmalar incelenerek tespit edilen metinlerarası ilişkilerin belirlenmesi sağlanmıştır. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi yazarın şiir anlayışı, edebi akımı ve sanatı gibi durumlar da göz önüne alınmış ve ortaya çıkan metinlerarası ilişkilerin inandırıcı olduğu görülmüştür.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışmamızın materyali olan Sezai Karakoç'un Gün Doğmadan adlı eserde yer alan metinlerarasılık unsurları tespit edilmiş ve yorumlanmıştır. Gün Doğmadan, Karakoç'un dokuz farklı kitapta yer alan şiirlerin toplu olarak yayınlandığı eserdir. Bu kitapta yer alan şiirler, Kubilay Aktulum'un Metinlerarası İlişkiler (2014) eserinde yer alan ortak birliktelik ilişkileri içerisinde değerlendirilen, açık metinlerarası ilişkiler türlerinden alıntılar, göndergeler (atıf) ile sınırlandırılarak incelenmiştir.

4.1. Gün Doğmadan'ın, Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızır Kırk Saat başlıklı bölümlerinde tespit edilen alıntılar nelerdir?

4.1.1. Monna Rosa

Yapılan incelemelerde Monna Rosa adlı bölümde herhangi bir alıntı tespit edilememiştir.

4.1.2.Şahdamar/ Körfez/ Sesler

Bu bölümde tespit edilen alıntılar şu şekildedir:

“Siz bize şah damarımızdan yakın” (Karakoç, 202, s.43)

“Allah şah damarımdan yakın bana benim içimde” (Karakoç, 202, s.97)

Yukarıdaki dizeler gün doğmadan adlı kitabın farklı şiirlerinde yer alan dizilerdir. Bu dizelerde Kur'an-ı Kerim'den alıntı yapılmıştır. Alıntı yapılan ayet Kaf Sûresi'nin 16. ayetidir ve söz konusu ayet şu şekildedir:

“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu biliriz çünkü biz ona şah damarından daha yakınız”

“*Ay kurumuş bir hurma dalı*” (Karakoç, 202, s.167)

Yukarıdaki dizede ayın evrelerinin Kur'an-ı Kerimde yer alan bir benzetmeyle verildiği tespit edilmiştir. Yapılan alıntı Yasin Suresi otuz dokuzuncu ayette şu şekilde yer almaktadır:

“Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur.” (36/39)

4.1.3. Hızırla Kırk Saat

“*Şahit ol ya Rab!*” (Karakoç, 2021, s.229)

Yukarıdaki dizede yer alan ifadeler Hz. Muhammed'in veda hutbesinde yer almaktadır. Şiirde geçen bu ifadeler veda hutbesinden alıntılanmıştır.

4.2. Gün Doğmadan' ın Monna Rosa, Şahdamar / Körfez / Sesler ve Hızırla Kırk Saat başlıklı bölümlerinde tespit edilen atıflar nelerdir?

4.2.1. Monna Rosa

Gün Doğmadan şairin 1951-1953 yılları arasında yazdığı şiirlerinin yayımlandığı “Monna Rosa” kitabı ile başlar. “Monna Rosa” şairin adlandırmasıyla ‘modern bir Leyla ile Mecnun denemesi’dir. Rosa, gül demektir. Daha şiirin ve kitabın başlığında klasik şiirin temel mazmunlarından biri olan ‘gül’ kavramına atıf yapılmış ve dönemin şartları içerisinde Batı edebiyatına yüzünü çevirmiş yeni edebiyat anlayışına da ince bir gönderme yapılarak yeniden işlenmiştir. Karataş (2021) da, şiirimize Leyla ile Mecnun hikayesinin ve gül mazmununun bu şiirle tekrar girdiğinin altını çizmektedir.

Monna Rosa başlıklı bölümde yer alan şiirlerden ilki ‘Rüzgâr’ adlı şiirdir. Bu şiirde yaptığımız inceleme sonucunda herhangi bir atıf tespit edilmemiştir.

Bölümün ikinci şiiri ‘Yağmur Duası’ başlığını taşımaktadır. Yağmur duasına çıkmak Anadolu’da yaygın bir gelenektir. Karakoç bu şiirde hem şiirin başlığı hem de şu

dizelerle bu geleneğe atıf yapmıştır:

“Göge hükmetmekten kolay ne vardı

Yağmur duasına çıksaydık dostlar.” (Karakoç, 2021, s.12)

Aynı şiirde yer alan bir dizede de Necip Fazıl Kısakürek’e atıf yapıldığı sonucuna varılabilmesi mümkündür. Necip Fazıl’ın ünlü şiiri ‘Kaldırımlar’ iki isme de aşına okuyucu için çağrışım oluşturabilmektedir. Dize şu şekildedir:

“Bir yağmur bilirim, bir de kaldırım.” (Karakoç, 2021, s.11)

Yağmur duası adlı şiirde yer alan şu dizelerde ise ‘afsunlu gömlek’ terkihi ve devamındaki cennet ve zindan kavramları da Hz. Yusuf kıssasına atıf yapmaktadır. Hz. Yusuf İsrailoğullarına gönderilmiş peygamberlerden biridir. Kur’an- ı Kerim’de çok detaylı bir şekilde anlatılan Yusuf peygamberin hayatı ‘Ahsenü’l Kıssas (Kıssaların en güzeli)’ olarak bilinmektedir (Canım, 2016). Hz. Yusuf hikayesi bünyesinde gömlek ve zindan kavramları üzerinden çatışmalar kuran olay zincirleri taşımaktadır. Dizeler şu şekildedir:

“Nedense aldanmış ilk gece annem” (Karakoç, 2021, s.11)

Afsunlu bir gömlek giydirmiş bana.” (Karakoç, 2021, s.11)

“Birine cennetse birine zindan” (Karakoç, 2021, s.11)

Bölümün üçüncü şiiri ‘Monna Rosa’dır. Şiir başlıktan itibaren atıf taşımaktadır. “Monna Rosa” ifadesi tek/ bir gül anlamına gelmektedir. Latince asıllı bir söyleyiştir. “Şiirdeki sevgili “gül” imgesiyle verilmiştir (Karabulut) Karakoç (1989), “rose” kelimesinin anlamının, bilindiği gibi gül olduğunu ve bu ifadeyi ‘aşağılanan gül kavramını şiire geri getirmek’ istediği için kullandığını dile getirmiştir.

“Ulur aya karşı kirli çakallar,

Bakar ürkek ürkek tavşanlar dağa” (Karakoç, 2021, s.13)

Şiirde yer alan yukarıdaki dizelerde çakalların aya karşı uluması üzerinden Türk mitolojisinde yer alan kurt kavramına atıf yapıldığı kanaati oluşabilmektedir. Çakal kelimesi TDK sözlük’te “rengi ile kurda benzeyen fakat boyut olarak kurttan küçük bir

yaban hayvanıdır” şeklinde açıklanmaktadır. Türkçe de genellikle olumsuz bir yakıştırma olarak kullanılmaktadır. Burada çarpıcı bir tezat kurularak anlatım zenginleştirilmiştir. Kurt motifi, Türkçenin sözvarlığında önemli bir yeri olan atasözü ve deyimlerde ise genellikle “kurnazlık, iş bilirlik” gibi karakter özelliklerine atfen kullanılmaktadır. Çakallar, ürkek ve vahşi yaratılışlarıyla insanlara yanaşmaktan hoşlanmazlar. Ancak doğal yaşam alanlarını yerleşim bölgelerine yakın seçtiklerinden dolayı insanlara yakındırlar.

Tavşan, 12 Hayvanlı Türk Takvimi’nde yıl karşılığı olan hayvanlardan biridir. Tarihî seyir içindetavşan motifi, Türklerde hemen her zaman kullanılmıştır. Gerek İslamiyet’ten önce gerekse İslamiyet’ten sonra tavşan, Türkler için bolluk ve bereketi temsil etmiştir (Çoruhlu, 1999: 82-84).

“Zeytin ağacının karanlığıdır

Elindeki elma ile başlayan” (Karakoç, 2021, s.14)

Yukarıdaki dizelerde de elma metaforu üzerinden Hz. Adem’in kıssasına atıf yapılmaktadır. Hz. Âdem bütün semavi dinlerin kabulüne göre ilk insan ve ilk peygamberdir. Allah, Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva’yı yasak meyveyi yedikleri için cennetten yeryüzüne indirerek cezalandırmıştır. (Canım, 2016:186)

“Uyu da turnalar gelsin rüyana” (Karakoç, 2021, s.15)

Turna kavramı Türk ve İslam tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Canım (2016) da üzerinde durduğu gibi ilk Müslüman dervişlerinde bu inanç “Turna Donu”na girmek olarak ifade edilirdi. Eşlerine sadakatleriyle tanınan turnalarla ilgili Canım’ın (2016) üzerinde durduğu bir diğer nokta da başına turna teli takılan gelin için bereketi ve uğuru temsil etmesidir. Yukarıdaki dizelerde de bu inanca bir atıf yapılarak sevgilinin rüyasına turnaların girmesi temenni edilmektedir.

“Çocuklara açar mağaraları

Gün görmemiş kuşlar ve örümcekler” (Karakoç, 2021, s.19)

Yukarıdaki dizelerde örümcek ve kuşların mağara kelimesiyle beraber anılması; hicret esnasında Hz. Muhammed’in Hz. Ebubekir ile saklandığı Sevr Mağarası’nın ağzını

örümcek ağı ile kapatılmış ve kuş yuvalarının yer almasını görmeleri üzerine müşriklerin oradan uzaklaşması ve peygamber ve dostunun böylece emniyette kalması olayına atıf yapıldığı kanaatini oluşturmaktadır.

“Hükmedemiyor insan ruhuna ateş” (Karakoç, 2021, s.26)

Yukarıdaki dizelerde insan ruhu ve ateş kavramlarıyla ateşten yaratıldığı için insana üstünlük taslayan ve Kur'an-ı Kerim'de insana hep kötülük telkin ettiği ve doğru yoldan çıkarmaya çalıştığı vurgulanan şeytana atıf yapılmaktadır.

“Ben bir şarkı ben bir tüyüm

Ben Meryem'in yanağındaki tüyüm

Beni bir azizin nefesi uçurur

Kalbimde Allah'ın elleri durur.

Cici ayaklarım iplikle bağlı

Ben onun sılası, kendimin gurbetiyim;

Ben bir azizin hasreti

Ben Meryem'in yanağındaki tüyüm.” (Karakoç, 2021, s.27)

Yukarıdaki dizelerde Hz. Meryem'e ve Hz. İsa'nın kıssasına atıf yapılmıştır. Hz. Meryem Hristiyanlar tarafından en kutsal varlık olarak kabul edilmektedir. Canım (2016)'da da ifade edildiği gibi namuslu, faziletli kadın anlamından dolayı “Betül” lakabıyla anılmaktadır. Hz. Meryem Allah'ın bir mucizesi olarak bakire olduğu halde babasız bir çocuk dünyaya getirmiştir ve Yahudilerin çeşitli suçlamalarına maruz kalmıştır. Bu yönüyle de Meryem figürü şiirimizde bekareti ve masumiyeti temsil etmektedir (Canım, 2016: 318). Eski edebiyatımızda da gül ağacı Meryem'e benzetilir. Gül fidanının bünyesinde gül taşıması ile Hz. Meryem'in İsa'yı kucağında taşıması ile benzerlik kurulmuştur. Yine aşağıdaki dizeyi de bu bağlamlar eşliğinde okumak farklı anlam ufukları açacaktır:

“Ateşin içinde gül açar, servi büyür, ardıç büyür, çocuk büyür.” (Karakoç, 2021, s.28)

“Bir ekmek kadar aziz fikirler böyle pişti. ” (Karakoç, 2021, s.30)

Yukarıdaki dizelerde yer alan ekmek kadar aziz terkibi özellikle Türk toplumunun hassasiyet noktalarından biri olan ekmeğe duyulan saygıya atıf yapmaktadır. Beslenmeyle yaşamın, açlıkla ölümün eşdeğer hâle geldiği sınırdan, hayatın/yaşama hakkının kutsal olmasının etkisiyle yaşamın devamını sağlayan ekmeğe de kutsiyet atfedilmiştir (Gülbüz, 2019:368)

“Senin hatıran kadar Allah ve Şeytan işi...” (Karakoç, 2021, s.32)

Yukarıdaki dizelerde Allah ve Şeytan kelimeleriyle atıf yapılmıştır. “Allah lafzı, esmâ-i hüsnâyı meydana getiren diğer isimler ve genel olarak ulûhiyyet bahisleri Müslüman milletlerin dinî hayatında önemli bir yer tuttuğu gibi onların edebiyat, kültür ve sanat hayatına da büyük çapta tesirler icra etmiştir(<https://islamansiklopedisi.org.tr/allah#2-edebiyat>).”

“Ve sonra bir köşede öldürmek ölmeyeni

Ve son vermek bitmeyen bu bitmeyen şarkıya” (Karakoç, 2021, s.33)

Yukarıdaki dizelerde ölmeyeni öldürmek denerek fenafillah düşüncesine atıf yapılmaktadır. Fenafillah terimi insanın maddi varlığından sıyrılarak Allah’a ulaşmasıdır. Tasavvuf tarihinin en çok tartışılan konuları arasındadır.

Karakoç’un bu bölümdeki şiirlerinden biri de Şehrazat başlığını taşımaktadır. Kolcu (2009), Şehrazat şiirinin Binbirgece masallarından hareketle yazıldığını vurgulamaktadır. Şehrazat bu şiirde de masalda olduğu gibi erdemli bir karakter olduğu vurgulanarak vücuda getirilmiştir. “Bu bir doğu masalıdır ve her doğu masalında olduğu gibi erdemlik hayatın sınırında kaderle sorgulanan bir sınavdır (Kolcu, 2009: 226)”.

“Sen Şehrazat bir lamba bir hükümdar bakışında” (Karakoç, 2021, s.36)

“Şehrazat ah Şehrazat Şehrazat

Sen sevgili sen can sen yarsın” (Karakoç, 2021, s.36)

Yukarıdaki dizeler şiirde ve masalda başkarakter olan Şehrazat’a hitap şeklinde yazılmıştır. Hikâyeye göre Şehriyar adında bir hükümdar vardır ve bu hükümdar,

karısının ihanetinden sonra, her gece bir kadınla beraber olduktan sonra sabaha karşı kadını ölümle cezalandırmaktadır. Bu durum devam ederken vezirin kızı olan Şehrazat kendisini kurban ederek Şehriyar'ın odalığı olur. Şehrazat'ın sonunu diğer kadınlardan ayıran, hükümdara bir hikâye anlatmasıdır. Her gece en heyecanlı yerinde hikayesini keser ve böylece Şehriyar merakına yenik düşerek Şehrazat'ın öldürülmesini bir gece erteler. Böylece hikâye bin bir gece devam eder. Şehrazat ve Şehriyar'ın bu süreçte üç çocuğu olur. Şehriyar da böylelikle bu cezalandırma uygulamasından vazgeçer. “Gecenin gündüze gündüzün geceye karıştığı bin bir gecenin öyküsüdür bu (Kolcu, 2009, s.227).”

Karakoç'un şiirlerinden biri de Karaçay başlığını taşımaktadır.

“Ben Karaçay ve eller pamuk gibi yumuşak!” (Karakoç, 2021, s.37)

Yukarıdaki dizelerde Diyarbakır'da yer alan Karaçay'a atıf yapılmaktadır. Bölge doğal güzellikleriyle bilinmektedir.

4.2.2. Şahdamar / Körfez / Sesler

Gün Doğmadan'nın ikinci bölümü “Şahdamar” adını taşımaktadır. Bu bölümde şairin 1953- 1957 yılları arasında yazdığı şiirler yer almaktadır. Bu başlık altında toplanan on şiirin ideolojik bir tavrın ürünleri olduğu dikkat çekmektedir. Bölümde yer alan ilk şiir de bölüme adını veren Şahdamar'dır. Şiir şu dizeyle başlar:

“Siz hürsünüz; siz şartsız ve kayıtsızsınız.” (Karakoç, 2021, s.41)

Yukarıdaki dizenin, şairin “Hatıralar” adlı kitabını da okuyan bir okura 1961 referandumunda hayır oyu kullanmanın “vatana ihanet” anlamı taşıdığına dair yaygın bir propaganda olmasına rağmen Ergani'de kendi köyünde sandık başkanlığı yapan öğretmen “siz hürsünüz, istediğiniz oyu verebilirsiniz” cümlelerini anıştırması mümkündür.

“(K) harfi üzerine yemin edersiniz.” (Karakoç, 2021, s.41)

“Rakı içen kadınların, çiçek yiyen kızların

İyilikleri, günahları ve çeyizleri üzerine yemin edersiniz

İstakozların, kırmızı ve mavi istakozların

Bir mavzerlik peygamberlerin üzerine,

Küçük büyük, acılı ve acısız

Yeminler yeminler yeminler edersiniz.

Siz siz üzre yemin edersiniz” (Karakoç, 2021, s.41)

Yukarıdaki dizelerde “yemin etmek” fiili üzerinden yapılan bir atıf vardır. “Sözlükte “sağ el, sağ taraf, gerçek, ant, kuvvet, bereket” anlamlarındaki **yemîn** (çoğulu **eymân**), terim olarak bir kimsenin kararlılığını pekiştirmek ve başkalarını ikna etmek amacıyla söz ve beyanını Allah’ın adını veya bir sıfatını zikrederek kuvvetlendirmesini ifade eder (<https://islamansiklopedisi.org.tr/yemin>).” Dizelerin her birinde bir başka kavram üzerine yemin edildiği vurgulanmaktadır. Burada “Yemin etmek isteyen, yalnız Allah’a yemin etsin veya sussun.” hadisine de atıf yapılmaktadır.

“Toprağı zindana koyduk biz

Üzerine yedi kilit vurduk biz” (Karakoç, 2021, s.42)

Karakoç’un şiirlerinde karşılaşılan rakamlar da Türk ve İslam kültürünün önemli parçalarındandır. “Üçler, beşler, yediler, kırklar” gibi ifadeler özellikle Alevi- Bektaşî kültüründe önemli bir yer tutar. Günşen (2007)’ e göre yedi sayısının öncelikli temsili Hz. Muhammed ile eşi Hz. Hatice, kızı Fâtıma, damadı Hz. Ali, torunları Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Selman-ı Farisî’dir. Ayrıca Hz. Musa Kazım’a kadar olan imamlar içinde “Yediler” tabiri kullanılmaktadır. Günşen(2007)’nin üzerinde durduğu bir diğer nokta da Nesimî, Hatayî, Fuzûlî, Yeminî, Viranî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet’in de Alevi- Bektaşî edebiyatında önemli yeri olan bu isimlerin “yedi ulu ozan” olarak adlandırıldığıdır.

“Ve Fahriye’nin kürek kemiği tam ortasından yarılsın” (Karakoç, 2021, s.42)

Yukarıdaki dizede insanın yaratılışına atıf yapıldığı düşünülebilmektedir. Yaratılış hikayelerinde genellikle Hz. Havva’nın Hz. Adem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı anlatılmaktadır.

“Siz bize şah damarımızdan yakın.” (Karakoç, 2021, s.43)

Yukarıdaki dizede Kur'an-ı Kerim'de Kâf Sûresi'nde yer alan "Muhakkak biz insana şahdamarından daha yakınız" mealindeki ayet-i kerimeye atıf yapılmaktadır.

"Siz inançların sedef kabuğunu

Ebabil kuşlarının gagalarıyla kıran" (Karakoç, 2021, s.43)

Yukarıdaki dizelerde dağ kırlangıcı veya keçisağan olarak da bilinen bir kuş türü olan 'ebabil'e yer verilmiştir. Ebabil kuşu Kur'an-ı Kerim'in Fil Suresi'nde de kuşlar için kullanılan bir kelimedir. "Sürü sürü, bölük bölük, peş peşe, ardı ardına gelen demektir (Canım, 2016, s.486)." Fil suresinde peygamberin doğumundan önce Yemen valisi Ebrehe'nin komutasındaki bir ordunun Kâbe'yi yıkmak için fillerle taarruza geçmesi anlatılmaktadır. İslam tarihinde de 'fil olayı' olarak bilinir. Fillerle güçlendirilmiş bu ordu, ağızlarında taşıdıkları küçücük taşları üzerlerine bırakan bir kuş sürüsü tarafından yenilgiye uğrattılır ve böylelikle Kâbe yıkılmaktan kurtulur.

Bölümde yer alan ikinci şiir "Kara Yılan"dır. Şiir incelenmiş ve şiirde metinlerarasılık ekseninde herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Bölümde bu şiirden sonra "Ötesini Söylemeyeceğim" adlı şiir yer almaktadır. Bu şiirde Tunus'un bağımsızlık mücadelesine atıf yapılmaktadır. O yıllarda Cezayir ve Tunus, Fransız sömürgesine karşı bağımsızlık mücadelesi sürdürmektedir. Şiir on iki yaşlarında bir Tunuslu kız çocuğunun konuşmalarıyla başlar. Dizeler şu şekildedir:

"Sizin ıslak saçlarınızı hiç sevmiyorum

Tunushuların saçlarına benzemiyor sizin saçlarınız." (Karakoç, 2021, s. 48)

Yine şiirin devamında şeytan ve melek kelimeleriyle atıf yapılmıştır. Doğu ve Batı karşılaştırmalarına yer verilen şiirde biri iyiliği bir diğeri de kötülüğü temsil ediyor kabul edilen iki zıt kavramın kullanılması anlatımı çarpıcı kılmaktadır. Dizeler şu şekildedir:

"Annem o kadına şeytan diyor

Bizim kediler de ona tuhaf tuhaf bakıyorlar.

Siz şeytani çok seviyorsunuz galiba Bay Yabancı

Siz şeytani niçin bu kadar çok öpüyorsunuz" (Karakoç, 2021, s. 48)

Aşağıdaki dizelerde de yine meleklerle atıf yapılmış ve kurtuluşun yağmur gibi gökten geleceği vurgulanmıştır:

“Melekler bir demir parçasının üzerine oturmuşlar

Her biri bir damla atıyor aşağıya

İşte yağmur bunun için yağıyor.” (Karakoç, 2021, s. 49)

Bölümün bir diğer şiiri de “Pingpong Masası” adını taşımaktadır. Bu şiirde Kadifekale’ye ve Sen Nehri’ne atıf yapılmaktadır. Kadifekale İzmir’de bulunan bir kaledir. Sen Nehri’de Fransa’da yer almaktadır. Şair Doğu ve Batı’yı dizelerde bir arada kullanmaktadır.

“Kadifekale veya Sen nehri

Ha Sezai ha pingpong masası” (Karakoç, 2021, s. 50)

Bir diğer şiir de “Lili” adını taşımaktadır. Türk sinemasında Karnaval Kızı adıyla yer alan You’ll Fall in Love With Lili (Lili’ye Âşık Olacaksınız) adlı sinema filmi, Amerikan yapımıdır. Yönetmenliğini Charles Walters’ın yaptığı 1953 Amerikan yapımı “Lili” isimli sinema filmine atıf yapılmaktadır. Başrollerde Leslie Caron, Mel Ferrer ve Jean Pierre Aumont’un oynadığı müzikal bir dramda Lili adındaki genç kadın hayatını devam ettirebilmek için kalacak bir yer ve iş aramaya koyulur. O sırada şehirde kurulan “Cabaret de Paris” isimli bir sirkte çalışan yakışıklı sihirbaz Markus ile tanışır. Bu durum onun için güzel bir iş imkânıdır. Şiirde de bu durum anlatılmaktadır. Dizeler şu şekildedir:

“Altın saçlarını yana atışı yok mu Lili’nin

Lili’nin yağdan kıl çekercesine inanişi

Lili’nin yağdan kıl çekercesine yaşayışı yok mu?” (Karakoç, 2021, s. 51)

“Ekmek ha bakkalın olmuş ha Cabaret de Paris’in.” (Karakoç, 2021, s. 51)

“Ekmek ne kadar Allah’ınsa Lili’de o kadar Allah’ın Lili.” (Karakoç, 2021, s.51)

Aşağıdaki dizelerde “Katibim” ya da “Üsküdar’a Gider İken” adlı şarkıya atıf yapılmaktadır.

“Anladın ya kutunun içinden çıkan mendil

Olamaz Üsküdar’dan geçeriken bulduğun mendil.”(Karakoç, 2021, s.51)

Bölümde bir sonraki şiir de beş farklı kısımdan oluşan köşe şiiridir. Şiirin dördüncü bölümünde klasik edebiyatımızın en önemli aşk hikayelerinden biri olan “Leyla ile Mecnun” un Leyla’sına atıf yapılmaktadır. İlk defa Arap edebiyatında ortaya çıktığı bilinen bu konu İran ve Osmanlı şairleri tarafından da çokça kullanılmıştır (Canım, 2016). Fars edebiyatındaki ilk örnek Genceli Nizami imzası taşımaktadır. Edebiyatımızda da ilk örnek Edirneli Şahidi’nindir. Fuzuli’nin Leyla ile Mecnun’u da en ünlülerindendir.

“Taşların ortasında Leylâ’nın gözleri

Leylâ köşe köşe göz göz şiirin ortasında

Ben Leylâ’yı bulduğumdan yahut kaybettiğimden beri

Leylâ ya o adamın bardağında ya o dağın ortasında

Ben Leylâ gibi güneş doğarken uyanamam

...

Leylâ’yı götürüp Londra’nın ortasına bıraksam

...

Leylâ diyorsam kesik yanaklarıyla Leylâ

Üç köşeli dünyasıyla

Okuyla yayıyla yaylasıyla acımasıyla

Leylâ diyorsam şu bizim gerçek Leylâ

Biz seni işte böyle seviyoruz Leylâ.” (Karakoç, 2021, s.56)

Şiirin beş numaralı bölümünde de karşılaşılan atıflardan ilki Hz. Eyub’dur. Eyüp peygamber hayatı boyunca hastalıkla imtihan edilmiş ve içtiği bir suyla şifaya kavuşmuştur. Bir diğer atıf olan İstanbul şehri de tarihi çeşmelerinin çokluğuyla da bilinir.

İki atıf Hz. Eyyub kıssasındaki şifalı su ile iç içe verilmiş ve anlatım daha da çarpıcı şekle bürünmüştür. Dizeler şu şekildedir:

“Bu çeşmenin üç köşesinden hangisinden su içecek

Senin bahtsız ve mesut Eyyub’un” (Karakoç, 2021, s.57)

“İçimde İstanbul çalkalanırken bozbulanık çeşme” (Karakoç, 2021, s. 57)

Bu şiirde tespit edebildiğimiz bir diğer atıfta Pinokyo adlı çocuk hikayesine yapılmıştır. İtalyan yazar Carlo Collodi’nin 1881- 1883 yıllarında aşamalı olarak yayımladığı Pinokyo, dünyanın en çok dile çevrilmiş çocuk kitabı olarak dikkat çeker. Tahtadan yapılmış bir kukla olan Pinokyo birden canlanır ve insan gibi konuşma yetisine de sahip olur. Atfın yer aldığı dize şu şekildedir:

“Sen orada gelir ayak kuklalara insan gibi konuşmasını öğretme” (Karakoç, 2021, s.57)

Aşağıdaki dizlerde de İstanbul şehrine atıf yapılmaktadır.

“Öyle büyüyor öyle çoğalıyorsun

İstanbul kalmıyor.” (Karakoç, 2021, s. 57)

Bölümde yer alan bir diğer şiir “Çay” dır. Bu şiirde de bir sinema atfı yer almaktadır. ‘Judy Garland gerçek adı Frances Ethel Gumm olan Amerikalı oyuncu ve şarkıcıdır. Sonraki dizede de Türkçe de sıkça kullanılan ‘tavşan kanı’ deyimine atıf yapılmaktadır.

“JudyGarland gibi çay

Kan gibi çay” (Karakoç, 2021, s.59)

Bölümün bir diğer şiiri “Kapalı Çarşı” dır. Kaplan (1995), Orhan Veli ve Behçet Necatigil’in de daha öncesinde kapalı Çarşı ile ilgili şiir yazdığını ifade eder. Sezai Karakoç’un asıl maksadının Orhan Veli’deki gibi objektif bir tasvir yapmak olmadığını, onun için Kapalı Çarşı’nın Şark’ın kuvvetli imajlarından biri olduğunu vurgular.

“Kapalı Çarşı ve Kapalı Çarşı’yı götüren saat” (Karakoç, 2021, s.60)

Aşağıdaki dizede de Kur'an- kerimde yer alan Alak Suresi'nin ikinci ayetine atıf yapılmıştır:

“Onlara anlat ki insan kelimelerden ve şiiirden yaratılmadı.” (Karakoç, 2021, s.60)

Sezai Karakoç, çoğu Marksist bir tavrı benimsemiş olan şairlerle aynı dönemin havasını solumuştur. Aşağıdaki dizelerde de bu tavrın kutsiyetlerinden biri olan hürriyet ile İslami kutsiyetlerden biri olan cuma gününü bir arada kullanarak eleştirel bir atıf yapmaktadır:

“Sen Cuma gününün hürriyet kadar kutsal olduğunu onlara anlat.” (Karakoç, 2021, s.60)

“Açık ve keskin Kur'an sesleri” (Karakoç, 2021, s.61)

Yukarıdaki dizede yine İslamiyet'in kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'e atıf yapılmaktadır. Şiirin Kapalı Çarşısı anlatan diğer dizeleri de şu şekildedir:

“Kapalı çarşıya gittiğim zaman

Bir yangın sonrasının gazetelerini okudum

Bir gazete uzun ve kül olmuş bir gazeteydi Kapalı Çarşı

Mavi gözlü bir gazete

Kapalı Çarşı içinde bulutların en senin olanı

Bir yapma deniz parçasıyla Kapalı Çarşı.” (Karakoç, 2021, s.61)

Bölümün bir sonraki şiiri “İnci Dakikaları” başlıklı şiirdir.

“Erkek ağlar mı diyeceksin

Hayber'in kapısı ağlar mı erkek ağlar mı” (Karakoç, 2021, s.62)

Yukarıdaki dizelerde dört büyük halifenin sonuncusu olan Hz. Ali'ye atıf yapılmaktadır. Canım (2016), hayatta iken cennetle müjdelenen kişilerden biri olan Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadı olduğunu belirtir. Hz. Ali

Hayber’de destanlaşan bir sancaktarlıkla İslam tarihinin en önemli isimlerinden biri olmuştur.

“Gizli heybelere binbir gece eşyası doldurduğuma say.” (Karakoç, 2021, s.63)

Yukarıdaki dizelerde Binbir Gece Masalları’na atıf yapılmaktadır.

“Bu yunan şehri düzenini öper ve yalvarırım.” (Karakoç, 2021, s.63)

Karakoç, Hatıralar’ında İnci Dakikaları’nı bir yılbaşı gecesi yazdığını belirtir. Yılbaşını insanların kutlama şekli şair için aşırılıklarla doludur. Şehrin gecenin ilerleyen saatlerindeki bu duruma yukarıdaki dizelerle atıf yapar.

Bölümün bir diğer şiiri de “Veda”dır. Şair diğer şiirlerinde çok kez yaptığı gibi “şeytan” kelimesiyle atıf yapmaktadır.

“Yağmurda şeytan ve şapkası” (Karakoç, 2021, s.66)

Bir sonraki şiir de “Tut” başlığını taşımaktadır. Şiirde yine sayılar üzerinden bir atıf yapılmış ve “kırk oda” tamlaması kurulmuştur. “Üçler, beşler, yediler, kırklar” gibi ifadeler özellikle Alevi- Bektaşî kültüründe önemli bir yer tutar.

“Kırk oda içiçe dönmesin” (Karakoç, 2021, s.70)

Bölümün bir diğer şiiri “Kader yolu”dur. Bölümde Madonna kelimesiyle bir kadına seslenilmektedir. Modanna, Hristiyan kültüründe Hz. Meryem’e verilen isimlerden biridir. Fakat burada Venedik şehrinin zikredilmesi bizi İtalyancadaki anlamına yönlendirmektedir. İtalyancada bu kelime “hanımefendi” demektir. Atıf olarak bu bağlamda yorumlanabilir:

“Yerler demir, gökler bakır Madonna” (Karakoç, 2021, s.71)

Yukarıdaki dizelerde “yerler demir, gökler bakır” diyerek bir deyme yer vermektedir şair. Bu deyim hiçbir yerden yardım alamamak anlamına gelmektedir. Hiçbir çarenin olmadığı durumlarda kullanılır.

“Aramızda deniz vardır Madonna!” (Karakoç, 2021, s.71)

Yukarıdaki dizelerde de çok yaygın bir söyleyiş olan “aramızda dağlar var”

cümlesi şair tarafından yeniden yorumlanarak dizede yer almıştır.

“Gelir gelmez Venedik’ten aynalar” (Karakoç, 2021, s.71)

Yukarıdaki dizede de Venedik şehrine ve ilk ayna üretenlerin Venedikli olmalarına atıf yapılmaktadır.

Bölümün bir diğer şiiri “Tahta At” tır. Tahta at genellikle tabut için kullanılan bir simgedir. Burada da ölümden sonra mezara götürülme aracı olan tabuta atıf yapılmıştır. Edebiyatımızda bu şekilde tahta at imajı içeren birçok şiir bulunmaktadır.

“Şeker verdik aslan yeleleri aldık kırk kapı açtık

Kırk kapı açtık Mavi Sakal öldü

Kırk odanın içinde güzel aslanlar güldü” (Karakoç, 2021, s.72)

Yukarıdaki dizelerde yine “üçler, beşler, kırklar” gibi İslam inancı içerisinde önemli sayılan rakamlara atıf yapılmıştır. Dizelerde yer alan bir diğer atıf, zalim bir soylu olan Mavi Sakal ve meraklı karısı etrafında şekillenen bir Avrupa masalınadır.

“Karışık bir ses teller üzerinde Londra” (Karakoç, 2021, s.73)

Yukarıdaki dizede de Londra şehrine atıf yapılmaktadır.

“Kıldan ince çarpık bilgileri unut” (Karakoç, 2021, s.73)

Yukarıdaki dizelerde kıldan ince denerek sırat köprüsü ve ahiret hayatı ile ilgili olan kesinliği hakkında tereddüt edilen bilgilere atıf yapılmaktadır.

“Seni bana getirsin ölüm yatağımdayken

Kırık ayaklı tahta at.” (Karakoç, 2021, s.73)

Yukarıdaki dizelerde yine tahta atla ölüme atıf yapılmaktadır.

Sultanahmet Çeşmesi bölümde yer alan bir başka şiirdir. Sultanahmet Çeşmesi 1728 yılında Mimar Ahmet Ağa tarafından yapılmıştır. Başlık bu çeşmeye atıftır.

Bölümün bir diğer şiiri ‘Kan İçinde Güneş’tir. Bu şiirde Polonya’daki halk

ordusunun İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların işgalinden kurtulmak için verdikleri mücadeleye atıf yapılmaktadır.

“Polonya’nın kanı beyazdı

İsyan bir bayraktı süt içinde

Porselenlerden yapılmış Polonya

Kırılan heykel ve heykel aşkları

Ve Venüs’ün kırık kolu Polonya

Polonya Polonya sana günaydın” (Karakoç, 2021, s.75)

Yukarıdaki dizelerde aynı zamanda Venüs’ün kırık kolu denerek Venüs heykeline atıf yapılmaktadır. Aşağıdaki dizelerde de Macaristan’a ve Peşte’ ye atıf yapılmaktadır.

“Ama ben Peşte’ ye dönüyorum

Peşte bir kan çemberi” (Karakoç, 2021, s.75)

“Ve kan aynasında

Macar gölgesi

Macar kası gergin” (Karakoç, 2021, s.76)

“Geride ve Peşte’ de kan vardı” (Karakoç, 2021, s.77)

“Buda’nın bir kelime heykeli kan içinde” (Karakoç, 2021, s.77)

“Ve güneş yavaş yavaş yükseliyordu Peşte dağlarında” (Karakoç, 2021, s.77)

Bölümlerden biri “Körfez” başlığını taşımaktadır. Bölümün ilk şiiri şairin annesini kaybetmesi üzerine yazdığı “Yoktur Gölgesi Türkiyede” dir. Şiirde anne teması işlenirken Hz. Meryem’e atıf yapılmaktadır.

“İncedir billurdandır yoktur gölgesi Türkiye’de

Bir meçhul Meryem mermerden değil ama kutlu” (Karakoç, 2021, s.83)

Bölümün bir diğer şiiri “Kutsal At” tır. Bu bölümde de İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa’nın Cezayir’de gerçekleştirdiği soykırım üzerine Cezayir’de patlak veren bağımsızlık savaşına atıf yapmaktadır.

“Cezayir’in atları

Sever çılgınca Tanrıyı ve insanı

...

Cezayir’in atları böyledir

Cezayir’de atlar ölür

...

Cezayir süt sirkidir

...

Ve yaşar Cezayir” (Karakoç, 2021, s.84)

“Kadınlar Cezayir’de

...

Cezayirli gibi

Ve Cezayirli kadar

Ölmedi ama Cezayir yaşıyor

Gidelim gidelim Cezayir’e” (Karakoç, 2021, s.84-85)

Yine aynı şiirin devamında Yunan ve Roma mitolojisinde yer alan “senturyon” figürüne atıf yapılmaktadır.

“Gelir bizim çocuklar

İnsan olduğu yerden atların” (Karakoç, 2021, s.85)

Aşağıdaki dizede de Cezayir üzerinde sömürge ve katliam politikasını uzun yıllar

devam ettiren Fransa'ya atıf yapılmıştır.

“Fransa anlamıyor.” (Karakoç, 2021, s.85)

Bölümde yer alan bir diğer şiir “Telefon Farkı” dır. Bu şiirde yer alan dizelerde meleklerle ve Kur'an-ı Kerim'e atıf yapılmaktadır.

“Melek melek arşa atılan putrelleri” (Karakoç, 2021, s.88)

“Kılcal damarlardan şahdamarlara

Çığlaşan çığlık çığlığa çağrısı” (Karakoç, 2021, s.89)

Bölümün bir diğer şiiri “Ben Kandan Elbise Giydim Hiç Değiştirsinler İstemezdim” başlığını taşımaktadır. Şairin İstanbul'da, bir kahvede gerçekleşen patlamada yaralanması sonucu yazdığı şiirde bu patlamaya atıf yapılmaktadır.

“Artık ölebilirdim

Bütün İstanbul şahidim

Ben kandan elbiseler giydim

Bundan senin haberin var mı?” (Karakoç, 2021, s.94)

Bölümün bir diğer şiiri “Büyüyüp De Çocuk Kalmak”tır. Aşağıdaki dizelerde genellikle meleklerin gökte yaşadığına dair genel kanaate atıf yapılmaktadır.

“Yere iner insanüstüler ülkesi

Sen de orda uyurgezer” (Karakoç, 2021, s.96)

Bölümün bir diğer şiiri “Çocukluğumuz” dur. Bu şiirde şair çocukluğunda anne ve babası tarafından kendisine öğretilen İslam inancına dair konuları anlatmaktadır.

“Annemin bana öğrettiği ilk kelime

Allah, şahdamarımdan yakın bana benim içimde” (Karakoç, 2021, s.97)

“Annem bana gülü şöyle öğretti

Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi.” (Karakoç, 2021, s.97)

Yukarıdaki dizelerde Kur'an-ı Kerim'e ve gül kavramı üzerinden Hz. Muhammed'e atıf yapılmaktadır.

Aşağıdaki dizilerde de Yunus Emre'ye atıf yapılmaktadır. Yunus Emre Dini – Tasavvufi Türk edebiyatının ilk ve önemli temsilcilerinden biridir. Yunus, 13. yüzyılda, Anadolu'da yeni yeni teşekkül etmeye başlayan yazı dilinin kurucu şairleri arasındadır (Mengi,2016). Yunus Emre, akıcı, coşkun dili ve şiirine yerleştirdiği evrensel değerler ile Anadolu'nun bağrında yetişmiş ve Türk halkı tarafından çok sevilen isimler arasında yer almaktadır.

“Annem gizli gizli ağlardı dilinde Yunus

Ağaçlar ağlardı, gök koyulaşırdı, güneş ve ay mahpus” (Karakoç, 2021, s.97)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Ali'ye ve onu konu alan cenknamelere atıf yapılmaktadır. İslamiyeti benimsedikten sonra Türk geleneği olan halk hikayeciliğinin epik kolu, hem peygambere olan yakınlığı hem de yaşamının kahramanlık dolu kesitleri ile Hz. Ali ekseninde gelişmeye devam etmiştir.

“Babamın uzun kış gecelerinde hazırladığı cenklerde

Binmiş gelirdi Ali bir kırata” (Karakoç, 2021, s.97)

“Ali ve at, gelip kurtarırdı bizi darağacından

Asya'da, Afrika'da, geçmişte gelecekte” (Karakoç, 2021, s.97)

“Çocuklarla oynarken paylaşamazdık Ali rolünü

Ali güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar kahraman

Ali olmaktan bir sedef her çocukta” (Karakoç, 2021, s.98)

“Fetihlerde bayram yapardık

İslam bir sevinçti kaplardı içimizi.” (Karakoç, 2021, s.98)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed'e ve İslam tarihinin önemli yer adlarına atıf

yapılmaktadır. Bu şehir adları İslam tarihinde büyük kırılmalara ev sahipliği yapmıştır.

“Peygamberin günümüzde küçük sahabeleri biz çocuklardık

Bedir’i, Hayber’i, Mekke’yi özlerdik sabaha kadar uyumazdık

Mekke’nin derin kuyularının iniltisi gelirdi.” (Karakoç, 2021, s.98)

Bölümün bir diğer başlığı “Rubailer”dir. Rubai dört mısradan oluşan ve İran kaynaklı bir nazım terimidir. İpekten (2015), Türk şairler tarafından kolaylıkla benimsenen bu nazım biçiminin özelliklerini önemli bir fikrin kısa ve özlü olarak, güzel ve ahenkli söylemek şeklinde sıralar. Dilçin (2016), divan edebiyatı biçimleri arasında günümüzde canlılığını yitirmeden varlığını devam ettiren tek tür olmasının nedenini, ince duygu ve düşüncelere, nükteli buluşlara müsait bir biçim olmasıyla açıklamaktadır.

Karakoç bu başlık altında üç adet dörtlüğe yer vermiştir. Başlık olarak bu divan edebiyatı nazım biçimine atıf taşımaktadır. Dörtlüklerden biri şu şekildedir:

“Doktor istemem Annem gelsin

Yataklar denize atılsın

Çocuklar çember çevirsin

Ölürken böyle istiyorum” (Karakoç, 2021, s.108)

Bu bölümde yer alan bir başka şiir de “Av Edebiyatı” başlığını taşımaktadır. Dizeler şu şekildedir:

“İçinde denizin gidip geldiği kayalara çarptığı

Heykelleri yıkadığı yunan kadınlarının.” (Karakoç, 2021, s.110)

Yukarıdaki dizelerde tarihin kadim medeniyetlerinden biri olan Yunanlılara atıf yapılmaktadır. Yunan kültüründe heykel önemli bir yer tutar.

“Bir tilki yerine bir aslanla karşılaşsa ne yapar avcı kişi” (Karakoç, 2021, s.111)

Yukarıdaki dizelerde avcı masallarına atıf yapılmaktadır.

“Avcının olduğu yerdedir, avın yaşaması

Medeniyet avla başlar.” (Karakoç, 2021, s.112)

Dünya tarihinde avcılık önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dizelerde de buna atıf yapılmıştır.

“Av karşılıklı olmalı avlayan av olmalı.” (Karakoç, 2021, s.113)

Yukarıdaki dizelerde de “ava giden avlanır” atasözüne atıf yapılmıştır.

“Bir çay bardağı kan istiyoruz” (Karakoç, 2021, s.113)

Bu dizede de renginden dolayı çay için kullanılan “tavşan kanı” benzetmesine atıf yapılmaktadır.

“Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan” bu bölümün bir diğeri şiiridir. Şiirde başlıkla beraber İstanbul’un Fatih ilçesinde yer alan bir semt olan Şehzadebaşı’na atıf yapılmaktadır. İlk dize řu şekildedir:

“Gün doğmadan Şehzadebaşı ’nda” (Karakoç, 2021, s.116)

Şiirin devamında yer alan dizelerde Hz. İbrahim’in kıssasını ve Bakara Suresi’nde yer alan 260. ayeti hatırlatmaktadır. Hz. İbrahim’in ölümlerinin yeniden dirilmesiyle ilgili sorusuna Allah kuşlarla ilgili bir örnekle cevap vermektedir ayette. Dizeler řu şekildedir:

“Başı avuçlara almak

Kuşların kanatlarını toplamak” (Karakoç, 2021, s.116)

“Külahıyla Yunus Emre

Sarığıyla Akşemseddin

Kavuşuyla Mimar Sinan

Gün doğmadan Şehzadebaşı ’nda” (Karakoç, 2021, s.117)

Yukarıda yer alan dizelerde ise Türk tarihinin önemli isimlerine peş peşe yer verilmiştir. Yunus Emre Türk edebiyatının önemli mutasavvıf şairlerindendir.

Akşemsettin ise çok yönlü bir bilim insanı olmakla beraber Fatih Sultan Mehmet'in hocasıdır ve İstanbul'un "manevi fatihi" olarak anılmaktadır. Bir sonraki dizede yer alan Mimar Sinan ise 16.yüzyılda görev almış Osmanlı İmparatorluğu'nun başmimarıdır. Bu isimlere sırasıyla atıf yapılmıştır.

"Kafdağından daha yüksek

Çin seddinden daha uzun

İçimizde med ve cezir

Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda" (Karakoç, 2021, s.117)

Yukarıdaki dizelerde Kafdağı'na ve Çin Seddi'ne atıf yapılmaktadır. Kafdağı efsanelerde yer alan masalsı bir yerdir.

"Çin halkından kafileler

Katır sırtında geçerler" (Karakoç, 2021, s.118)

Yukarıdaki dizelerde Çin'e atıf yapılmaktadır. Canım (2016)'da Çin'in çok uluslu eski bir medeniyet olduğunun altı çizilmektedir.

"Kızaran ufka selam

Süleymaniye'den Beyazıt'tan" (Karakoç, 2021, s.118)

Yukarıdaki dizelerde İstanbul'da yer alan iki semte, Süleymaniye'ye ve Beyazıt'a atıf yapılmaktadır.

"Gün de doğar gün de doğar

Bir gün mutlaka gün doğar

Gün doğmadan neler doğar

Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda" (Karakoç, 2021, s.118)

Yukarıdaki dizelerde "gün doğmadan neler doğar" atasözüne atıf yapılmıştır.

"Küçük Na't" bölümün bir diğer şiiridir. Dilçin (2016), na'tı Hz. Muhammed'i

övmek için yazılan şiirler olarak tanımlamakta ve Divan edebiyatında en tanınmış na'tın Fuzuli'nin kaleme aldığı "Su Kasidesi" olduğunu dile getirmektedir.

"İçimde Nuh'un en yeni tufanı

Dünya'ya ayak basıyorum yeniden" (Karakoç, 2021, s.119)

Yukarıdaki dizelerde Hz. Nuh peygambere atıf yapılmaktadır. Canım (2016)'da Hz. Nuh'un Kur'an'da adı geçen peygamberlerden biri olarak ele alır ve kavminin defalarca uyarılmasına rağmen ilahi mesajı kabul etmemesi üzerine Nuh kavmi bir tufanla helak edilmiştir.

"Sen buzulların erimesi eskimoların ısınması

...

Sen eskimoların ısınması sevgililer mahşeri" (Karakoç, 2021, s.120)

Yukarıdaki dizelerde ise Eskimolara atıf yapılmaktadır. Eskimolara buzullarıyla bilinen kuzey kutbu ve çevresinde yaşayan topluluktur.

Kitapta yer alan bir diğer bölüm ve bölümün ilk şiiri sesler başlığını taşımaktadır. Aşağıdaki ilk dizede devenin şiir uzmanı olarak ifade edilmesiyle aruz veznine atıf yapılmaktadır. Aruz vezninin devenin yürüyüşünden ilham alınarak ortaya çıktığı yaygın hikayeler arasındadır.

"Deve şiir uzmanı fil bilgi meleği" (Karakoç, 2021, s.123)

Bir diğer dizede ise Hristiyan inancında yer alan mum dikmeğe ve İslam inancında yer alan namaz ibadetine atıf yapılmaktadır.

"Mum diken namaz kılan kalabalık" (Karakoç, 2021, s.125)

Aşağıdaki dizede de yine kuzey kutbunda yaşayan Eskimo halkına atıf yapılmaktadır.

"Eskimoları otobüs duraklarında aştım" (Karakoç, 2021, s.125)

Aşağıdaki dizeyi bütün şiir bağlamında düşünersek burada da yerinde bir atıf yapılmaktadır. Şiir şairin kendi şehrindeki insanların Avrupalılardan aldıklarını bu kadar

yadırgamadan benimsemeleri üzerine Avrupa şehirlerine atıf yapar.

“Bir Avrupa şehrindeymişçesine memnunlar.” (Karakoç, 2021, s.125)

Aşağıdaki dizelerde de İstanbul’da yer alan, I. Kostantin onuruna dikilmiş olan Çemberlitaş anıtsal sütununa ve II. Mahmud’un bir atışının hatırası olarak dikilen ve semte de ismini veren taş atıf yapılmaktadır.

“Denizler kaçar Dikilitaş devrilir Çemberlitaş yıkılır gibi olur” (Karakoç, 2021, s.126)

Dizelerde yer alan bir başka atıf da Çinceyedir. Dize şu şekildedir:

“Dilleri en ince şiirden daha ince çince” (Karakoç, 2021, s.126)

Aşağıdaki dizelerde de Romalılar ve Araplara atıf yapılmaktadır:

“Yunanlı romalı arap

Her kaya uçan bir arap süvarisi” (Karakoç, 2021, s.127)

Bölümün bir şiiri de “Köpük” başlıklıdır. Aşağıdaki dizelerde Kristof Kolomb’a atıf yapılmaktadır. Kristof Kolomb Amerika kıtasını keşfeden gezgindir. Dize şu şekildedir:

“Ben Kristof Kolomb’un uşağı değilim” (Karakoç, 2021, s.129)

Aşağıdaki dizelerde de İslam inancında ölüm meleği olarak biline Azrail’e atıf yapılmaktadır.

“Azrail’in boyuna bülüğa erdiği gerdeğe girdiği” (Karakoç, 2021, s.130)

Aşağıdaki dizelerde de Hristiyanlık inancında yer alan “İtiraf Sekramenti”, “günah çıkarma” olarak da bilinmektedir. İşlenen günahı pişmanlık duyan kişilerin bu günahı papaza itiraf etmesiyle beraber günahın affedileceğine inanılmaktadır.

“Her erkeği papaz sanıp günahı günah olarak çıkartan” (Karakoç, 2021, s.130)

Aşağı dizelerde de eski bir cezalandırma işlemi olan ve kanonik İncil’de yer alan Hz.İsa’nın çarmıha gerilmesine atıf yapılmaktadır.

“Sen ey şair ki ellerini kollarını çarmıha gerdin” (Karakoç, 2021, s.130)

Aşağıdaki dizelerde de Osmanlı İmparatorluğu’nda I. Murad tarafından kurulan Yeniçeri ocağında yetişen askerlere yani yeniçerilere atıf yapılmaktadır.

“--- Başarsa gelen askeri

Başaramazsa başka yere gönderir çeriye

Kim bitirir bu sonsuz çeriye bu her gün yeni çeriye” (Karakoç, 2021, s.131)

Aşağıdaki dizelerde Meksikalılara atıf yapılmaktadır. Meksikalılar “sombbrero” olarak adlandırılan şapkalar kullanmaktadır.

“Meksikalıların şapkasına benzer.” (Karakoç, 2021, s.131)

Aşağıdaki dizede Anadolu ve Rumeli fetihlerindeki destansı kahramanlığıyla bilinen Sarı Saltuk lakaplı Mehmet Şerif’e ve Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran’a atıf yapılmaktadır.

“Sarı Saltık Ahi Evran çalımlı bir kiraza” (Karakoç, 2021, s.132)

Aşağıdaki dizelerde de yine Hz. Meryem’e ve Hz. İsa’ya atıf yapılmaktadır.

“Akşam kente bir Meryem gibi girer

Bir çocuk kutsal bir çocuk doğurur gibi” (Karakoç, 2021, s.132)

Aşağıdaki dizelerde de Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail’e atıf yapılmaktadır. Hz. İbrahim’in ilk eşi Sare’dan çocuğu olmamıştır. Hz. İbrahim daha sonra Hacer ile evlenir ve Hz. İsmail dünyaya gelir. Rivayetlere göre Hz. İbrahim çocuğu olursa onu Allah’a kurban edeceğini söyler (Canım, 2016). Kur’an’da da belirtilen şekliyle rüyasında oğlunu kurban ettiğini görür ve bu rüya birkaç kez tekrarlanır. Bunun üzerine Hz. İbrahim, Hz. İsmail’i kurban etmeye karar verir. Ne kadar denerse denesin bıçak Hz. İsmail’i kesmez. Bunun üzerine Cebrail bir koçla Hz. İbrahim’e gönderilir ve Hz. İsmail yerine bu koçun kurban edilmesi Allah tarafından emredilmiştir.

“Kurban kesilirken ki karanlık

İbrahim’in bıçağındaki karanlık loşluk aydınlık” (Karakoç, 2021, s.132)

“Keskin ılık İsmail

İsmail bir çocuk başından serçe geçen” (Karakoç, 2021, s.132)

Aşağıdaki dizelerde de dünya tarihinin önemli iki büyük savaşına atıf yapılmaktadır.

“Birinci Dünya Harbi

İkinci Dünya Harbi

Artık her şey öbürüne ılık tutmakla görevli” (Karakoç, 2021, s.133)

Aşağıdaki dizede de Kur'an-ı Kerim'de insana hep kötülük telkin ettiği ve doğru yoldan çıkarmaya çalıştığı vurgulanan şeytana atıf yapılmaktadır.

“Yoksa kıyıda mı avlıyorsun sen ey şeytan” (Karakoç, 2021, s.133)

Bir diğer dizede Hz. Musa'ya atıf yapılmaktadır. Hz. Musa, Mısır'da yaşayan bir kâhinin devrin Firavun'unun saltanatına son verecek bir çocuğun doğacağını öne sürmesiyle, doğan bütün erkek çocuklarının katledildiği bir zamanda dünyaya gelir. Bunun üzerine annesi oğlunun hayatta kalması için onu bir sandığın içinde Nil nehrine bırakır. Sandığı Firavun'un karısı Asiye bulur ve Hz. Musa'yı evlat edinir. Firavun'un durumu öğrenmesiyle Hz. Musa Mısır'dan kaçır. Peygamber olduktan sonra Firavun'u Hak dinine çağırır. Firavun kabul etmez. Hz. Musa kendisine inananlarla Kızıldeniz'e doğru yola çıkar. Firavun ve ordusu da onları takip eder. Hz. Musa asasıyla Kızıldeniz'i açıp kavmiyle beraber geçer. Firavun ve ordusu ise boğulurlar.

Canım (2016)'da Hz. Musa'nın özellikle Firavun ve Hızır'la olan ilişkilerinin klasik edebiyatımızda çokça kullanıldığını belirtmektedir.

“İncir düşmüş loş yollardan

Bir haber gibiyim Musa'dan” (Karakoç, 2021, s.133)

Aşağıdaki dizede ruh ve sinir hastalıklarında sakinleştirici olarak kullanılan iki ilaca atıf yapılmıştır:

“Sabahları moditen akşamları equanil” (Karakoç, 2021, s.133)

Aşağıdaki dizede şairin çocukluğunun geçtiği Diyarbakır'da bulunan bir bölge olan Zülküfûl Dağı'na atıf yapılmaktadır.

“Zülküfûl Dağı'nın bahçeleri

Yalnız orada açar özel bir peygamber çiçeği” (Karakoç, 2021, s.133)

Devamında yer alan dizelerde de yine Diyarbakır'ın önemli iki noktasına atıf yapılmaktadır. Sultan Şehmuz türbesi Diyarbakır- Mardin yolu üzerindedir. Veysel Karani türbesi Diyarbakır – Bitlis yolu üzerindedir.

“Ağız yakan özel bir peygamber çiçeği

Sultan Şehmuz ve Veysel Karani” (Karakoç, 2021, s.134)

Aşağıdaki dizelerde de Karakoç'un da küçükken geçirdiği “şark çıbanı” na atıf yapılmaktadır. Genellikle sıcak iklimlerde görülen bu hastalık ve geleneksel tedavisine şair bu dizelerde şu şekilde yer vermektedir:

“İncir yaprağıyla sildiler gözümü çocukken (Karakoç, 2021, s.134)

Ve sen ey sıcak doğu gecelerinin bitmeyen göz ağrısı

Çocuklara mahsus çocuklara ait çocuklara dair göz ağrısı

Kırmızı mürekkebi andıran gözotu

Yalancı fakat acının yemişi kanlı göz bezleri” (Karakoç, 2021, s.134)

Aşağıdaki dizelerde ise Bitlis'ten göç etmiş bir ailenin Amerika'da büyümüş oğlu olan William Saroyan'a atıf yapılmaktadır.

“Ve ağızlarda Mecusi meşaleleri

Tembelliğin kehribarı Bitlis Saroyan” (Karakoç, 2021, s.134)

Aşağıdaki dizelerde de yine iki büyük dünya savaşına atıf yapılmaktadır:

“Birinci Dünya Harbi namazı

Babamın namazı

İkinci Dünya Harbi namazı” (Karakoç, 2021, s.134)

Aşağıdaki dizelerde de Kur'an-ı Kerim'de yer alan otuz altıncı sûre olan Yasin Sûresi'ne atıf yapılmaktadır. İnsanların yaptıkları işlerin ve bıraktıkları izlerin kayda geçirildiğini bildiren 12. âyetin yer aldığı bu Sûre “Kur'an'ın kalbi” olarak da nitelendirilmektedir.

“Evi sokağı çarşığı onaran Yasin

Paslanan güneşi sığayan sûre

Atlara doğru yürüyen sûre

Eve ve ellere can veren sûre

Geceye zikzaklar çizdiren sûre

Güneşi batıran doğuran sûre

Hamile Meryem'i doğurtan sûre

Evin taşlığına çiçekler serperек

Yağmuru çatıda döndüren sûre

Huzuru geceye ekleyen sûre

Gece gündüz bir bekçi gibi

Ebedi bir gözcü nöbetçi gibi

Evin yüreğinde bekleyen sûre” (Karakoç, 2021, s.134)

Aşağıdaki dizelerde yine Eskimolara atıf yapılmaktadır.

“Vahşi bir kiraz yedik bir eskimo okulunda

Ve yeşil bir dondurma mezarlıkta” (Karakoç, 2021, s.134)

Aşağıdaki dizelerde de Hz. İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atılmasına atıf yapılmaktadır. Canım (2016)'da da belirtildiği gibi Hz. İbrahim diğer mucizelerinden

çok, içine atıldığı ateşin gül bahçesine dönüşmesi ve kurban mucizeleri ile bilinir. Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı yer Urfa Kalesi'nin bulunduğu tepedir. Allah'ın mucizesi olarak Hz. İbrahim'in düştüğü ateş göle dönüşmüş ve odunlar da balık şeklini almıştır. Balıklıgöl olarak da bilinen Halilü'r-Rahman Gölü, Urfa'da yer almaktadır.

“Ve gül Nemrud'un yaktığı ateşte açan

Koncalanan açılan gelişen İbrahim'in elinde” (Karakoç, 2021, s.135)

“Urfa'da yıldızların yıldızdan ayın aydan

Günün gündend fazla bir şey olduğu orada” (Karakoç, 2021, s.135)

“İçilemeyen bir su bardakta

Aklı düzeltmenin mümkünü kutsal balıklarla” (Karakoç, 2021, s.135)

Aşağıdaki dizelerde Anadolu medeniyetlerinden olan Asurlulara atıf yapılmıştır.

“Her şey Asur'du

Rap raprap” (Karakoç, 2021, s.136)

Sezai Karakoç'un en önemli özelliklerinden biri hem Batı'yı hem de Doğu'yu çok iyi bilmesidir. Aşağıdaki dizelerde de Batı medeniyetinin önemli isimlerine atıf yapılmaktadır. Franz Kafka, 20. yüzyılın önde gelen yazarlarındandır. Albert Camus ve Jean- Paul Sartre ise iki ünlü Fransız yazar ve düşünürdür. Martin Heidegger varoluşçu felsefenin önde gelen isimlerinden olan Alman düşünürdür. Soren Aabye Kierkegaard, Danimarkalı bir düşünürdür. Arthur Schopenhauer, ünlü Alman yazar ve düşünürdür. Friedrich Wilhelm Nietzsche, Alman filolog ve düşünürdür. William Faulkner, Nobel ödüllü, Amerikalı yazardır. Hollandalı Vincent Willem van Gogh, resim sanatının en tanınmış ressamlarındandır. Marc Chagall, da modern sanat hareketinde yer alan Rus-Fransız ressamdır. Görüldüğü üzere şair, Batı medeniyetinden önemli isimlere

dizelerinde birbiri ardınca yer vermektedir:

“Kafka ’yı kemiren

Camus ’yü tedirgin eden

Sartre ’a zaman zaman yıldı veren

Heidegger ’ı düşündüren

Kierkegaard ’ı bunaltıp

Heidegger ’ı düşündüren

Schopenhauer ’daki öfke

Nietzsche ’deki savaşçılık

Faulkner ’ı sarhoş eden

Van Gogh ’u Van Gogh eden

Chagall ’ı Chagall eden” (Karakoç, 2021, s.136)

Aşağıdaki dizelerde de şairin çocukluğunun geçtiği Diyarbakır’ın çeşitli muhitlerine atıf yapılmaktadır. Zülküfül Dağı ve Karacadağ dizelerde şu şekilde yer almaktadır:

“Durup durup Zülküfül ’ün

Bahçelerini andıkları” (Karakoç, 2021, s.136)

“Karacadağ pirinci ayıklamayan

Her çocuğa birden anne olmayan” (Karakoç, 2021, s.137)

Aşağıdaki dizelerde de Erzincan’a atıf yapılmaktadır. Erzincan’da meydana gelen bir depremden bahsedilen dizelerde, şiirin 1964’te yazıldığı bilindiğinden, 1939 yılında meydana gelen 7,9 büyüklüğündeki depreme atıf yapıldığı düşünülmektedir.

“--- Depremden artakalmışlardı biz de

Bir halk evi yapamamıştık da ondan

Oraya gitmiştik siyah incir ağaçlarına

Çıkardık ilk defa tadardık O hep Erzincan'ı” (Karakoç, 2021, s.137)

Aşağıdaki dizelerde Afrika, Avusturalya, Avrupa ve Asya kıtalarına atıf yapılmaktadır.

“Sonra Afrika olan Ömer -çünkü biz Onu

Afrika yapmıştık oyunda- O Ömer tek başına bizi yenerdi

Yani kardeşi Avustralya Ali'yi, kardeşim

Avrupa Ali'yi ve Asya beni

‘Gider içerde güçlenir güçlenir gelirdik’

Ama Afrika olan Ömer O hep kış yaz tarlalan

...

Ve hep düğün çorbası içen O Afrika Ömer” (Karakoç, 2021, s.138)

Aşağıdaki dizelerde de İstanbul’un bir semti olan Şehzadebaşı’na atıf yapılmaktadır.

“Gün doğmadan kiralık ev aradım Şehzadebaşı’nda” (Karakoç, 2021, s.139)

Aşağıdaki dizelerde de Hz. İsa ve Ayasofya’ya atıf yapılmaktadır. Ayasofya, Hristiyanlık tarihinin önemli ibadet merkezlerindendir ve İstanbul’un Fethi’nden sonra camiye çevrilmiştir. Hz. İsa kendisine kutsal kitap indirilen, Tevrat ve Kur’an’da da adı geçen peygamberlerdendir. Canım (2016), şairin sözünün Hz. İsa’nın nefesi olduğunu belirtmektedir. Şair sözü, nefesi Mesih gibi cana can katmakta ve Hz. İsa’ya isnat edilen diriltici, can verici mucizeler göstermektedir. Şair burada etkileyici bir atıfla kalemine İsa’nın gelip konduğunu ifade etmektedir.

“İsa bu gelip konmuş elime Ayasofya’dan” (Karakoç, 2021, s.139)

Şiirin devamındaki dizelerde de yeryüzünün ilk ibadethanesi olarak kabul edilen ve

İslam inancında büyük bir önem sahip olan Kabe'ye atıf yapılmaktadır.

“Kâbe yüzüklerindeki ılık” (Karakoç, 2021, s.139)

Aşağıdaki dizlerde de önceki şiirlerinde de sıklıkla yer alan Hz. Meryem ve babasız dünyaya getirdiği oğlu Hz. İsa'ya atıf yapılmaktadır.

“Ey bakire su kasar yapan Meryemlerinle

Işığa bakan ışıklı kızların gölgesini

...

Suya iten biz çocuk İsalarınla

İsa bu saçaktan saçığa atlarken

...

İsadır bu benim yanımda oturmuş bir taş

İki bin yıllık bir hece taşına

Taş nerde bitiyor nerde başlıyor İsa

Sürekli bir alışveriş var aralarında” (Karakoç, 2021, s.140)

Bölümde yer alan bir diğer şiir “Kav”dır. Şiirde yer alan aşağıdaki dizede dünyaca Hollandalı ünlü ressam Vincent Willem Van Gogh'a atıf yapılmaktadır. Van Gogh'un 1888'de yaptığı “Kırmızı Üzüm Bağı” adlı tablosu kırmızının hâkim olduğu yağlı boya eseridir.

“Günse eriyor yön yön Van Gogh'su bir kırmızılık” (Karakoç, 2021, s.141)

Aşağıdaki dizelerde de Akdeniz'e, Truvalı Helen'e, Yunanlılara, İzmir'de yer alan Bergama Tiyatrosu'na atıf yapılmaktadır. Truvalı Helen, Yunan mitolojisinde dünyanın en güzel kadını olarak yer almaktadır. Truvalı Helen'in Theseus tarafından kaçırılması, Truva Savaşı'nın nedenlerinden biridir. Dizeler şu şekildedir:

“Sen yüzünde Akdeniz memnunluğu sen Truvalı Helen

Sana gelmiş Yunanlılar atlı arabalarla

...

Resmi Yunanlılardan kalma kayalara oysam

Gitsem Bergama Tiyatrosu’nda seslensem ismini” (Karakoç, 2021, s.142)

Aşağıdaki dizelerde de Çin’e ve Çin kültürünün önemli bir parçası olan çaya atıf yapılmaktadır. Çay Çinliler için hem kültürel hem de ekonomik bir unsurdur. Japonların çay kültürünün de Çinlilere dayandığı iddia edilmektedir. Çayı ilk keşfedenin Çinli bir imparator olduğu öne sürülmektedir.

“Tabiatla konuşmaya başlarsın bardakların derinliklerinde

Çin çay bardaklarının” (Karakoç, 2021, s.142)

Aşağıdaki dizelerde de Kafdağı’na ve Çin Seddi’ne atıf yapılmaktadır. Çin Seddi dünyanın en uzun savunma duvarı olma özelliğine sahiptir.

“Birbirinizi yitirirsiniz tabiatın sesinde

Biriniz Kafdağı’nda biriniz Çinseddi’nde” (Karakoç, 2021, s.143)

Aşağıdaki dizelerde iki büyük ressama atıf yapılmaktadır. Leonardo Da Vinci, Mona Lisa adlı tablosuyla ünlü İtalyan asıllı bilim ve sanat insanıdır. Van Gogh da şairin birçok kez atıf yaptığı resamlardandır.

“Sen Leonardo Da Vinci’nin ya Van Gogh’un kalemiyle çizilebilirsin” (Karakoç, 2021, s.143)

“Aragon’un söylediği gözler senin gözlerindir” (Karakoç, 2021, s.144)

Yukarıdaki dizelerde Fransız şair Louis Aragon’un “Elsa’nın Gözleri” adlı şiire atıf yapılmaktadır.

Aşağıdaki dizelerde Roma mimarisinin vazgeçilmezlerinden olan sütunlara atıf yapılmıştır.

“Bütün Roma sütunları dikilmiştir senin için” (Karakoç, 2021, s.144)

Bölümün diğer şiiri “Yaz”dır. Aşağıdaki dizelerde Diyarbakır’ın Dicle ilçesine atıf yapılmaktadır. Dicle ilçesinin eski adı Piran’dır.

“Kara incir ve nar

Piran ülkesinde bir pınar” (Karakoç, 2021, s.147)

Aşağıdaki dizelerde şairin çocukluğunun geçtiği Diyarbakır’da bulunan Dicle’ye, Ashab-ı Kehf Mağarası’na atıf yapılmaktadır.

“Yazdı arabayla geçtik bir yılda iki kere Dicle’yi

...

Ve köpekle Dicle bir süre

Giderek bir Piran’a gelerek bir Piran’dan

Aşıyordu samur Dicle’yi doğudan batıdan

Ama Piran geride kaldı

Ashab-ı Kehf mağaraları kapandı

Veliler yağmur ateşinde yandı

Çocukluğun o Dicle kokan bir yılı” (Karakoç, 2021, s.148)

Aşağıdaki dizelerde de kumru veya yusufluğu olarak bilinen ve halk kültüründe hem Hz. Yusuf kıssasının bir parçası hem de çoban bir abla kardeşin hikayesi ile anılan kuş türüne atıf yapılmaktadır. Bu kuşun, halk tarafından kardeşin kardeşe yaptığı haksızlığa ötüşüyle isyan ettiğine inanılmaktadır. Urfa’da ise “Yusuf’u Tutan” olarak adlandırılmaktadır.

“... Yaz geceleri yusuflu tutun kuşlarını eritirdim” (Karakoç, 2021, s.149)

Aşağıdaki dizelerde de yine Çin’e ve Hz. Meryem’e atıf yapılmaktadır.

“Çin atasözlerinin peri sayıklamalarının

Meryem gibi doğurduğu ve uyurgezer yazlar” (Karakoç, 2021, s.149)

Bölümün bir diğer şiiri “Bahçe Görmüş Çocukların Şiiri”dir. Aşağıdaki dizede İtalyan müzisyen Niccolo Paganini’ye atıf yapılmaktadır.

“Paganini bakışıyla ölümü inkâr eden” (Karakoç, 2021, s.150)

Bölümün bir diğer şiiri “Ödünç Gece” başlıklıdır. Aşağıdaki dizede dört kutsal kitaptan biri olan Tevrat’a atıf yapılmaktadır. Bu kutsal kitap Hz. Musa’ya indirilmiştir.

“Tevrat’tan bir yaprak kopmuş

Ölüme bulaşmış akşam yemekleri” (Karakoç, 2021:151)

Aşağıdaki dizede de Berlin Duvarı’nın yıkılmasına atıf yapılmaktadır. Berlin duvarı İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Batı ve Doğu Almanya’yı birbirinden ayırmak için yaptırılmış duvardır. 9 Kasım 1989’da alınan bir kararla gece yarısından itibaren bu duvar yıkılmaya başlanmış ve Almanya’nın doğu ve batısında yaşayan insanlar duvarın üzerinde bir araya gelmişlerdir.

“Bu gece eşsiz bir duvar devrilmiş” (Karakoç, 2021, s.151)

Bölümün bir başka şiiri “Güz Anıtı”dır. Aşağıdaki dizelerde İstanbul’un Üsküdar adlı semtine atıf yapılmaktadır.

“Üsküdar kasaplarının amansız bıçaklarıyla

Pastırma gibi doğrandı” (Karakoç, 2021, s.153)

Bölümün diğer şiiri “Gök Gürültüsü Anıtı”dır. Aşağıdaki dizede dört kutsal kitaptan biri olan İncil’e atıf yapılmaktadır. İncil, Hz. İsa’ya indirilmiştir.

“Keçiler keçiler incil sesli keçiler” (Karakoç, 2021, s.155)

Aşağıdaki dizelerde dört büyük melekten biri olan İsrail’e atıf yapılmaktadır. Kıyametin kopuşu ve yeniden diriliş İsrail’in sûr’a üflemesiyle başlayacaktır. Edebiyatımızda da İsrail ve sûr’una çokça yer verilmektedir.

“Bütün şehirlere giren borazanı

İsrafil’in surundan küçük bir dünya örneği” (Karakoç, 2021, s.156)

Aşağıdaki dizelerde İslam inancına göre Allah’ın emirlerine uyan kişilerin ölümden sonra ödüllendirileceği, her türlü sıkıntıdan uzak, huzurlu mekân olarak tanımlayabileceğimiz cennet kavramına atıf yapılmıştır.

“Nar Tanrı Cennetine yaklaşmış gibi

Bütün verimiyle daha erken kızarır” (Karakoç, 2021, s.156)

Bir diğer şiir “Kış Anıtı”dır. Aşağıdaki dizelerde dünya tarihinin iki büyük savaşına atıf yapılmaktadır.

“Doğu çıbanları tarlaların çiftçisi

İki cihan savaşının tek hamalı” (Karakoç, 2021, s.159)

Aşağıdaki dizelerde de iğnenin deliğinden geçmek deyimine atıf yapılmaktadır.

“İşte kış böyle iğnenin deliğinden geçer” (Karakoç, 2021, s.159)

Aşağıdaki dizelerde cennette var olduğuna inanılan binek hayvanı olan “burak” a atıf yapılmaktadır. Hz. Muhammed’in miraç hadisesinde de “burak” denilen bu binekle ilerlemiştir.

“Daha buraklı köşklere vakitsiz çayını içmeden” (Karakoç, 2021, s.159)

Aşağıdaki dizelerde de “ey” hitabı ve “şimşekle yazılmış kitaplar” terkihi ile kutsal kitaplara atıf yapılmaktadır.

“Ey göz beni gör ey kulak beni dinle

Şimşekle yazılmış kitapları oku” (Karakoç, 2021, s.159)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Musa’ya atıf yapılmaktadır. Hz. Musa Kur’an’da adı geçen peygamberlerdendir. Hz. Musa’nın mucizelerinden biri peygamberliğini ispat için elini koynuna sokup çıkarınca elinin nur saçması ve parlamasıdır.

“Dağları gökten inmiş sütuna döndürür

Dokuz buyruk levhasına Musa ’nın sol eline” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizede Hz. Muhammed’in miraç hadisesine atıf yapılmaktadır. Hz. Muhammed’in Mekke’den Kudüs’e götürülmesine isra, buradan göğe yükselerek Allah’ı ve öte alemleri görmesine de miraç adı verilmektedir.

“Eşya ’ya vurmuş bir miraç gecesine” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizede Hz. Muhammed’in mucizelerinden olan ayın yarılması (şakku’l-kamer) olayına atıf yapılmaktadır. Mekkelilerin, Hz. Muhammed’den peygamber olduğuna inanmaları için mucize istemesi üzerine, ayın ikiye bölünmüştür.

“İkiye bölünerek ceylan soğuran aya” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizelerde Hristiyanlar için önemli mekanlardan biri olan Ayasofya’ya atıf yapılmaktadır.

“Güvercin heyamolalarıyla ilerleyen Ayasofya’ya” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizede Şam, Bağdat, Mekke ve Medine şehirlerine atıf yapılmaktadır.

“Şam ve Bağdat kırlara karışmıştır

Elde kala kala bir Mekke bir Medine kalmıştır” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizelerde Urfa’ya, Urfa’da bulunan balıklı göl ve Hz. İbrahim’e atıf yapılmaktadır.

“Urfa ufala ufala

Bir pul olacak çarpık balıklar üstünde” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizelerde İstanbul ve Avrupa’ya atıf yapılmaktadır.

“İstanbul’a küflenmiş

Bir Avrupa akşamı dadanmıştır” (Karakoç, 2021, s.160)

Aşağıdaki dizelerde kutsal metinlerde geçen helak edilmiş şehirlere atıf

yapılmaktadır.

“Bu eski şehirlerin kimi göğe çekilmiş kimi yere batmıştır” (Karakoç, 2021, s.160-161)

Aşağıdaki dizelerde bir önceki dizelerde yapılan genel atıf örneklerle özele indirgenmiştir. Babil Mezopotamya’da kurulan kentlerden biridir. Lut şehri ise Eski Ahit’te “Sodom” olarak geçen ve halkı homoseksüel yaşantısı sebebiyle helak edilen bir şehirdir. Lut Gölü çevresinde olduğu düşünülmektedir.

“Yavaş yavaş çiseleyen yaz yağmuru Babil’dir

Lut şehri ansızın gelen gök sesidir” (Karakoç, 2021, s.161)

Aşağıdaki dizelerde sırasıyla İskenderiye, Isparta, Kudüs, Roma ve Atina’ya atıf yapılmaktadır.

“Bardaktan boşanan İskenderiye’dir

Isparta bir güz kırağısı Kudüs bitemeyen bir kış

Roma her şimşek çakışında bir kere daha yakılır

Atina’yı bir lodos çizer ufuklara” (Karakoç, 2021, s.161)

Aşağıdaki dizelerde helak olan bir başka şehre atıf yapılmaktadır. Bivesb kavmi Hz. Nuh’un uyarılarına kayıtsız kalarak ahlak kurallarına aykırı yaşam sürmeye devam etmişlerdir. Bunun üzerine tarihte “Nuh Tufanı” olarak bilinen olayla helak edilmişlerdir. Hz. Nuh ve ona inananlar, Hz. Nuh’un inşa ettiği gemide yüksek yerlere çekilerek muhafaza edildi ve tufandan kurtuldu. Aşağıdaki dizelerde de bu olaya atıf şu şekilde yer almaktadır:

“Nuh şehri boğulmuştur

Onu kurtaran geminin enkazı yoktur

Çünkü o gemi ölmemiştir

...

Bir tufan öncesi telaşı içindedir.” (Karakoç, 2021, s.161)

Aşağıdaki dizelerde de kıyamete ve İsrail’in sur’u üflemesine atıf yapılmaktadır.

“Üflenecek bir sur için kulağı kırıktır” (Karakoç, 2021, s.161)

Aşağıdaki dizelerde Yunan mitolojisinde aşk tanrıçası olarak kabul edilen Afrodit’e atıf yapılmaktadır.

“Afrodit’in heykeli tam ortasından biçilir” (Karakoç, 2021, s.161)

Bölümün bir diğer şiiri “Fırtına”dır. Şiirde yer alan aşağıdaki dize hileleri ile bilinen Çinlilere atıfla başlar.

“Bir çinlinin sesi kadar kirlili hileli girişik ve girişken” (Karakoç, 2021, s.164)

Aşağıdaki dizelerde Yunan mitolojisinde yer alan kahramanlardan biri olan Odisseus’a atıf yapılmaktadır. Odisseus Truva Savaşı’na katılır ve daha sonrasında çok zorluklar çekerek on iki gemiyle yurduna dönmeyi başarır.

“Yeni değil eski bildik bir fırtınadır bu

Odisseus bunda erdi suların yedi türlü sırrına” (Karakoç, 2021, s.164)

Aşağıdaki dizelerde helak edilen bir başka iki kavme ve şehre atıf yapılmaktadır. Ad kavmi Kur’an’da yer alır ve Hud Peygamber’in kavmidir. Hz. Hud’un uyarılarına duymayan kalan kavim şiddetli doğa olaylarıyla helak edilmiştir. Semud kavmi ise Salih Peygamber’in gönderildiği kavimdir. Bu kavim Kur’an’da geçen ifadeye göre Allah’ın kendileri imtihan için gönderdiği dişi deveyi öldürdükleri için helak edilmiştir.

“Bir üfürüşle bütün evleriyle ve evinçleriyle

Tersine döndüğü Ad ve Semud’un” (Karakoç, 2021, s.164)

Aşağıdaki dizelerde de Nuh Tufanı’na atıf yapılmaktadır.

“Suyunda balık olan Nuh halkı battı.” (Karakoç, 2021, s.164)

Aşağıdaki dizelerde Lut kavminin helak edilmesine atıf yapılmaktadır. Hz. Lut’a inanmayan eşi de helak edilmiştir. Aşağıdaki dizelerde bu duruma da atıf söz konusudur.

“Sesinde çalınmış bir çığlığa dönüştü

Lut’un sesini çeviren kırıntılar

Ne eş ne dost tanıdık fırtınadır bu”(Karakoç, 2021, s.164)

Aşağıdaki dizelerde asma bahçeleriyle biline Babil’e atıf yapılmaktadır.

“Babil’in bağlarını dağıtan yağmacı

Yüzünün kayamsı çizgilerinden tanırız onu” (Karakoç, 2021, s.165)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Yahya’ya atıf yapılmaktadır. Hz. Yahya Kur’an’da adı geçen peygamberlerdendir ve Hz. Zekeriya’nın oğludur. Hz. Yahya dönemin hükümdarı tarafından başı kesilerek öldürülmüştür.

“Yahya Peygamberin başını alıp kaçırın da o

O kesik kutlu başın kanları aka aka” (Karakoç, 2021, s.165)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Süleyman döneminde güneşe tapan bir halk olan Sebe halkının melikesi Belkis’a atıf yapılmaktadır. Belkis öncesinde karşı çıksa da daha sonra Hz. Süleyman’ın peygamberliğini kabul eder.

“Bir karnaval gecesinde

Belkis sattı saçlarını” (Karakoç, 2021, s.165)

Aşağıdaki dizelerde Yeni Ahit’te adı geçen kadınlardan olan Salome’ye atıf yapılmaktadır. Hz. Yahya dönemin hükümdarı Herod’un Salome’nin annesi ile olan evliliğine aradaki kan bağından dolayı izin vermemiştir. Kral Herod’un doğum gününde Salome’nin dans etmesi ve kralın bundan çok etkilenmesi üzerine kral Salome’ye bir dileğini gerçekleştirme sözü verir. Herodias da kızı Salome’den kraldan Vaftizci Yahya’nın kafasının kesilmesini dilek olarak istemesini söyler. Kral verdiği sözü yerine getirir ve Yahya’nın başı kesilir, gümüş tepside Salome’ye sunulur.

“Yahya’nın başı sandı

Sattı saçlarını Salome”(Karakoç, 2021, s.165)

“Yerin altından gelen

Bu Yahya’nın sesinden”(Karakoç, 2021, s.165)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Süleyman’a ve onun habercisi olan Hüthüt kuşuna atıf yapılmaktadır.

“Karınca vadisinden

Hüthütün belgesinden”(Karakoç, 2021, s.166)

Aşağıdaki dizelerde İsrailoğullarına gönderilen üç peygambere atıf yapılmaktadır. Aynı zamanda Hz. İsa üzerinden çarmıha gerilme olayına da atıf yapılmaktadır.

“Kentten ulu bir çölü

Çarmıh gibi yüklenen

Kutlu bir dertle gelen

Musa Yahya İsa’dan”(Karakoç, 2021, s.166)

Aşağıdaki dizelerde babasız dünyaya gelen Hz. İsa’ya atıf yapılmaktadır. Bir sonraki dizede de Pars / Perslere atıf yapılmaktadır. Parslar günümüz İranlıların, Müslüman olmadan önce atalarına verilen isimdir.

“Babasız çocuk bebeği

Pars stili”(Karakoç, 2021, s.167)

Aşağıdaki dizelerde Yasin Sûresi’nin 39. ayetine atıf yapılmaktadır.

“Ay kurumuş bir hurma dalı...” (Karakoç, 2021, s.167)

Aşağıdaki dizelerde dört kutsal kitaptan biri olan, Müslümanların kutsal kitabı Kur’an’a atıf yapılmaktadır.

“Kur’an sayfalarından inen

Büyük melekler ordusu”(Karakoç, 2021, s.168)

Aşağıdaki dizelerde ölüme ve sonrasında tekrar diriltilecek olmamıza atıf yapılmaktadır.

“Ekin gibi biçildim öldüm ama dirildim”(Karakoç, 2021, s.168)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in mucizelerinden olan ayın yarılması (şakku’l- kamer) olayına atıf yapılmaktadır.

“Yalnız ay ışığından ürken

Ayın bölünmesinden ürperen

Ay bölününce üşüşecek o gök erlerinden”(Karakoç, 2021, s.168-169)

Aşağıdaki dizelerde inanışlarda ölümsüzlük suyu olarak bilinen ab-ı hayat olarak da adlandırılan suya atıf yapılmaktadır.

“Petrol rengi bir bengisu”(Karakoç, 2021, s.172)

4.2.3.Hızır’la Kırk Saat

“Hızır’la Kırk Saat” Sezai Karakoç’un kırk ayrı şiir bölümünden oluşan kitaptır. “Hızır” ve “kırk” kavramı inanç ve geleneğimizde önemli yer tutan iki kavramdır. Şiirlerin konularına bakıldığında her bölüm İslam inancı ve tarihi ile ilgili pek çok farklı içeriğe sahiptir.

“Bu çok sağlam surlu şehirden de geçtim

Beni yalnız yarasalar tanıdı

Az kalsın bir bağ bekçisi beni yakalayacaktı

Adım hırsıza çıkacaktı” (Karakoç, 2021, s.175)

“Çok eski bir şairin (ben miyim yoksa)

Taktım aklıma şöyle bir dörtlüğünü:

‘Giydiklerin öyle ölümsüz büzülmüş ki

Seni bir bardakta kaynayan

Abıhayat sandım

Elim uzandığı yerde kaldı'

Şimdi ayı bekliyorum''(Karakoç, 2021, s.176)

Yukarıdaki dizelerde “ab-ı hayat” kelimesiyle atıf yapılmıştır. Âb-ı hayat, Farsça bir tamlama olup “hayat suyu” anlamına gelmektedir. Her derde deva olduğu düşünülen bu suyun ölüleri dirilttiği, içenin ölümsüz olduğu, hastalıklara iyi geldiği birçok milletin kültüründe yer etmiştir. Canım (2016), âb-ı hayatın, divan edebiyatımızda edebî, dinî, tasavvufî mahiyette çok zengin motiflerle yer aldığını belirtmektedir.

“Kardeşim İbrahim bana mermer putları

Nasıl devireceğimi öğretmişti’’(Karakoç, 2021, s.177)

Yukarıdaki dizelerde Hz. İbrahim’e ve onun putları kırmasına atıf yapılmaktadır. Canım (2016), Osmanlı şiirinde Hz. İbrahim’in “İbrahim- Put- Ateş” ilgisiyle, İbrahim’in putları kırışına telmihte bulunulduğunu ifade eder. Babil halkı, yılda bir kez bir alanda toplanıp bayram kutlaması yapmaktır. Bu kutlamadan sonra toplu bir şekilde puthaneyi ziyaret etmektedir. Hz. İbrahim halkla beraber bayram kutlamasına hasta olduğunu ileri sürerek katılmaz. Elinde bir balta ile puthaneye gider ve büyük put dışındakileri kırar. Baltayı da büyük putun boynuna asar. Bu olaya Kur’an-ı Kerim’de Enbiya Suresi 58-67 ayetleri arasında yer almaktadır.

“Bir beni anan doğuran kadınlar kaldı

Çocuklarını kaçırmayın diye al kadınları’’ (Karakoç, 2021, s.178)

Yukarıdaki dizelerde, halk kültüründe yer alan, yeni doğum yapmış kadınlara ve atlara rahatsızlık verdiğine inanılan, “al karısı” adlı yaratığa atıf yapılmaktadır.

“Ey ulular sizin bana öğretmediğinizi

Ben zamandan öğrendim

Kuruyan hurma dalından öğrendim’’(Karakoç, 2021, s.178)

Yukarıdaki dizlerde kuruyan hurma dalından hareketle Kur'an- ı Kerimde yer alan Yasin Sûresi 39. ayete atıf yapılmaktadır.

“Ey ulular sizin bana öğretmediğinizi

Ben yarılmış aydedeye öğrettim”(Karakoç, 2021, s.179)

Yukarıdaki dizelerde Hz. Muhammed'in mucizelerinden olan ayın yarılması (şakku'l kamer) olayına atıf yapılmaktadır.

“Ben kötülüklere iyilik saçarım

Bu ceza olur”(Karakoç, 2021, s.180)

“Ben hızır...gün...falan saatte...yerde

İnceleme yaptım

...

Kendimi iki yüzyıl insanoğluna görünmemeğe mahkûm ettim

İmza Hızır”(Karakoç, 2021, s.181)

Yukarıdaki dizelerde Hızır'a atıf yapılmaktadır. Hızır peygamber veya veli olduğu konusunda çeşitli kabuller bulunan, âb-ı hayatı içerek ölümsüz olduğu düşünülen kutsal bir kişidir. Halk kültüründe hâlâ yaşadığına ve darda kalanlara yardımıyla yetiştiğine inanılır. Kur'an-ı Kerim'de Kehf Sûresi'nin 60- 82 ayetleri arasında Hz. Musa'nın kıssasında yer verilmektedir.

“Tarih Çinseddinden Sonra 5000”(Karakoç, 2021, s.181)

Yukarıdaki dizelerde Çin Seddi'ne atıf yapılmaktadır.

“Bugün iki çocuğun konuşmasına kulak konuğu oldum”(Karakoç, 2021, s.183)

“Biri beni öbürüne çiziyordu

Hızır'ın çizgileri derindir diyordu

...

Ben Hızır'ı gördüm kardeşim”(Karakoç, 2021, s.183)

Yukarıdaki dizelerde Hızır'a atıf yapılmaktadır.

“Yaşı hep altmış üç

Yüzü yeni gelmiş bir vahiy gibi””(Karakoç, 2021, s.183)

Yukarıdaki dizelerde Hz. Muhammed'e atıf yapılmaktadır. Hz. Muhammed altmış üç yaşında vefat etmiştir.

“Gözlerinin önünde hep Rahman Sûresi canlanır

Kalbi hep Yasin okur

Kulağında ilk ayetlerin depremi”(Karakoç, 2021, s.183)

Yukarıdaki dizelerde Kur'an- ı Kerim'de yer alan Rahman Sûresi ve Yasin Sûresi'ne ve ilk inen ayetler olan Alâk Sûresi'nin ilk üç ayetine atıf yapılmaktadır. Rahman Sûresi Kur'an'da yer alan elli beşinci sûredir ve yetmiş sekiz ayettir. Adını ilk ayette geçen Allah'ın doksan dokuz isminden biri olan Er- Rahman kelimesinden alır. Yasin Sûresi Kur'an'da yer alan otuz altıncı sûredir ve seksen üç ayettir.

“Benim konuşmalarım

Çin yazıtları gibi”(Karakoç, 2021, s.184)

Yukarıdaki dizelerde Çin'e atıf yapılmaktadır. Çin yazısının en eski örnekleri Çin Fal yazıtlarıdır.

“Zülküfûl bana dedi” (Karakoç, 2021, s.184-185)

Yukarıdaki dizede Hz. Zülküfûl'e atıf yapılmaktadır. Zülküfûl Kur'an'da iki ayette geçmektedir. Fakat kendisi ile ilgili detaylı bilgi bulunmamakla beraber peygamber mi veli mi olduğu konuları da tartışmalıdır.

“Hızır Hızır, işçi demek

Meleğe öykünen demek”(Karakoç, 2021, s.185)

Yukarıdaki dizelerde de Hızır ile ilgili bilinmezliklere atıf yapılmaktadır.

“Yaz İsa’nın

Kış Yahya’nın

Bahar yaz güz kış

Ben sen İsa ve Yahya

Bir gülü yetiştirmek için

Yaratılmışız

Şükür Tanrıya”(Karakoç, 2021, s.185-186)

Yukarıdaki dizelerde İsrailoğullarına gönderilmiş ve aynı dönemde yaşamış iki peygambere, Hz. İsa ve Hz. Yahya’ya atıf yapılmaktadır.

“Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse

Ölmeden ben öyle dirildim”(Karakoç, 2021, s.187)

Yukarıdaki dizelerde

“Saatleri kıra kıra ilerleyen bengisu zamanı

Cebrail Cebrail bengisu zamanı”(Karakoç, 2021, s.187)

Yukarıdaki dizelerde, İslam inancında vahiy meleği olarak biline Cebrail’e, ölümsüzlük suyu olan, âb-ı hayat olarak da anılan ölümsüzlük suyuna atıf yapılmaktadır.

“Cebrail’e anlattığım buydu işte

Cebrail bana ne armağan etti

Bilir misiniz ne armağan etti”(Karakoç, 2021, s.188)

Yukarıdaki dizelerde yine Cebrail’e ve Cebrail aracılığı ile indirilen vahye atıf yapılmaktadır.

“Dicle’nin uçak yakıtı maviliğini

Fırat’ın benzin yeşilini

Nil’in kül rengi stilini”(Karakoç, 2021, s.188)

Yukarıdaki dizelerde Ortadoğu’da yer alan önemli üç su kaynağına Dicle, Fırat ve Nil nehirlerine atıf yapılmaktadır.

“Bengisu bir kokteyl mi

Kokteyl belki ama ne kokteyli”(Karakoç, 2021, s.188)

Yukarıdaki dizelerde âb-ı hayata atıf yapılan dizelerdendir.

Aşağıdaki dizelerde atıf yönünden epey zengindir. Sırasıyla Hızır’a, âb-ı hayata, namaz ve oruç ibadetlerine ve Hz. İsa’yı doğurduktan sonra susma orucu tutan Hz. Meryem’e, dört kutsal kitaba sırasıyla Zebur’a, İncil’e, Tevrat’a ve Kur’an-ı Kerim’e; üç semavi din için önem arz eden ve Hz. Musa’nın ilk vahyini aldığı yer olan Sina Dağı’na atıf yapılmaktadır.

“Biz bir Hızır’ız ama belki bin Hızır gibi

Biliriz yeryüzünde bengisu illerini

Namazda yürüyoruz ışıldayan meşalelerle

Oruçta aydınlığız İsa’ya Meryem’le

Kulağımızda hep Zebur düğünler

Düşümüzde İncil şölenleri

Ufkumuzda Tevrat ülkeleri

Sina dağından yapraklar

Ve Kur’an ordusunu

Başkentlere götüren bir kumandan gibi”(Karakoç, 2021, s.188)

Aşağıdaki dizelerde de âb-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Dimdik duran bir başkan gibi

Bengisu alayının önünde

Bir göçmen kuş öncüsüdür bengisu

Baharda gelir dünyaya”(Karakoç, 2021, s.188)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Yusuf’a atıf yapılmaktadır. Hz. Yusuf Kur’an’da hayatı anlatılan ve kıssaların en güzeli olarak adlandırılan peygamberdir ve Hz. Yakub’un oğludur. Hz. Yusuf kıssasının kırılma noktalarında yer alan önemli sembollerden biri gömlektir. Hz. Yusuf kendisine haset besleyen kardeşleri tarafından kuyuya atılır. Hz. Yakub’a gerçeği söylemeyen oğulları ona Hz. Yusuf’un kanlı gömleğini getirerek kardeşlerini bir kurt tarafından parçalanarak öldüğünü söylerler. İkinci gömlek ise Züleyha’nın tuzağına karşılık Hz. Yusuf’un masum olduğunu ispatlayan bir delil olarak kabul edilen gömlek sembolüdür. Üçüncü gömlek sembolü ise Hz. Yakub’un evlat hasretine son veren, Yusuf’un Mısır’a sultan olduktan sonra kardeşleri ile babasına gönderdiği, babasının ağlamaktan görme yetisini kaybeden gözlerini açan gömlektir. Dizeler şu şekildedir:

“Yusuf’un gömleğinin yıkandığı kaynak ondandır

Mısır’ın kapıları onunla açılır”(Karakoç, 2021, s.189)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Davud’a atıf yapılmaktadır. Hz. Davud İsrailoğullarına gönderilmiş hükümdar peygamberlerdendir. Kendisine Zebur verilmiştir. Zebur, dört kutsal kitaptan bir olmasıyla beraber manzum özelliği ile de dikkat çekmektedir. Hz. Davud, güzel ve etkileyici sesi ile sembolleşmiştir. Gösterdiği mucizelerden biri demiri yumuşatmasıdır. İkinci dizede karınca ile Hz. Süleyman’a atıf yapılmaktadır. Hz. Süleyman’ın gösterdiği mucizelerden biri de hayvanlarla iletişim kurmasıdır. Kur’an’da, Hz. Süleyman’ın Karınca Vadisi’nden geçerken karınca ile konuşması yer almaktadır. Dizelerde bir diğer atıf da Hz. Süleyman’ın habercisi olan Hüthüt kuşuna yapılmaktadır.

“Davud’un demirini eriten o

Karınca’nın karnından konuştu

Hüthüt onun üstünden yedi kere uçandır”(Karakoç, 2021, s.189)

Aşağıdaki dizede âb-ı hayata atıf yapılan bir başka dizedir.

“Bengisu bengisu kayna ve çağla”(Karakoç, 2021, s.189)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Şuayb’a ve Hz. Musa’ya atıf yapılmaktadır. Hz. Şuayb, Kur’an’da adı geçen peygamberlerdendir. Hz. Şuayb’ın kızı ile Hz. Musa evlidir. Hz. Şuayb Medyen halkına gönderilmiştir. Hz. Şuayb’ın davetini kabul etmeyen Medyen halkı helak edilmiştir.

“Şuayb’ın görünmeyeni benim

Ben öğrettim Musa’ya eşyanın ötesini”(Karakoç, 2021, s.190)

Aşağıdaki dizelerde Rumların İstanbul merkezli büyük Yunanistan kurma fikri olan Megalo İdea’ya ve Türklerin fetih ülküsü olan Kızılmelema’ya atıf yapılmaktadır.

“Kızılmelema megalo idea

Zenciye linç eden boya”(Karakoç, 2021, s.190)

Aşağıdaki dizelerde sembolizm akımının temsilcisi Fransız şair Arthur Rimbaud’a atıf yapılmaktadır.

“Kadınlar bir ılık lekesi tavanda

Rimbaud en çoğul ışığa”(Karakoç, 2021, s.190)

Aşağıdaki dizelerde şairin askerliğini yaptığı Ağrı’ya ve Ağrı’da yer alan Köseadağı’na atıf yapılmaktadır. Ağrı İli soğukluğuyla meşhurdur. Sıcaklığın kış aylarında -40’lara inebildiği bilinmektedir.

“Ağrı’da

-40 mantığında

Köseadağı’yla konuştum

+40’ta da”(Karakoç, 2021, s.190)

Aşağıdaki dizlerde Hz. Muhammed’e atıf yapılmaktadır. Hz. Muhammed’e ilk vahiy kırk yaşındayken verilmiştir.

“Hepimiz kırk yaşlarında erkeklerdik

Başımızın içinde arı uğultusu”(Karakoç, 2021, s.191)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Süleyman’ın habercisi olan Hüthüt kuşuna atıf yapılmaktadır.

“Meşelerde hüthütler gördük

Kayalarda eskilerin alınyazıtları”(Karakoç, 2021, s.191)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an- ı Kerim’e atıf yapılmaktadır.

“Güntutulmuşsa döndük

Sonra Kur’an okudular ayıldık”(Karakoç, 2021, s.191)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa’yı babasız dünyaya getiren, Hz. Meryem’e atıf yapılmaktadır.

“İşte o vakit kadınlar belirdi

Hepsinin adı Meryem’di”(Karakoç, 2021, s.192)

Aşağıdaki dizelerde şairin çocukluğunun geçtiği Diyarbakır’da bulunan Dicle’ye atıf yapılmaktadır.

“Yazın Dicle kıyılarındaki kuma

Gömülen eşekten daha çok ne var

...

Eşek kurumuş bir Dicle’nin yankısı gibi”(Karakoç, 2021, s.193)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an’da ve Eski Ahit’te geçen İsrailoğullarına Allah katından indirilen yiyecek olan kudret helvasına atıf yapılmaktadır. İsrailoğulları bu nimet karşısında şükretmemiş ve şikayetçi olmuşlardır.

“Eşektir bilen meşe yapraklarındaki

Yalancı kudret helvasının anlamını”(Karakoç, 2021, s.193)

Aşağıdaki dizelerde Yerebatan Sarnıcı’na atıf yapılmaktadır. Bizans döneminde şehrin su ihtiyacını karşılamak için inşa edilen sarnıç, suyun içinden yükselen mermer sütunlarıyla bilinmektedir.

“Bir ölü hangi batmış imparatorluğun bayrağı

Götürülüyor yalınkat bir müzeye

Yerebatan Sarayı’na

Alınarak tekbiri

Yeraltı Camii’nde”(Karakoç, 2021, s.193)

Aşağıdaki dizelerde Hızır’a ve Hıdırellez geleneğine atıf yapılmaktadır. Hızır’la Hz. İlyas’ın beraber âb-ı hayatı bulmuşlardır. Hz. İlyas, Hz. Musa’dan sonra İsrailoğullarına gelen peygamberlerdendir. İsrailoğulları’nın inkarda direndiğini gören Hz. İlyas, Allah’tan kendisinin ruhunu almasını diler. Bunun üzerine kendisine vahyolunan yere gider ve orada gördüğü ateşten ata biner. Ateşten atla gökyüzüne yükselir ve Allah kendisine sonsuz bir ömür bahşeder ve onu denizlere hâkim kılar. Genel inanışa göre Hızır ve İlyas denizde ve karada darda kalanlara yardım eder. Rivayetlere göre Hızır ve İlyas yılda bir kere buluşurlar. Bu buluşma gününe Hızır ve İlyas isimlerinden hareketle “Hıdırellez” denmektedir. Hızır ve İlyas’ın buluşma gününün mayısın altıncı günü olduğu halk arasında kabul edilmektedir. Hıdırellez şenliklerle, Anadolu’da bölgeden bölgeye değişen geleneklerle kutlanmaktadır. Hıdırellez günü erkenden uyanılır, evlerin kapısı eve bereket girmesi amacıyla açılır, avlular süpürülür, dilekler tutulur. Bereket ve huzur getireceğine inanılan birçok ritüel gerçekleştirilmektedir.

“Benim ben ben Hızır

Çankıranım ben

Hamam soğutan

Görklü bakışlara gece aralayan

Yumurta bekleyen

Kafataslarını koruyan

Bahçelerde

Hıdırellez pikniklerinde

...

Ben Hızır”(Karakoç, 2021, s.194)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Meryem’e ve Hz. İsa’yı dünyaya getirmesine atıf yapılmaktadır. Meryem Sûresi 23. ayette Hz. Meryem’in doğum sancısıyla bir hurma ağacına yaslandığı yer almaktadır.

“Ey kadın fısıldayacaklar mıştı sana

Tutunacaksın doğurmamış bir anne gibi hurma ağacına

Çölün içinden yükselen bal ve çekirge karışımı

Deve duyarlılığıyla yüklü serapsız heyamolalarla

Ey kadın sana fısıldayacaklar mıştı sana”(Karakoç, 2021, s.195)

Aşağıdaki dizelerde Yahudilerin ulusal dili olan İbranice’ye ve dünyanın en eski medeniyetlerinden olan Hititlere ve Yemen’de yaşan Himyerilere atıf yapılmaktadır.

“Sen bir birsam halinde konuştuğunu sandın içindeki çocukla

Her dil senin için çağdaş oldu

Ölmüş olan en eski İbranice

Hititlerin ve Himyerilerin dili”(Karakoç, 2021, s.195)

Aşağıdaki dizelerde daha bebekken konuşma mucizesini gösteren Hz. İsa’ya atıf yapılmaktadır.

“İşte o vakit çocuk doğuran kelime geldi

Doğmadan konuşmayı öğrenen insan geldi”(Karakoç, 2021, s.195)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Meryem ve Hz. İsa’yı dünyaya getirmesine yapılan atıflar yer almaktadır:

“Bir dağ ucuna yığılmış o kent ki

Seni en çarpık bir düşmanlıkla

Karşılamaya hazırlanmakta

Öyleyse ey bir kelime doğuran kadın

Muştı sana

Yankı yapan kutlu kadın muştı sana

Bir meleğin bir sözünden gebe kalan kadın muştı sana

Ayrılığın şiddetinden gebe kaldın

Aydınlığın artışından oldu İsa

Artık çıkabilirsin temmuz öğlesine ama

Üç gün yüce bir oruca borçlandırıldın

En çok konuşman gerektiği anda

Ayazmaların aynasında boy gösteren

Dişbudak ormanı gibi bir kalabalık

Önünde o ulu konuşmanı yapacakken

Bir yaratılış susmasına adandın

Yalnız işareti serbest bırakan

Doğurman cinsinden bir oruca borçlandın”(Karakoç, 2021, s.196)

Aşağıdaki dizelerde Yunanistan’da yer alan, Hadrianus tarafından inşa edilen antik kütüphaneye atıf yapılmaktadır.

“Hadrianus’un kütüphane mermeri

Çeşme oldu aydınlık bir kuşluk kitabına”(Karakoç, 2021, s.196)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İlyas ve Hızır’ın buluşmalarına atıf yapılmaktadır.

“İlyas’la buluştuk mu buluştuk

En ince durumundaydı kabuğuyla yumurta

...

İlyas dedim

En yumuşak isimli kardeşim

...

İlyas konuğu iyi ağırlamadık

Tüccar gün ışımadan gitti

...

Uzun süre ısıltısı kesilmedi

İlyas’ın sabrı gibi”(Karakoç, 2021, s.198-199)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Eyyub’e, Hz. Zülküf’ül’e, Hz. Yuşa’ya, Hz. Şit’e ve Hz. Yahya’ya atıf yapılmaktadır. Hz. Eyyub sabrıyla bilinen peygamberdir. Hz. Zülküf’ül ise Kur’an’da adı geçen peygamberlerdendir. Hz. Yahya, Hz. İsa ile aynı dönemde yaşamış, İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Yukarıdaki dizelerde verilen atıflarda bu peygamberlerle ilgili bilgi verilmiştir. Hz. Yuşa ve Hz. Şit’e ilk atıflar bu dizelerde yapılmaktadır. Hz. Yuşa, Hz. Musa’dan sonra İsrailoğulları’na gönderilen peygamberlerdendir. Hz. Şit, Hz. Adem’in oğludur. Kur’an’da adı geçmemektedir. Kabil’in Habil’i öldürmesinden sonra Allah, Hz. Adem’e Habil’in yerine bir oğul vereceğini bildirmiştir ve Hz. Şit dünyaya gelmiştir. Rivayete göre, iyi insanlar Hz. Şit’in

soyundan gelmektedir, kötü insanlar Hz. Adem'in bir diğer oğlu olan, kardeşi Habil'i öldüren Kabil'in soyundan gelmektedir.

“Vakitsiz belgesini cinlerin

Eyyub, Zülküf, Yuşa ve senin kanamadığınız

Şit ötesi yakalanmaz izleri örtülerin

Yahya 'ya tanıklık etmiş arı kayaların

Yeniden çalkalanışı ben miyim dersin”(Karakoç, 2021, s.198)

Aşağıdaki dizelerde kendilerine en çok peygamber gönderilen kavim olan İsrailoğulları'na ve onların peygamberlere karşı tutumlarına atıf yapılmaktadır.

“İsrail bir tarihi gece gezerek geçirdi

Altını altın bildi

Gümüşü gümüş bildi

Elçiyi elçi bilemedi”(Karakoç, 2021, s.199)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa'ya atıf yapılmaktadır.

“Sonra İsa geldi

Önce çocuk olup dedi

Sonra büyüüp dedi”(Karakoç, 2021, s.199)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İlyas'a atıf yapılmaktadır.

“Ben ve İlyas uzun bir süre

Süt hayallerinde yandık”(Karakoç, 2021, s.199)

Aşağıdaki dizelerde Hızır ve İlyas'a atıf yapılan dizelerdendir.

“Dağdan gözleyen bir Hızır vardır kasabayı”(Karakoç, 2021, s.202)

“İlyas benim kızılötem”(Karakoç, 2021:202)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Nuh’a ve Nuh’un inşa ettiği gemiye atıf yapılmaktadır.

“Nuh’un bir işçisiydim

Günlüğümü biriktirdim tahta aralarında

Bulursanız Nuh’un gemisinden bir parça bir kalas

İçinde altın vardır işte bu işarettir sana

Altının üstünde Nuh’un mührü

Dünyanın en ilkel yazısıyla”(Karakoç, 2021, s.203)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İbrahim’e ve Hz. İbrahim’in oğlu Hz. İshak’ın soyundan gelen Hz. Yakub ve Hz. Yusuf’a atıf yapılmaktadır. Hz. Yusuf iyi bir rüya yorumcusudur. Mısır’da zindana atıldıktan sonra zindanda arkadaşlarının rüyalarını yorumlar ve sonunda dönemin hükümdarının rüyasını yorumlayarak zindandan kurtulur.

“Ben İbrahim’in sır kâtibi

Yakub’un dedektifi

Yusuf’un hapisane arkadaşı

Düş yorumu öğretmeni”(Karakoç, 2021, s.203)

Aşağıdaki dizelerde de Hz. Musa kıssasına atıf yapılmaktadır:

“Ama görmedim yavuz bir öğrenci

Aydın kılıçların şelalesi

Musa gibi

Öğretmeseydim duvarını devirerek yoksulu kurtarmayı

Çıkartabilir miydi Musa

Mısırdan İsrail’i

Delmeseydim bir yoksulun övüncü kayığını

Geçirebilir miydi Musa

Kızıldeniz'den İsrail'i

Bir vuruşta on pınar

Çıkartabilir miydi çakmak kayalarından

Öldürmeseydim hiç acımadan

Gözünün önünde o çocuğu

Bütün suçsuz çocukların katili

Firavun'u boğar mıydı daha yeni kurumuş bir deniz

Musa sürüyü Şuayb'tan öğrendiyse

Yolu dağı yaylayı benden öğrendi

Şuayb'tan öğrendiyse köpeği

Kurdu benden öğrendi

...

Musa ışığa vardı

'Kırlar yediler geldiler

Beni alıp götürdüler

Birçok yeri gezdirdiler

Sonra geri getirdiler'

Deseydi Musa yalnız beni anlatmış olacaktı''(Karakoç, 2021, s.203-204)

Aşağıdaki dizelerde Müslümanların, Allah'a şükürlerini sunmak ve rızasını almak için kurban kestikleri dini bayram olan Kurban Bayramı'na atıf yapılmaktadır.

“Kurban bayramında ortalık ışımadan uyanılır lambalar yakılır

Koyunlar üstüne bir ışık düşer dağ ışığından önce

Kurban bıçak sesini duyar horoz sesinden önce

Saatleri çabuk tüket ey ulu gece

Kurban bayramıdır en derin bayram bence”(Karakoç, 2021, s.205)

Aşağıdaki dizelerde ab-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Bir bengisu gibi içerler

Son suların”(Karakoç, 2021, s.206)

Aşağıdaki dizelerde Müslümanların kutsal kitabı olan Kur’an-ı Kerim’e atıf yapılmaktadır.

“Kur’an dinlemiş ve ondan boyun eğmişlerdir sanki

Yaşamın sırrına bizden önce ermişlerdir sanki”(Karakoç, 2021, s.206)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in dünyaya geldiği ve İslamiyet’in ilk defa ortaya çıktığı şehir olan ve kutsal kabul edilen Kâbe’nin de yer aldığı şehirdir.

“Dağlarda yankılanmışlar derelerde ağarmışlardır sanki

Düşlerinde Mekke’ye varmışlardır sanki”(Karakoç, 2021, s.206)

Aşağıdaki dizelerde de kurban ibadetine atıf yapılmaktadır.

“Saatlerini çabuk tüket ayını yıldızlarını yak ey gece

Bizim kalbimizdeki kurbanlar kesilmeden önce”(Karakoç, 2021, s.206)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an’da adı geçen peygamberlerden biri olan Hz. Lut’a atıf yapılmaktadır. Hz. Lut, Hz. İbrahim’in yeğenidir. Peygamber olarak gönderildiği Sodom ve Gomora halkı, homoseksüel yaşantılarında ısrar etmeleri sonucunda helak edilmiştir.

“Fırtına Lut’a ait

Saçlarım yağmurda uzar”(Karakoç, 2021, s.207)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an’da adı geçen peygamberlerden olan Hz. Yunus’a atıf yapılmaktadır. Hz. Yunus, Ninova halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Ninova halkının putlara tapmaktaki ısrarı üzerine Allah’ın kendilerini cezalandırmasının yakın olduğunu haber veren Hz. Yunus bir dağa çıkar. Ninova şehrinin üstünü siyah bulutların kapladığını gören halk, pişmanlık duyup tövbe eder ve Allah da tövbelerini kabul eder. Hz. Yunus haber verdiği cezalandırma olmayınca Ninovalılar tarafından yalanlanacağı tedirginliğiyle Allah’ın izni olmadan bir gemiyle şehri terk eder. Gemi denizin ortasında durur ve aralarında bir suçlu olduğu ve bu yüzden bir kura çekilmesi ve kurada çıkanın denize atılması fikri gemiciler tarafından öne sürülür. Kura üç kez tekrarlanır, üçünde de Hz. Yunus’a çıkar ve Hz. Yunus denize atılır. Büyük bir balık tarafından yutulur. Balığın karnında kırk gün boyunca tövbe eder. Tövbesi Allah tarafından kabul edilince balık onu sahile bırakır.

“Yunus’a aittir balina

Diş ve tarak Yunus’a aittir”(Karakoç, 2021, s.207)

Aşağıdaki dizelerde, dört kutsal kitaptan biri olan Zebur’un indirildiği ve demiri yumuşatma mucizesi gösteren Hz. Davud’a atıf yapılmaktadır.

“Demir ve Zebur ve ses ve öfke Davud’a aittir”(Karakoç, 2021, s.207)

Aşağıdaki dizelerde dünya hayatı boyunca çocukları, sağlığı ile çeşitli imtihanlar geçiren ve hepsine büyük bir sabır gösteren Hz. Eyyub’e atıf yapılmaktadır. Hz. Eyyub, Hz. İshak’ın torunudur. Kendisinin çok zengindir, birçok çocuğu vardır ve Allah tarafından sahip olduklarını kaybederek imtihan edilir. Mallarının elinden gitmesi ve çocuklarının ölümü karşısında isyan etmez ve büyük bir sabır gösterir. Hastalanır ve vücudunu yaralar kaplar. Yaraları derinleşir ve kutlanır. Bunun karşısında da sabır gösteren Hz. Eyyub, kendisini ziyarete gelenlerin Allah’ın ondan vazgeçtiğini ve ona yardım etmediğini söylemeleri üzerine çok üzülür ve Allah’a şifa vermesi için dua eder. Allah ayağını yere vurmasını ve çıkan sudan içmesini kendisine bildirir. Bu sudan içen Hz. Eyyub şifa bulur ve iyileşir.

“Ve dert ve sabır ve yara

Ve yaraya dayanmak sanatı Eyyûb ’un işi ”(Karakoç, 2021, s.207)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Zülküfûl ve Hz. Yuşa’ya atıf yapılmaktadır.

“Zülküfûl’dür gün doğmadan

Geri döneceklerin kefilî ”(Karakoç, 2021, s.207)

“Bu halkın hilesini en iyi Yuşa bildi

İşte o zaman en keskin bir şuurla

Ortasına doğruldu ganimetin ”(Karakoç, 2021, s.207)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’ e Yahudiler tarafından büyü yapılmasına ve Ku’an’da büyü konularında isimleri zikredilen iki melek olan Harut ve Marut’a atıf yapılmaktadır. Harut ve Marut ile ilgili efsanevi birçok anekdot vardır. Harut ve Marut, melek olmalarına karşılık insani bir nefis verilerek, Allah tarafından yeryüzüne indirilmiş ve sözlerinde durmayarak yasakları çiğnemeleri üzerine cezalandırılmışlardır. Bu iki melek Babil’de bir kuyuda baş aşağı olarak asılıdır. Rivayetlere göre hâlâ azap çekmektedirler ve Harut ve Marut asılı oldukları kuyuda insanlara büyü yapmayı öğretmeye devam etmektedirler.

“Harut ve Marut’u dilsiz eden

Saçlarından peygambere büyü ören

Uykuyla ilgili su ve kuyu bilgilerini

Taşları deler deler de su gelir ”(Karakoç, 2021, s.209)

“Bir Tanrı mahkumunu arar ”(Karakoç, 2021, s.209)

“Sen kuşluk olursan kuş sende ötecek

Sen kuyuda oturacak bir ders taşı bulursan ”(Karakoç, 2021, s.209)

Aşağıdaki dizelerde Bedir kuyularına ve Kureyş kabilesi mensuplarının ileri

gelenlerine atfı yapılmaktadır. Bedir Medine'nin yakınlarında yer alan bir şehirdir. Bedir kuyuları yakınlarından Mekkeliler ve Müslümanlar arasında Bedir Savaşı yapılmıştır. Kureyş'in ileri gelenlerinin öldüğü bu savaş İslamiyet için güç kazandıran önemli bir savaş oldu.

“Kuyusuz Bedir Bedir midir

Bir bedir kuyusuna doldurulmadan önce

Kureyş uluları”(Karakoç, 2021, s.209)

Aşağıdaki dizelerde Hızır'ın renginden bahsedilmektedir. Hızır kelimesinin bir manası da yeşilliktir. Buraya bu noktaya atfı yapılmaktadır.

“Tekrar çıkarlar çayirlara

Benim rengimi Hızır rengini boyamaya” (Karakoç, 2021, s.212)

Aşağıdaki dizelerde Yedi Uyurlar olarak da bilinen Ashab-ı Kehf'e ve köpekleri Kıtırmir'e, Azrail'e ve İsrail'e atfı yapılmaktadır. Ashab-ı Kehf, Kur'an-ı Kerim'de, Kehf Suresi 9-26 ayetler arasında anlatılmaktadır. Allah'a inanan Romalı gençler, imparatorlardan kaçarak mağaraya sığınmışlardır. Gençlerin mağarada saklandığını öğrenen imparator Roma dinine dönmeyen bu gençleri mağaranın ağzını kapattırarak ölüme terk etmiştir. Allah'ın bir mucizesi olarak mağarada, üç yüz yıl kadar uyuyan gençler uyanırlar ve kente geri dönerler. Kente Allah'a inanan bir hükümdar hakim olmuştur ve herkes huzur içinde ibadet edebilmektedir. Kıtırmir'de mağarada gençlerle birlikte uyuyup uyanmıştır. Kıtırmir'in cennete gireceğine inanılmaktadır.

“Köpek nerde

HEPSİ BİRDEN (bir korkuyla) – Evet köpek nerde

–Köpek ne dışarda ne içerde

Kayanın kendisi belki

Mağaramızı evrenden ayıran

Kayserden ve Kayser kentinden ayıran”

“HEPSİ BİRDEN (korkuyla, ürpertiyle, coşkuyla, Azrail’i görmüşçesine, İsrail’in surunu işitmişçesine)– Peki köpek neredir

–Arkadaşlar sizi bir alacakaranlık uykusuna çağırırım

Köpek kemikten yapılmış

Üstüne sayfalar yazılı bir deridir

O bulunduğu zaman biz de bulunacağız

Bulunup bilineceğiz demektir

Eşsiziz demektir

Mağaramızı kılıçlar koruyacaktır demektir

Kent para fırın ve ateş değişecek

İçine bizim alınyazımız karışacak demektir

Gün saatini bizim yerimize

Kıtmir kuracak demektir

Köpek bir gün bize

O boz tüyleriyle

Islak diliyle

Bir çocuk sesini andıran sesiyle

Hepimizin çocuğu geri dönecektir

Bir külün içinde yüzyıllarca duran

Biçimini yakalayıp geri dönecektir

...

Gün vurduğu zaman ağzına mağaranın

Bizden alınan vakit bize geri verilecektir

...

Bir el uzanışıyla

Gelecek çağlara çağdaş olacağız

Uykumuzu en ulu ders olarak okutacaklar çocuklara

Uykumuz korkunun ötesinde

Yeni bir kıymet demektir uygarlıklara

Uyudular ayakları ses çıkarmadan çakıltaşlarında

...

Uyudular uyuyarak onardılar

Işıttılar insan yüreğini

Kentler battı kentler çıktı uyudular

Mağaranın ağzını kapatan kaya

Değirmentaşı gibi döndü yüzyıllarca

En az gerekli gün ışığını vererek içeri

En yüce bir yaşama için gerekli

...

Kurban sanatının şehidi eller için gerekli

...

Tenleri bir Hızır konuğu gibi yeşil ve al

Uyudular gençliğin mağara konukları” (Karakoç, 2021, s.214-216)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Meryem’e, Hz. İsa’ya ve Hz. Yahya’ya atıf yapılmaktadır.

“—Elden geçerek yüze vuran alabalık aydınlığı

İsa sesi Meryem kuşağı

Ve sendeki o meşhur Yahya tepkisi

İslak bir ortaçağ yolunu andıran iç sokaklar”(Karakoç, 2021, s.217)

Aşağıdaki dizelerde de âb-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Sen bu suyu anlamadın daha

Bengisudan daha bol ne vardır dünyada”(Karakoç, 2021, s.219)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in 622 yılında hicret ettiği şehir olan Medine’ye atıf yapılmaktadır. Hz. Muhammed’in kabrinin yer aldığı şehir olması nedeni ile de Müslümanlar için önem arz etmektedir.

“Kurabildin kendinde ve çevrende

O demirden kendi Medine’ni

Çağır çağır bu suya Medine gelsin”(Karakoç, 2021, s.220)

Aşağıdaki dizelerde Muallaka şairlerinden olan İmruül Kays’a atıf yapılmaktadır. Cahiliye devrinde, Arap yarımadasında kurulan Ukaz panayırlarında, şiir okunur ve en beğenilenleri Kâbe’nin duvarına asılarak sergilenirdi. Bu şiirlerin en çok bilinenlerinden biri de İmruül Kays’a aittir.

“Deve neşeyle durup ilerlesin

Bir İmrülkays aruzu gibi ilerlesin”(Karakoç, 2021, s.220)

Aşağıdaki dizelerde Bursa Ulu Cami’ye atıf yapılmaktadır.

“Bursa’daki ulu caminin

En suskun taşları bile konuşacaktır”(Karakoç, 2021, s.220)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Süleyman kıssasında geçen Karınca Vadisi'ne atıf yapılmaktadır.

“Karanlık gecede

Karataş'taki

Kara karıncayı” (Karakoç, 2021, s.223)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa'ya ve İsrailoğulları'na gönderilen peygamberlerden biri olan Hz. Zekeriya'ya atıf yapılmaktadır. Hz. Zekeriya, Hz. Yahya'nın babası ve Hz. Meryem'in dayısıdır. Çok yaşlı olduğu bir devirde, kendisi Hz. Yahya'nın doğumuyla müjdelenmiştir. Hz. Zekeriya Yahudilerin kendisini öldürmek istemeleri üzerine onlardan kaçmış ve bir ağaç kabuğuna saklanmıştır. Yahudiler ağacı testereyle ikiye bölerek Hz. Zekeriya'yı feci bir şekilde katletmişlerdir.

“Gidiyor ama kim gibi

Zekeriya gibi mi İsa gibi mi” (Karakoç, 2021, s.225)

Aşağıdaki dizelerde şairin çocukluğunun geçtiği Dicle'ye atıf yapılmaktadır.

“Baba düşünüyor

Yeni bir Dicle kıyısından dönmüş olarak” (Karakoç, 2021, s.225)

Aşağıdaki dizelerde Hızır'a ve şeytana atıf yapılmaktadır.

“Hızır'ın içinden geçemeye çalışan bir şeytana

Çocuk ve süt umulan peri yurdu bir pınara” (Karakoç, 2021, s.225)

Aşağıdaki dizelerde Yunan medeniyetine ve bu kültürün içerisinde önemli yeri olan heykellere atıf yapılmaktadır.

“Eve varıldığında

İçinde bir Yunan heykeli büzülmüş gibi” (Karakoç, 2021, s.225)

Aşağıdaki dizelerde Ayasofya'ya atıf yapılmaktadır. Ayasofya dünyanın en büyük

katedrallerinden biridir. İstanbul fethedildikten sonra camiye çevrilmiştir.

“Narlar menekşeler devşirebilirsin bir kurbandan

Bir azizi sağlarsın bir Roma yangınından

Bir cami çıkarabilirsin bir katedralden” (Karakoç, 2021, s.226)

Aşağıdaki dizelerde Allah tarafından Hz. İsa’nın duası üzerine indirilen gök sofrasına atıf yapılmaktadır. Kur’an’da Maide Suresi 112. ayette bu olay ifade edilmektedir. Rivayetlere göre bu sofrada şarap ve ekmek bulunmaktadır.

“Sofra sofraya değer sofraya sofraya

Sofra sofraya bakar yaklaşır sofraya sofraya

Böylece gökten sofraya iner dağa

Şairlikten sonra başlayan azıklarla

Şarap dense de şarabı aşmış bir şarapla

Susuz topraksız ve göksüz büyümüş bir buğdaydan

Yapılmış ekmekle donanmış bir sofraya

Kansız ve etsiz bir sofraya” (Karakoç, 2021, s.227)

Aşağıdaki dizelerde Hızır’a ve âb-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Hızır avına çıkmış bengisuya

Bengisu kabusuna kanmış insan sofraya der buna” (Karakoç, 2021, s.227)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an’a ve Hz. İsa ve havarilerine Allah katından indirilen sofraya atıf yapılmaktadır.

“Evin saati gösterdi hep böyle bir sofrayı

İkinci Kur’an’ından sonraki sofralara

...

İşte böyle bir tören içinde açıldı gök sofrası” (Karakoç, 2021, s.227-228)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İdris’e, Hz. İshak ve Hz. Şit’e atıf yapılmaktadır. Hz. İdris kur’an’da adı geçen peygamberlerden biridir. Hz. İdris Hz. Adem’in oğlu Hz. Şit’in soyundan gelmektedir. Hz. İdris terziliğin ve katipliğin öncüsü kabul edilmektedir. Rivayetlerde yer alan göğe çekilme hikâyelerinden biri de Hz. İdris’indir. Harut- Marut efsanesinde de Hz. İdris’e yer verilir. Yahudi anlatılarında Harut – Marut’un bağışlanmasının Hz. İdris aracılığıyla olduğu öne sürülmektedir. Atıfların bir diğerinde yer alan Hz. İshak, Hz. İbrahim’in Sare’den dünyaya gelen oğlu, Hz. Yakup’un babası ve Hz. Yusuf’un dedesidir. İsrailoğullarının atası olarak kabul edilmektedir.

“İdris İshak ve Şit azığı

İlyas gölgesi” (Karakoç, 2021, s.228)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Yusuf kıssasına atıf yapılmaktadır. Hz. Yusuf Kur’an’da adı geçen peygamberlerdendir ve Hz. Yakub’un oğludur. Kardeşleri tarafından kuyuya atılır. Kuyudan su almaya gelen bir köle tüccarı, onu alır ve Mısır’da köle olarak satar. Mısır’ın ileri gelenlerinden biri onu satın alır. Hz. Yusuf daha sonra efendisinin karısı tarafından zindana atılır. Rüya yorumundaki yeteneği ile zindandan kurtulur ve Mısır’a sultan olur. Kardeşleri kıtlık zamanı Mısır’a buğday almaya gelirler. Küçük kardeşi Bünyamin’in yüküne değerli bir su tası koyarak onu yanında alıkoyar. Daha sonra kardeşlerine gerçeği açıklar ve babasına gömleğini gönderir. Diğer dizelerde de Hz. Yusuf’un babası Hz. Yakub’a ve soylarından geldikleri Hz. İbrahim’ e de atıf yapılmaktadır. En son dizede de Hz. Musa ve çeşitli mucizeler gösterdiği esasına atıf yapılmaktadır.

“Bir Yusuf akşamı

İlerde bengisu doldurmak için

Bünyamin’in yüküne saklanmış

Gümüş su tası

Yakub’un koyun postu

İbrahim atlası

Bekçiyse Musa'nın asası” (Karakoç, 2021, s.228)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa'ya, İslamiyet'in önemli şehirlerinden olan Mekke'ye ve Havariyun'a atıf yapılmaktadır. Havariyun, Bizans döneminde inşa edilen bu kilisenin üzerine, İstanbul'un fethedilmesinden sonra, Fatih Sultan Mehmed, Fatih Cami'yi inşa ettirmiştir.

“Ve İsa'dan yükselen

Havariyun'da yankı yapan

Gelecek dönemin Mekke çağrısı” (Karakoç, 2021, s.228)

Aşağıdaki dizelerde vahiy meleği Cebrail'e, Bedir Savaşı'na ve Hendek Savaşı'na atıf yapılmaktadır. Bu iki savaşta kazanılan zafer İslam tarihi açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca bu dizelerin devamında İstanbul'un Fethi'ne de atıf yapılmaktadır. İstanbul'un fethedilmesi Hz. Muhammed'in “İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur.” hadisiyle müjdelenmiştir.

“Orda anlatıldı Cebrail'in yaprakları

Orda katıldılar Bedir Savaşı'na

Yeşil sancak tuttular

...

Yeşil sancaklı sultan tuğları” (Karakoç, 2021, s.228)

“Durdu sancak

Orda da görüldü alkışlandı

Hendek Savaşı'nda” (Karakoç, 2021, s.228)

“Yanıp söndüğü gibi

İstanbul ve Roma silüetleri” (Karakoç, 2021, s.229)

“Şimşekle devrilmiş bir boğa gibi

Yere serilmiş bir Haliç” (Karakoç, 2021, s.228)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa’nın Yuhanna’da geçen “Son Yemek” te yaptığı veda konuşmasına ve Hz. Muhammed’in “Veda Hutbesi” ne atıf yapmaktadır. Veda Haccı’ Hz. Muhammed’in 632 yılında yaptığı ilk ve son hac ibadetidir. Bu ibadet sırasında, Hz. Muhammed, arife günü yüz yirmi dört bin Müslüman’a evrensel mesajlar içeren bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmaya “Veda Hutbesi” adı verilmiştir. Devamında yer alan dizelerde, bu konuşmadaki Hz. Muhammed’in “Şahit ol ya Rab” cümlesi de alıntılanmaktadır. Devamında ise dört kutsal kitaba yapılan atıf Hz. Muhammed’in bütün insanlığa peygamber olarak geldiğinin vurgulanması açısından düşünülünce çok çarpıcıdır.

“Sonra ‘ayrılış’ konuşmasında

Sustu İsa

Sustu İsa’da her havari

Sustu yüz yirmi dört bin sahabi

Sustu zaman

Sustu bengisu

Su sundular yaralı sahabeye” (Karakoç, 2021, s.229)

“Ve durdu yaprakları

Dört kitap durdu ve dinledi

‘Şahit ol ya Rab’

Sesi kaldı yalnız ortada” (Karakoç, 2021, s.229)

Aşağıdaki dizelerde Mevlâna Celaleddin Rumi ve Şems’e atıf yapılmaktadır. Bu iki isim tasavvufun önemli şahsiyetlerindendir. Muhyiddin Arabi’nin kaleme aldığı Fütihat-ı Mekke, Füsus ve Mevlana’nın kitabı olan Mesnevi’ye atıf yapılmaktadır.

“Şam’dayız

Mevlâna ve Mesnevi

Muhyiddin ve Yasin

Şems ve Füsüs

Şems nasıl değiştirdi

Bengisu sarnıçlarından geçirerek

Mevlâna Celaleddin’i

Ve Yasin bir delikanlı biçiminde

Ağır ölüm hastalığında

Nasıl iyileştirdi İbn-i Arabi’yi

Mekke çatısında Füsüs’un Fütuhât’ın yaprakları ayıklayan

...

Şam çarşılarında Şems’e rastlamadı mı

Yolun bir kıyısında o öbürü bir kıyısında

Şems bir soruydu

Bir cevaptı Mevlâna

Benziyorlardı bir arada

Kişinin kendisiyle yaptığı bir konuşmaya

Muhyiddin’in İbnürrüşd’e dediği gibi

Bir evet bir hayır demedi Mevlâna

Hep evet dedi Şems’e bu konuşmada

Şam çarşılarında Mevlâna

Aradı durdu Şems'i

Bir yitirip bir buldu Şems'i

Şems bir bengisuydu O'na

Mevlâna Şam'da Muhyiddin'le konuştu

Ona Şems'i sordu

Muhyiddin kabrini açarak

Sabır kitabından bir yaprak çevirerek

Şems'in kendisini gösterdi

Hızırı gördü alı yeşili gördü suda

Şemsi gördü ve buldu kendini

Şam çarşılarında Şems alındı Mevlana'dan

Kendisine Mesnevi verildi

...

Bu acaba Şems'in mi gölgesi

...

Bu ses Şems'in mi sesi

...

Bu iz Şems'in mi izi

İşte böyle böyle kurdu Mesnevi'yi

Şems'in ayrılığı

Bir bengisu gibi” (Karakoç, 2021, s.230-232)

Aşağıdaki dizelerde Bağdat’a ve Hallac-ı Mansur’a atıf yapılmaktadır. Günümüzde Irak sınırları içerisinde yer alan Bağdat, Abbasiler döneminde İslam dünyasının başkenti olmuştur. Büyük din ve bilim alimlerine ev sahipliği yapmıştır. Hallac-ı Mansur, tasavvuf zümresinin en bilinenlerindendir. Ömrünün son zamanlarını Bağdat’ta geçirmiştir. Bir konuşmasında “Ene’l- Hak” (Ben Hakkım) cümlesi ile çok tepki çekmiş ve ölümle cezalandırılmasına kara verilmiştir. Vücudu parçalanarak öldürülmüştür. Cesedi yakılarak külleri Dicle Nehri’ne atılmıştır. Hallac-ı Mansur’un hakkında birçok menkıbe anlatılmıştır. Bir kesim tarafından Allah’a ortak koştuğu gerekçesiyle dışlanırken bir kesim tarafından şehit olarak nitelendirilmektedir. Dizelerin devamında, ünlü bir İslam düşünürü olan bir başka tasavvuf simasına, Muhyiddin İbnü’l-Arabi’ye ve kaleme aldığı “Füsüs’ül Hikem” adlı eserine atıf yapılmaktadır. Bir başka atıf da Şeyh Galib’e yapılmıştır. Şeyh Galib Divan şiirinin son şairlerindendir ve Mevlevi şeyhidir. Şeyh Galib mesnevi türünün en güzel örneklerinden biri olan “Hüsn ü Aşk” ı kaleme almıştır.

“Bağdat tayız

...

Döğmeli ciğerinden bir parça

Hallac-ı Mansur’un

Kur’an okuyan yüreğinden

Bir ıfık kapabilir miyiz

...

Matematiğin bulucusu

Füsüs okuyucusu

Şeyh Galib’in muştucusu

...

Hepimiz hepimiz oradaydık

Bu pamuktan hafif insanı çekemeyen

Darağacına yardımcıydık

Gene de hepimizden ağır geldi

Hallac-ı Mansur'un vücudu

Dicle kıyısında atlılar gördük

Giysileri ilerdeki dönemlerin giysileri

Açıldı Muhyiddin'in kabri

Ürkme Mansur benim dedi

...

Kimisinde bir parçası kaldı Mansur'un

Kimisinde darağacının izi” (Karakoç, 2021, s.233-234)

Aşağıdaki dizelerde İspanya’da yer alan Mursiye’ ye, Kuzey Afrika’da bulunan Tunus’a, Mısır’a, Kudüs’e, Mekke’ye, Konya’ya, Malatya’ya, Şam’a atıf yapılmaktadır.

Mursi'ye de Tunus'ta Mısır'da

Kudüs'te Mekke'de Konya'da

Malatya'da Şam'dayız

Yolları bir urgan gibi

Ayağına sarmış Muhyiddin'iz

...

Bir darağacı var ki

Onun önünden geçerken

Bir anda

Mansur olup asılan muhit ettiniz

Hızır olup suda

Anadolu’da

Bir ses duyup

Dönüp duran

Hızır’ı görüp Şems diyen

Mevlâna olan

Bir dervişiz

...

Hızır hardalından yakalar hazırlayan saralılara” (Karakoç, 2021, s.235-236)

Aşağıdaki dizelerde İslam kültüründe Eflatun olarak adlandırılan Yunanlı düşünür Platon’a atıf yapılmaktadır. Platon’un “ud” adı verilen müzik aletini icat ettiği bilinmektedir. Rivayetlere göre Platon’un çaldığı udun sesini duyan vahşi hayvanlar büyülenerek etrafını sararlar.

“Vaktin delirmişlerini

Sirenlerin sesinden

Eflatun büyüünün yankısından kurtaran

Kitaplarını Kâbe yüzüğüne çeviren

Bir site kuran sabah yelinden

Bir uygarlık secdeden

Kütüphaneleri meklelendiren

Muhyiddin-i Arabi değil miyiz” (Karakoç, 2021, s.236)

Aşağıdaki dizelerde Kaf Dağı’nda yaşadığına inanılan efsanevi kuşa atıf yapılmaktadır. Anka insanlar gibi konuşma ve düşünme yeteneğine sahiptir. Anka kuşu ile ilgili çeşitli efsaneler vardır. Kendisine danışanlara yol göstericilik yapmaktadır.

“Doğu ankası

Batı ankası” (Karakoç, 2021, s.236)

Aşağıdaki dizelerde Hızır’a, Ayasofya’ya ve Muhyiddin İbnü’l Arabi’ye atıf yapılmaktadır.

“Yeni bir vakit alfabesi

Hızır’ın kelime denetçisi

...

Ayasofya şelalesi

İşte size birkaç görünüş

Ak kara dünyasından

Muhyiddin’in” (Karakoç, 2021, s.236)

Aşağıdaki dizelerde “ehramlar ülkesi” denerek Mısır’a atıf yapılmaktadır. Dizelerin devamında Mısır’da yaşamış olan Hz. Musa ve Firavun’a atıf yapılmaktadır. Firavun eski Mısır’ın hükümdarlarına verilen addır. Firavunların en bilineni Hz. Musa döneminde yaşayan ve tanrı olduğunu iddia eden hükümdardır. Firavun bir kehanet üzerine yeni doğan erkek bebeklerin öldürülmesi emrini vermiştir. Hz. Musa’nın annesi onu Nil Nehri’ne salarak Firavun’un zulmünden korumak istemiştir. Firavun’un karısı sudan çocuğu alır ve evlat edinir. Böylece Hz. Musa Firavun’un sarayında büyür. Dönemin en rağbet gören yeteneği sihirdir. Hz. Musa da bu konuda çeşitli mucizeler göstermiştir. Firavun’un büyücülerini mağlup etmiştir. Gösterdiği mucizelerden biri de elini koynuna koyup çıkardıktan sonra elinin bembeyaz olup parlamasıdır. Firavun şahit olduğu birçok mucizeye rağmen Hz. Musa’nın davetini kabul etmemiştir. Hz. Musa ve inananları öldürmek amacıyla takip ederken Kızıldeniz’de boğulmuştur. Dizelerde atıf yapılan diğer peygamberler de Hz. İsa ve Hz. Yahya’dır.

“Şimdi de ehramlar ülkesindeyiz

Sağda Musa'nın bayrağı dikili

Solda firavunun

Vakit bir büyü vakti

Bir büyüünün öbür büyüden ayrılma vakti

...

Beyaz elin koyundan çıkma vakti

Ölü ağacın yılına dönme vakti

Kıyılan böylece eski bir günahını ödeyecekti

Ehramların ölüm saati

Göz dönemi

Yahya saati değil İsa saati değil

Musa saati

...

İnsan tapıcılarından

Mısır kadınlarından

Ürpertili altın bileziklerinden

Bir daha verilmemecisine

Ödünç alındığı saat

Firavunun ayağının altından

Fırladı bir kara kedi

Ve o ve onun halkı

Bunu bir uğursuzluk saydı

Gece yarısı Nil'de

Fosfordan bir timsah inledi

Firavun ve halkı

Bunu bir uğursuzluk bildi

Bir ehram yıkıldı

Mısır çarşılarından

Geçen canlı bir Çinli çıldırdı

Firavun ve halkı

Bunu bir uğursuzluk saydı

Gökte vaktinden önce gülen

Bir dolunay belirdi

İsrail

Kendine yeni yeni gelen İsrail

Bunu bir uğur saydı

Şehrin horozları

Bütün bir gün

Ötüp durdular hiç kesilmemecesine

Firavun ve halkı

Bunu bir uğursuzluk bildi

Bir gemi battı Akdeniz 'de

Firavun ve halkı bunu bir uğursuzluk bildi

Geri dönmedi bir sünger avcısı

Kraliçenin gözdesi

Firavun ve halkı

Bunu bir uğursuzluk bildi

Nil'in üstünde uçtu

Uçak büyüklüğünde yeşil kelebekler

Kızıldeniz yeşil ırmak oldu bir öğlede

Yeni yeni kendine gelen İsrail

Bunu bir uğur saydı

Bir çocuk doğdu

Ve doğar doğmaz güldü

Yeni yeni doğan İsrail

Bunu bir uğur saydı

Bir bilgin gece yarısı

Bir incirin yaprakları altında

İbrahim 'den kalma

Bir sayfa yakaladı

Ve ayağa kalkan

Musa 'nın kamçısıyla dirilen İsrail

Kabrini yırtan İsrail

Harmanisine bürünen Yusuf boyu

Bunu da son ve yeter bir muştı bildi

Musa'yla büyücüler karşı karşıya geldi

İsrail ve mısır karşı karşıya geldi

Kızıldeniz bir Ceylan derisi gibi gerildi

Kurumuş da olsa ağaçta

Bir can vardı ki

O canı canlandırmayı

Musa'nın eli bildi” (Karakoç, 2021, s.237-239)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cezalandırılarak cennetten dünyaya gönderilmesine atıf yapılmaktadır.

“Öyle baştan çıkarıcıydı ki yüzü

Yeni sürülmüş diyebilirdiniz cennetten” (Karakoç, 2021, s.241)

Aşağıdaki dizelerde Şanlıurfa'ya, Nizip'e, Bilecik'e, Cizre'ye ve Dicle Nehri'ne atıf yapılmaktadır.

“Anlat Urfa'da

Nizip'te Bilecik'te Cizre'de

Büyümüş bir Dicle kıyısında” (Karakoç, 2021, s.245)

Aşağıdaki dizelerde Birinci Dünya Savaşı'na atıf yapılmaktadır.

“İddiasız anıtı

Birinci Cihan Savaşı'nın” (Karakoç, 2021, s.246)

Aşağıdaki dizelerde âb-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Rastladığı bir kız entarisine

Siler bengisudan arı

Gözyaşlarını” (Karakoç, 2021, s.246)

Aşağıdaki dizelerde Mekkelilerin Hz. Muhammed’in peygamber olduklarına inanmaları için ayı bölerek mucize göstermesini istemelerine ve Hz. Muhammed’in eliyle ayı işaret ederek ikiye bölmesine atıf yapılmıştır. Bu olay, ayın yarılması anlamına gelen “şakk’ul kamer” terkihiyle adlandırılmaktadır.

“Şehir konukları gözcü oldu

Ululardan biri sözcü oldu

Bize ayı böl dediler

Ayı böl inandır bizi dediler

...

Bize ayı böl dediler

Ayı böl parçala bizi inandır dediler

Ayı böl parçala dünyaya fırlatalım

...

Ey ay bölün ey dolunay bölün

Doğudan ve batıdan

Birden görün

Sana okuduğumu anladınsa

Anladınsa nedir bu yerdeki seriiven

Bizi en derin deniz dibi

Yosunları gibi

Döndüren

Bu serüven

Nedir anladınsa

Bölün

...

Böl ayı yıkalım ayın ve Ev'in içindeki yapıları

...

Böl ayı kurtar saralıları

Ay çarpmışları

Bir sülün

Gibi elim sana dönerse

Ay bölün

Bir gülün

Ateşten geçişinde

Ne taşıdığını yüreğinde

An bölün” (Karakoç, 2021, s.249-250)

Aşağıdaki dizelerde Büyük Roma Yangını'na ve yangına sebep olduğu iddia edilen Neron'a atıf yapılmaktadır. Neron, Hristiyanlara yaptığı zulümlerle bilinmektedir.

“Sesin yeni sancağını

Roma'yı bir kere de biz yakalım

Haliç'i kuşatalım” (Karakoç, 2021, s.259)

Aşağıdaki dizelerde Cahiliye Devri'nin geleneklerinden biri olan kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeye yapılmaktadır. Cahiliye Devri'nde dünyaya gelen kız çocuğu bir utanç sebebi olarak görülür ve toprağa gömülerek öldürülürdü.

“Gömmeyelim toprağa

Varlığından utandığımız kızı” (Karakoç, 2021, s.250)

Aşağıdaki dizelerde de Hızır'a ve âb-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Hızırla helalleşmemiz

Bir bengisu mehtabında

Bir deniz buluşumuz altında” (Karakoç, 2021, s.253)

Aşağıdaki dizelerde Elhamra'ya, Kurtuba'ya ve Mısır'a atıf yapılmaktadır. Elhamra ve Kurtuba İspanya sınırları içindedir.

“Ayn bölünmesinden doğan Elhamra

Ay bir zeytin dalı Kurtuba'da

Mısırdaki ışıklı bir hurma” (Karakoç, 2021, s.253)

Aşağıdaki dizelerde Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına atıf yapılmaktadır.

“Altımızdaki atlar

Soluk aldılar

Asya'nın doğusunda

Afrika'nın Avrupa'nın batısında” (Karakoç, 2021, s.254)

Aşağıdaki dizelerde 1945 yılında ABD tarafından Japonya'nın iki kentine düzenlenen atom bombası saldırılarına atıf yapılmaktadır. Dizelerin devamında vahiy meleği Cebrail'e ve Müslümanların kutsal kitabı Kur'an'ı Kerim'e atıf yapılmaktadır. Bir sonraki dizede de dört büyük kitaptan biri olan, Hz. Davud'a gönderilen Zebur'a atıf yapılmaktadır. Zebur'da yer alan her bir sureye ve bunların makamla okumasına

“mezmur” denmektedir.

“Solunda ölen çocuk Hiroşima Nagazaki

Sağında bir Cebrail kelebeği

Kur’an ören bir ipek böceği

Kentlere yaylalara

Mezmur sesine önceden alışmış dağlara” (Karakoç, 2021, s.255)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an-ı Kerim’de cennette var olduğu bildirilen su olan ve 108. sûreye adını vermiş “Kevser”e atıf yapılmaktadır. Dizelerin devamında âb-ı hayata ve ayın yarılması olayına atıf yapılmaktadır.

“Gece eve dönülürken

Kevserden

Bengisudan

Bardak bardak içmişçesine

Her gören yarılan ayı

Sarhoştur” (Karakoç, 2021, s.256)

Aşağıdaki dizelerde İstanbul’da yer alan Galata Kulesi’ne atıf yapılmaktadır.

“Can vermektedir Galata kulesi

Burada bir kadın ölmektedir” (Karakoç, 2021, s.258)

Aşağıdaki dizelerde, Hz. Muhammed’in göğe yükseldiği ve Allah’ın huzuruna çıktığı gece olan Miraç Gecesi’ne atıf yapılmaktadır.

“Bu gece göğe çıkma mucizesi Miraç gecesi

Yok Mekke sokaklarında bir çıtırtı sesi

Şimdi vaktidir

Cinlerin dünya uçlarında

Kur'an dinlemesi

...

Bir ins ve cins kıyameti

Suların gecede parlayıp saati

...

Yaklaştır kıyameti

Uzaklaştır kıyameti

Bu gece

Miraç gecesi

...

Bilirler miydi

Bir gök yolcusunun gözlediğini” (Karakoç, 2021, s.259-260)

Miraç hadisesinin ilk aşaması olan Hz. Muhammed'in Mekke'deki Mescid-i Haramdan, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya seyahatidir. Bu ilk aşama İsrâ olarak adlandırılmaktadır. Aşağıdaki dizelerde Yahudi inancında dünyanın yaratılışının başladığı yer olan ve Mesih'in dünyaya inişinin de bu kaya üzerine olacağına inanılan “muallak” taşına atıf yapılmaktadır. Rivayetlere göre Hz. Muhammed bu taşın üzerine basıp miraca yükselmiştir. Dizelerin devamında sırasıyla Hz. İsa'ya, Hz. Musa'ya, Hz. İbrahim'e ve atıldığı ateşe, Hz. Yusuf'a ve Hz. Yusuf'un kardeşi Bünyamin'e, Hz. Süleyman'a ve karınca ile konuşmasına, Hz. Davud'a ve demiri yumuşatma mucizesine, Hz. Eyyub'a ve hastalıklarından kurtulmasına, Hz. Lut'a ve Hz. Salih'e, Hz. Zülküf'l'e atıf yapılmaktadır.

“Kudüs'te

Hazırlandı kaya

Yerden yükselmeye bir parça

Ata binen süvariye

İlk dayanak ve ilk adak

Şehit gidişine kasaba taşlarının katılığı

İsa da gelmişti

Arkasında bir fosfor çizgisi

Musa da gelmişti

Mermer levhalar dikilmişti

İbrahim de gelmişti

Çevresi ateş bir çemberdi

Zeytindir sağı Kudüs'ün

Solu volkandı

Yusuf da gelmişti

Sağ yanında Bünyamin'di

Süleyman da gelmişti

Gelişini bir karınca bildirmişti

Davud da gelmişti

Yankılanmıştı

Gür bir demir sesiyle

Mescidi Aksa'da

Ayak sesi

Eyüp da gelmişti

Kudüs iyileşmişti

Lut da gelmişti

Tuz diye bağırmıştı

Havada bulut

Salih bir gök gürültüsünü

Muhtucu göndermişti

Zülfüldü salan

Kudüs gecesine

Yer aşkın bir boya gibi

Yeşil kelekleri” (Karakoç, 2021, s.261-262)

Hz. Muhammed Mescid-i Aksa’da bütün peygamberlere namaz kıldırır. Bu dizeler de bu olaya atıf niteliğindedir:

“Caminin önünde arkasında

Melekler vardı gümüş defterli

Gümüş kalemli

Peygamber imamdı

Kıldılar namaz

Melekler ve peygamberlerle

Miraç gecesini

Yarasız bir geceydi

...

Bu gece

Miraç gecesi” (Karakoç, 2021, s.262)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsmail’in kurban edilmesine ve Hz. Şit’e ve kumaştan dokuduğu, tennurenin aslının dayandığı peştemale, Hz. Zekeriya’ya atıf yapılmaktadır.

“En umutsuzluk anıydı sanki

İsmail’in üstüne dönen bir bıçak saati

Şitin eteğinin görüldüğü

Saklandığı zeytin içinde

Zekeriya’nın söz orucunun

Faydasız kaldığı vakitti dersin” (Karakoç, 2021, s.262-263)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in Miraç Gecesi’nde Cebrail’in kendisine verdiği “Burak” adlı binek hayvanıyla Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksa’ya gitmesine atıf yapılmaktadır. Bir diğer atıf da “refref” adlı bineğedir. Refref, Hz. Muhammed’in Sidret’ül Münteha’dan Allah’ın huzuruna geçtiği manevi binektir. Yine Hz. İsa ve Hz. Musa’ya da atıf yapılmaktadır.

“Birden göründü Burak

Burak aldı ve gitti peygamberi

...

Bu yürüyüş titretiyordu Cebrail’i

Ürpertiordu o vahyin erini çemberini

...

Hızla geçiyordu göz önünden

Panoramik İsa Musa belgeleri

...

Sonra bir boşluğa varıldı

Hızla bitmişti Burak'ın saati

...

Peygamber ancak refrefle geçti

Ateşi yardı” (Karakoç, 2021, s.263)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in amcası Ebu Talib’in kızı Ümmühani’dir. İsrâ’nın yolculuğunun, Ümmihani’nin evinden başladığı da rivayetler arasındadır. Divan şiirinde mevlitlerin Miraç bölümünde ismi sıklıkla zikredilmektedir.

“Bu gece Ümmühani’nin evinde

Bir şölen vardı ki” (Karakoç, 2021, s.264)

Aşağıdaki dizelerde namaz ibadetine atıf yapılmaktadır. Miraç gecesi Hz. Muhammed’e namaz beş vakit olarak verilmiştir.

“Ve dağıtın dostlara

Gök armağanı

Namazı

Beş kere

Günlük bir Miraç gibi

Ki gidip geldiğine

En büyük bir şahitti” (Karakoç, 2021, s.265)

Aşağıdaki dizelerde, Hz. Muhammed’in dünyaya gelişi ile, Şam’ı aydınlatan bir nurun (ışığın) çıktığı, bir yıldızın yanıp söndüğü, Kısra’nın sarayının on dört burcunun yıkıldığı, Mecusilerin bin yıldır sönmeden devam edegelen ateşinin söndüğü ve Sâva Gölü’nün kuruduğu gibi olağanüstü durumlara atıf yapılmaktadır. Kur’an-ı Kerim’in

eşsiz belagat örneği olması ve Mekkelilerin Hz. Muhammed'in şair olduğunu ileri sürmeleri bir kısmının da müneccim olduğunu düşünmelerine son dizelerde atıf yapılmaktadır.

“Sütunlar çökse ne dersiniz

Save Gölü kurusa

Ne dersiniz

Sönmez ateş sönse

Geyikler durulsa Yezbül Dağı'nda

Çölün davulu çalınsa çalınsa

Kabile süt kabileleri duygularında

Dağlar ağlarsa

Başaklar sararsa ne dersiniz”

Şairler sultanlar müneccimler

Bu gece doğdu

Sabaha vardılar

Mekke'de” (Karakoç, 2021, s.266)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa'yı dünyaya getiren Hz. Meryem'e, Hz. Musa'yı Nil'de bulup büyüten Hz. Asiye'ye ve halk inancında yeni doğmuş kadınlara musallat olduğu düşünülen “alkarısı” inancına atıf yapılmaktadır.

“Gece yanan anne

Aydınlık bir bardak uzandı

Beyaz bir yastık kıyısından

Hızır eliyle içilen sudan

Meryem'in duyduğu kelime gibi

...

Meryem çarşafı açıyordu

Suya bırakılmış çocuğu

Kurtaran kadın Âsiye

Savıyordu al kadınları dışarı” (Karakoç, 2021, s.267)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’e vahyin geldiği ilk yer olan Hira Mağarası’nın bulunduğu Nur Dağı’na atıf yapılmaktadır.

“Ağır madenini duydular

Atlar

Nur Dağı’nın

Yeleleri gelişti yönünde

İlerdeki savaşların

Develerse

Köpük saçıyorlardı ağızlarından” (Karakoç, 2021, s.268)

Aşağıdaki dizelerde Kudüs’e, Roma’ya, Bizans’a atıf yapılmaktadır.

“Bizans sarayında kristal bir kadeh kırıldı

Bozuldu durdu güneş saati Kudüs’te

Roma’da

Zindanda

Ateşlerden geçmiş bir adam

Hiç konuşmayan yıllarca

Doğruldu

Ayağa kalktı

Yüzü ay olup aydınlandı

Günaydın dedi

Günaydın “(Karakoç, 2021, s.269)

Aşağıdaki dizelerde Kur'an-ı Kerim'e, Cebrail'e, İsrail ve sûra, Kur'an'da yer alan kırk sekizinci sûre olan Fetih Sûresi'ne, Tevrat'a, İncil'e atıf yapılmaktadır.

“Günaydın yeryüzünün yüz akı Müslümanlar

Günaydın

Kur'an Cebrail

Günaydın

Sur İsrail

Günaydın başbuğlar

Fetih Suresi'nin

Gerçekleştirimi oldular

Mevlüt yazan şairler

Umutsuz insan için

...

Günaydın Tevrat'ı aslından okuyan

İncil'in öz sesini duyanlar

Gerçek musevî gerçek isevî

Gerçek hristiyan

Havralarda

Manastırlarda

Kendilerini çekip çıkaran dernekten

Gün yüzüne özlem çekenler” (Karakoç, 2021, s.269-271)

şağıdaki dizelerde İslam tarihinin savaşlarından olan Bedir, Yermûk, Hendek ve Uhud’a, Birinci Dünya Savaşına, Kafkas ve Yemen cephelerine, Hz. Muhammed’i anmak ve onun soyundan gelenlere saygı sunmak için Müslümanların okuduğu ve “salavat” olarak adlandırılan duaya atıf yapılmaktadır.

“Bedir’de Yermûk’ta

Hendek’te Uhut’ta

Birinci cihan Savaşı’nda

Yemen’de Kafkaslar ‘da

Can verirken bile

Salavat getiren” (Karakoç, 2021, s.271)

Aşağıdaki dizelerde antik kentlerden olan Asur’a atıf yapılmaktadır.

“Bir toz var yaz yarasalarından bir akrep kabartması surlarda Asur’dan”
(Karakoç, 2021, s.272)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Nuh’a ve Nuh Tufanı’na, Hz. İbrahim’e atıf yapılmaktadır.

“Evrensel bir teşbihtir

Nuh Tufanı’nın armağanı

...

Ey Mekke sabahlarının konuğu

İçimizde yağan yağmurdan

Saçlarımızdaki çiğden

Bir havuz taşıyan kaya kovuklarına

İbrahim bucaklarına” (Karakoç, 2021, s.272-275)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’e ilk vahyin geldiği yer olan Hira Mağarası’na, ilk vahyedilen ayetler olan Alâk Sûresi’nin ilk üç ayetinde geçen “oku” kelimesine ve vahiy meleği olan Cebrail’e atıf yapılmaktadır.

“Yaprak yaprak açıp okuyan Hira’yı

Orada kabul edilen ilk kelimeyi

Öğretmen gibi ders veren öğrenci Cebrail’i

Cebrail en yüksek matematik” (Karakoç, 2021, s.274)

Aşağıdaki dizelerde vahiy meleği olan Cebrail’in, Hz. Meryem’e Hz. İsa’yı müjdelemesine, Ashab-ı Kehf’e, Hz. İsa’nın ölülere diriltme mucizesine, Hz. Süleyman’ın Karınca Vadisi’nde karınca ile konuşmasına, Hz. Muhammed’in mucizelerinden olan ayın yarılması (şakku’l-kamer) olayına atıf yapılmaktadır.

“ Çocuk doğurtan

Üç yüz yıllık uykuları

Sur gibi burçlar gibi yükselten

Ölü diriltten

Karınca konuşturan

Ay bölen bir bilginin dili

Tanrı sesi

Tanrı deyişi

Seheri bir elektrik akımı yaparken

Cebrail bir sancak gibi indirirken şafağı” (Karakoç, 2021, s. 274-275)

Aşağıdaki dizelerde daha doğmadan babasını kaybetmesine ve altı yaşındayken annesini kaybetmesine atıf yapılmaktadır. Hz. Muhammed süt annenin yanında bir müddet kaldıktan sonra tekrar dört yaşlarında annesinin yanına gelmiş ve sadece altı yaşına kadar annesiyle kalabilmiştir. Ayrıca atıf yapılan bir diğer nokta da Hz. Muhammed’in kendi has olan özelliklerinden biri olan gölgesinin olmamasıdır. Bu özellikler “hasais” olarak adlandırılmaktadır.

“Hepimiz için çek çileyi

Ey babasız büyümüş

Görünüp kaybolan bir hayal gibi yitirmiş anneyi

İki dünya

Cin ve melek beyi

Şairlerin örtüsüne özendiği

Gölgesiz Peygamber” (Karakoç, 2021, s.275)

Aşağıdaki dizelerde ilk vahye, “oku” kelimesine ve ilk vahyin geldiği Hira Mağarası’na atıf yapılmaktadır.

“Çelikten onarış olan o ilk kelimeyi

Hira ’nın minyatürü

Bile en güçlü bir doktordur bize” (Karakoç, 2021, s.275)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in ilk vahyi almasının ardından eve dönüp üşümeyle örtülere bürünmesine ve “yeni bir kitap” denerek Kur’an- ı Kerim’e atıf yapılmaktadır.

“Bu sıtma başka sıtma

Ey kadın örtebilirsin örtebildiğin kadar örtüleri

Bu üşütme ne güz ne bahar üşütmeleri

Ne kış ne yaz üşütmeleri

Ne bulut ne deniz

Ne dağ ne ırmak üşütmeleri

Yeni bir kitabın

Bir yolculuk dönüşünün

Bir yaprak çevrilişinin

...

Kevserin

Büyü bozmanın

Ateş söndürmenin ve yakmanın

Su kurutmanın fişkirtmanın

Gölge boşamanın üşütmeleri” (Karakoç, 2021, s.275-276)

Aşağıdaki dizelerde ilk vahiyden sonra korkudan örtülere bürünüp yatan Hz. Muhammed’e Müddesir Sûresi’nin “Ey örtüsüne bürünen!” hitabıyla başlayan ilk beş ayeti vahyolunmuştur. Aşağıdaki dizelerde Müddesir Sûresi’ne atıf yapılmaktadır.

“Kalk ey örtülere bürünmüş peygamber

At üstünden

Seni ülkelerden ülkülerden

Ayıran örtüleri

Kalk ey

Örtülere bürünmüş peygamber” (Karakoç, 2021, s.276)

Aşağıdaki dizelerde Hz. İsa’ya, Hz. Musa’ya, Hz. İbrahim’e atıf yapılmaktadır.

“Geri vereceksin

Antik dönemlerde çalınmış hakkını mermerin

İsa’nın Musa’nın İbrahim’in” (Karakoç, 2021, s.276)

Aşağıdaki dizelerde Mekke’de bulunan Safa ve Merve tepelerine, Kabe’de tavafın başladığı yeri belirlemek için konmuş Müslümanlarca kutsal sayılan “Hacer-ü’l Esved” adlı siyah parlak taşa atıf yapılmaktadır.

“Safa ve Merve’nin

Hacer-i Esved’in

Cennetlerden çağılayan

Nil’in Fırat’ın Dicle’nin

Sen arıtacaksın” (Karakoç, 2021, s.277)

Aşağıdaki dizelerde İslam tarihinde yer alan Bedir, Hendek, Uhud, Huneyn ve Mekke’nin Fethi’ne atıf yapılmaktadır.

“Babam düşünmüştü bir vakitler Bedir’i

Hendek’i Uhud’u Huneyn’i

Mekke’nin alınışını” (Karakoç, 2021, s.278)

Aşağıdaki dizelerde Birinci Dünya Savaşına, Kafkasya’nın en büyük şehirlerinden olan Bakü’ye, Bedir ve Hendek Savaşları’na, Mekke’nin Fethi’ne, cennete var olduğu müjdelenen “Kevser” adlı suya, âb-ı hayata atıf yapılmaktadır.

“Birinci Cihan Savaşı’nda

Kar yağıyordu Bakû'da

Önce bizim aldığımız

Sonra geri verdiğimiz Bakû'da

...

Bedir'in kılıçlar korusu

Hendek'in kent getiren kıvılcımı

Kuşatmasaydı çevresini

Olmasaydı koruyan bir çerçeve

Mekke'ye giriş ve dönüşten bir barış kupası

Bir tat bırakmasaydı ağzında kevser iyimserliğinden

Sûreler bir bengisu olup

Akmasaydı ellerinden başından yüzünden

Dayanabilir miydi" (Karakoç, 2021, s.279)

Aşağıdaki dizelerde Bedir kuyularına ve Bedir Savaşı'na, Fırat, Dicle ve Nil nehirlerine, Mekke'ye ve Mekke'de bulunan Arafat Dağı'na, firavun olarak adlandırılan Mısır hükümdarlarına atıf yapılmaktadır.

"Kardeş kardeşi vurmuş ama Bedir'de

Yeni ve gerçek kardeşlikler kurulmuş

...

Bir kılıç Fırat'ı alıp getirmiş

Kan akmış ama sular durulmuş irin durmuş

Bir kılıç Dicle'yi taşımış ucundan

Ta

Mekke'ye kadar

Bir kılıç Nil'i ikiye bölmüş

İçinde firavun fosilleri görülmüş

Peygamber Arafat'ta

Taşıyordu bu karlar” (Karakoç, 2021, s.279)

Aşağıdaki dizelerde Kâbe'ye ve Kâbe ile ilgili hadislere atıf yapılmaktadır.

“Şimdi söyleniyormuş gibi seslerini

<<Kâbeye giren kurtulmuştur

Bana gelen kurtulmuştur

Bu eve giren kurtulmuştur>>” (Karakoç, 2021, s.279)

Aşağıdaki dizelerde Kabe'yi yıkmak için içerisinde filler bulunan bir orduyla Kabe'ye saldıran Yemen'de vali olan Ebrehe'ye atıf yapılmaktadır. Dizelerin devamında Kur'an'da yer alan Fetih Sûresi'ne ve Kur'an-ı Kerim'e ve Hızır'a atıf yapılmaktadır.

“Ebrehe'nin fili gibi

Titreyerek ürpererek

Fetih sûresini

Fetih sûresini

Zaten yoktur bir yenilgi sûresi

Her sûre bir bakıma bir fetih sûresi

Her âyet bir ülkeye bedel bir erdir

Her sûre cihana bedeldir

Kur'an'sa arşın manifestosu

Reddin reddi protestosu

Her eri hızır olan bir ordu

Başbuğların başbuğu

Öç değil öçkirandır

Sevgidir” (Karakoç, 2021, s.281)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Ali'nin kahramanlıklarını anlatan cenknamelere ve Hayber'in Fethi'ne atıf yapılmıştır. Hayber'in kale kapısını Hz. Ali'nin tek başına sökmesi üzerine kale alınır. “Düldül” ise Hz. Ali'nin atıdır ve “Zülfükar” da Hz. Ali'ye Hz. Muhammed'in hediye ettiği kılıcın adıdır. Dizelerde bu kavramlara da atıf yapılmaktadır.

“Çocuklukta okunmuş cenk öykülerinin

Hayber kapısının zorlanması kelimeler arasında

Kış geceleri babaya sorulan soruların

Açıklanması anlaşılmaz eski bir kelimenin

En son anda

Gelip kurtaran ali hayalinin

Düldül'ün ayak tozunun

Zülfükar ipeğinin” (Karakoç, 2021, s.280)

Aşağıdaki dizelerde Bedir Savaşı'na ve Kur'an- ı Kerim'e atıf yapılmaktadır.

“Er olan asker olan yalnız biziz

Bedir'in ve Kur'an'ın askerleriyiz

Armağan götürürüz kentlere

Gök armağanı Kur'an'ı" (Karakoç, 2021, s.281)

Aşağıdaki dizelerde Kâbe'ye, Hayber'e, Bedir'e ve Mekke'nin Fethi'ne atıf yapılmaktadır.

"Kim ki daha yukarı tutar surunu yapısını Kâbe'den

Biz bir orduyuz çatlayan yer, yarılan kaya

Fıskıran kaynar su depreminden

Bileğimizde Hayber'in döğmeleri

Yüzümüzde gülbeyaz bedir demetleri

Saçımızdaki kına hendek çiçekleri

Belimizde en sağlam kuşak

Mekke Fethi'nin kemeri" (Karakoç, 2021, s.281)

Aşağıdaki dizelerde 622 yılında, Hz. Muhammed ve Hz. Ebubekir, Mekke'den Medine'ye hicret ederken Sevr Mağarası'nda üç gece Mekkeli müşriklerden saklanmışlardır. Mekkeliler mağaranın kapısına kadar gelmiş fakat kapıdaki örümcek ağlarını ve güvercin yumurtalarını görünce, mağarada kimsenin olmadığı fikrine kapılarak geri dönmüşlerdir. Bu dizelerde buna atıf yapılmaktadır.

"Âyet âyet sûre sûre yürüdüler

Mekke'den Medine'ye erdiler

Gün oldu mağaraya girdiler

Örümcek ağını pekiştirdi bir gecede bin yıllık

Güvercin bir kerede bıraktı sıcak yumurta

Yeni doğum yumurtası bir yıllık

İnançsızlar sedefsizler gelip gelip döndüler

Değişimi büyük dönüşümü

Taş içindeki atan bir çift kalbi

Göremediler işitemediler sezemediler” (Karakoç, 2021, s.282)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Ömer’e, Hz. Ali’ye Hz. İbrahim’e, Hz. Ebubekir’e atıf yapılmaktadır.

“Ömer de gün ışığında kılıcını kuşanarak

Yayını gererek bütün gerginliğiyle

Yiğitliğin en ulu forumu gibi

Meydan okuyup meydanlarda

Çıkıp gitti

Yatansa Ali’ydi peygamberin yatağında

Ölümü komşu gibi konaklayan kutlu döşekte

Ateşe dayandığı gibi İbrahim

Sabretti yılan zehirine Ebubekir

Yılan zehri kamış şekeri gibi geldi ona

Zaten yılan da

... ”(Karakoç, 2021, s.282)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Osman’a atıf yapılmaktadır. Hz. Osman Hz. Muhammed’in damadıdır ve dört halifeden biridir.

“Açarak iki ak kanat

Gitti arkalarından Osman

Hepsi geçerek bir çile mağarasından

...Göç, bitti” (Karakoç, 2021, s.283)

Aşağıdaki dizelerde Medine’ye Hz. Muhammed’in girişi sırasında Medinelilerin onu karşılariken söyledikleri İslam tarihinin en eski ilahilerinden olan “Tale‘al Bedru ‘Aleyna” adlı ilahiye atıf yapılmaktadır.

“Yer sarsan gök titreten

Yürek yumuşatan bir yürüyüşün marşıyla

<Bir gün doğdu üstümüze ay doğdu ufuktan

Yükselen ve hep parlayan>”(Karakoç, 2021, s.284)

Aşağıdaki dizelerde Kudüs’e ve Yahudiler için kutsal sayılan Ağlama Duvarı’na atıf yapılmaktadır. Dizelerin devamında Hz. İsa ve çarmıha gerilme olayına atıf yapılmaktadır.

“Kudüs ’te bayrak değişimi

Ağlama duvarından

Ağlayarak çekilen

...

İsa adına İsa

Akşamın kristali katedrallerde

Çarmıha gerilmektedir boyuna

İki bin yıl önce değil

Asıl şimdi” (Karakoç, 2021, s.285)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Musa’ya ve uzun yıllardır savaş halinde olan Filistin ve İsrail’e atıf yapılmaktadır.

“Bir zeytine bir sulha

Götürmek isteyen Musa

Adına asıl şimdi

Kan ve savaş öpüştürüyor

Filistin’de İsrail” (Karakoç, 2021, s.285)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in vefatından sonra onu yıkayan Hz. Ali’ye ve Hz. Ömer’e atf yapılmaktadır.

“Yaşamıştı bunu bir anda

Daracık bir odada

Peygamberin baş ucunda

Ali Peygamberi yıkarken buruşmuştu dünya

Deniz gibi vahşi mercanlar gibi yakıyordu elini sıcak su

Ömer bir horoz sandı dünyayı

Boğazında keskin bıçak

Ölümünde Peygamber’in” (Karakoç, 2021, s.289)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’le olan dostluğu ile bilinen, dört halifeden biri olan Hz. Ebubekir’e atf yapılmaktadır. Dizelerin devamında Cebrail’e ve İsrail’in sûruna atf yapılmaktadır.

“Ebubekir dört yanında çırpınışını duydu kanadının Cebrail’in

Toprakten yükselişini sûrun

İç odalarda

Çarşaf arkalarında

Ağlarken peygamber kadınları

Duydular kıyameti bir anda

Daracık bir saatte” (Karakoç, 2021, s.289-290)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Muhammed’in amcasının oğlu, dört halifeden biri olan Hz. Ali’ye atıf yapılmaktadır.

“Sonra Ali odanın yalnızlığından

Dört duvardan bir fısıltı duydu” (Karakoç, 2021, s.290)

Aşağıdaki dizelerde Mehdi’ye atıf yapılmaktadır. Mehdi rivayetlere göre kıyamete yakın Hz. İsa ile yeryüzünde bulunacak ve insanları doğu yola iletecektir.

“Göründü sancakların en yeşili

Ve ordusuyla birlikte Mehdi

Belirli bir süre geciktiren kıyameti

Kıyamet elinde bir belge

Bir tüy gibi hafifleten kıyameti

Mehdi şehitlik yapan ölümü kıyameti

Mehdi

Bereketin geri gelişi

Kıyametin birinci fecri” (Karakoç, 2021, s.:290)

Aşağıdaki dizelerde Hızır’a ve Kadir Gecesi’ne atıf yapılmaktadır. Kadir Gecesi, Kur’an’ın indirilmeye başlandığı ilk gecedir ve Müslümanlarca bin aydan daha hayırlı kabul edilir.

“Hızır’ın ete kemiğe kavuşması

Bir kadir gecesinde

Seçilenler seçildiler

...

Bir kadir gecesinde

Dönüşmeye başladı kaderi

Yeryüzünde” (Karakoç, 2021, s.290-291)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Musa’ya ve gösterdiği mucizelerden biri olan “Yed-i Beyza” yani göğsüne elini sokup bembeyaz bir nur olarak çıkarmasına, Hz. İsa ve Hızır’a ve Mehdi’ye atıf yapılmaktadır.

“Ah bu ne beyaz ne beyaz

Musa’nın elleri

Ve yüzü İsa yüzünün benzeri

Sonra bir değişim daha

Kendinde özetleyen bütün peygamberleri

Son Peygamber’in kendisi sanki

Hızır da işi bitip de aradan çıkan köprülerin en yükseği

Mehdi” (Karakoç, 2021, s.292)

Aşağıdaki dizelerde Mehdi kavramına ve kıyamet gününe ve kıyametin alametlerine atıf yapılmıştır. Rivayetlere göre kıyamet yakınlaştığında Mehdi Hz. İsa ile yeryüzünde buluşacaktır.

“Konuşacak mehdi

Geldi derleniş, günü

Derleniş toparlanış vakti” (Karakoç, 2021, s.293)

Aşağıdaki dizelerde Kur’an’ın indirildiği ilk gece olan ve İslam inanç ve geleneklerinde önem arz eden Kadir Gecesi’ne atıf yapılmaktadır.

“Artık her gün her gece

Bir kadir günü ve gecesi

Kur’an iniyor dağlardan tepelerden” (Karakoç, 2021, s.293)

Aşağıdaki dizelerde bir gemici terimi olan heyamola “ha gayret, hadi çek” gibi anlamlara gelen söyleyişe atıf yapılmaktadır.

“Heyamolalarla inip çıkan” (Karakoç, 2021, s.293)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Meryem’e atıf yapılmaktadır.

Kadınlar örtünürler Meryem örtülerini” (Karakoç, 2021, s.293)

Aşağıdaki dizelerde kıyamet gününe atıf yapılmaktadır.

“Derleniş toparlanış diriliş saati

Geldi

Yükseldi bir ağartı Müslüman ufuklardan” (Karakoç, 2021, s.294)

Aşağıdaki dizelerde şeytana atıf yapılmıştır.

“Şeytanı bir duvar ucunda sıkıştıran

Dam saçaklarında koğalayıp

Eski sınırına iten” (Karakoç, 2021, s.294)

Aşağıdaki dizelerde “Şit’in evi” denerek Kâbe’ye atıf yapıldığı düşünülebilir. Yaygın kabule göre Kabe’yi Hz. Adem’den sonra yeniden inşa edenlerden bir oğlu Hz. Şit’tir.

“Şit evi sığınağı zeytinlerden” (Karakoç, 2021, s.295)

Aşağıdaki dizelerde Hz. Meryem’in Hz. İsa’yı dünyaya getirirken doğum sancısıyla yaslandığı hurma ağacına atıf yapılmaktadır.

“Meryem’in dayanağı hurmadan” (Karakoç, 2021, s.295)

Aşağıdaki dizelerde Alâk Sûresi'nde yer alan, “O, insanı bir kan pıhtısından yarattı.” şeklindeki ikinci ayete atıf yapılmaktadır.

“Bir kan pıhtısından meniden

Bir insan türeten

Sonra onu büyüten” (Karakoç, 2021, s.295)

Aşağıdaki dizelerde Kur'an-ı Kerim'e ve şeytana atıf yapılmaktadır.

“Kur'an'a da şeytana da

Eş yapan yoldaş yapan sırasında

Bir örtü gibi birden açan dünyayı

Sonra birden toplayan ortalığı” (Karakoç, 2021, s.295)

Aşağıdaki dizelerde İhlas Sûresi'nin ikinci ayetine ve Allah'ın “Bekâ” sıfatına atıf yapılmıştır.

“Doğmamış ve ölmeyen

Gelmemiş ve gitmeyen” (Karakoç, 2021, s.296)

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Metinlerarasılık hem çok geniş kapsamlı hem de metne kazandırdığı derinliklerle, metin değerlendirmede en önemli ölçütlerden biridir. Tarihsel süreç içerisinde kuramsal olarak henüz tanımlanmadığı ya da farklı adlandırmalarla ifade edildiği dönemlerde bile metinsel gerçekliğin önemli bir ayağı olmuştur. Metinlerarasılık kavramı anlama sürecine metinle okuyucuyu ve okuyucunun geçmiş birikimlerini de dahil eder. Bu açıdan metinlere yaklaşımda okurun da payının önemli olduğu göz ardı edilmemelidir.

Bütün bu kıstaslardan yola çıkarak Sezai Karakoç'un yaşam öyküsü, dünya görüşü, eğitim hayatı gibi birçok noktada yaptığımız ön hazırlıkla beraber metinlerarasılık açısından bir inceleme meydana getirebilecek yetkinliğe sahip olabilmek için kuramsal bir çalışma süreci de geçirdikten sonra şiirlerin değerlendirilme süreci tamamlanmıştır. Karakoç'un metinleriyle yapılacak okumalardan alınan verimin fazla olabilmesi için okurun birçok farklı metinden haberdar olması gerekmektedir. Karakoç'un metinleri, sadece yazılı metinlerle değil, tablolar, heykeller, filmler, atasözleri, efsane, menkıbe gibi sözlü anlatı ürünleri ile de metinlerarasılık kurmayı zorunlu kılan metinlerdir.

Karakoç zengin bir halk kültürünün içerisinde hayata gözlerini açmış ve yine başta aile bireylerinin etkisiyle geniş bir dini eğitim ve birikimle çocukluk yıllarını geçirmiş olup okul yıllarında da dolu bir okuma alışkanlığı geliştirip Batı dünyasının önemli yapıtlarını okuma süreçlerine dahil etmiştir. Üniversite hayatıyla beraber zaten sahip olduğu düşünsel ufuk farklı açılarda zenginleşmeye devam etmiştir.

Şiirlerde sayılı olarak alıntılar tespit edilmiştir. Çalışmanın kapsamındaki şiirlerde yer alan üç alıntı vardır ve bunlardan ikisi Kur'an-ı Kerim bünyesindeki ayetlerdir.

Hızır ile Kırk Saat adlı bölümde ise Hz. Muhammed'in "Veda Hutbesi"nden "Şahir ol ya Rab!" şeklindeki cümle alıntılanmıştır.

Alıntılar kapsamında değerlendirildiğinde çok zengin bir veri elde edilememiş ve alıntıların çoğunun Kur'an-ı Kerim'den yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şiirlerde büyük bir çoğunlukta atıf (gönderge) tespit edilmiştir. Şair geniş bir zeminde birçok dini, kültürel ve tarihsel motife vurgu yapmaktadır. İncelediğimiz ilk bölüm olan "Monna Rosa" atıf yapılan kavramlar "Yağmur Duası", "Hz. Yusuf ve gömleği", "Hz. Âdem ve yasak meyve (elma)", "turna kuşu", "Sevr Mağarası", "Fenafillah", "Hz. Meryem", "Şehrazat", "Karaçay"dır. Görüldüğü gibi ilk bölümün atıfları genellikle dinsel motiflerdir.

"Şahdamar/ Körfez/ Sesler" adlı bölümde ise "ebabil kuşları", "melek", "Cabaret de Paris", "Lili", "Allah", "Leyla", "Üsküdar'dan Geçeriken", "Hz. Eyyub", "Kapalı Çarşı", "Kadifekale", "Sen Nehri", "Judy Garland" "Madonna", "Kur'an", "Hayber", "Binbir Gece Masalları", "Şeytan", "Kırk", "Mavi Sakal", "Asya", "Londra", "Venüs", "Polonya", "Peşte", "Buda", "Hz. Meryem" "Cezayir", "senturyon", "Fransa" "kurban", "İstanbul", "gül", "Hz. Muhammed", "Yunus Emre" "cenkname" "Hz. Ali" "naat", "rubai", "Hz. Nuh", "Akşemsettin", "Mimar Sinan", "Kaf Dağı", "Çin Seddi" "Süleymaniye" Beyazıt", "Şehzadebaşı", "Kristof Kolomb", "Çemberlitaş", "Avrupa"... şeklinde devam etmektedir. Bu bölüm atıf çeşitliliği açısından ilk bölümden daha zengindir. Dini kavramların yanında edebiyat alanından, sinemadan, dünyanın farklı ülke ve şehirlerinden, mitolojiden kavramlar yer almaktadır.

"Hızır ile Kırk Saat" başlığı inanç ve kültürümüzde önemli yer tutan iki kavram "Hızır" ve "kırk" üzerinde temellendirilmiştir. Hızır ab- ı hayat içerek ölümsüzlüğe ulaşmış peygamber veya veli olduğu konusunda ikilem yaşanan kutlu kişiliktir. Sadece İslam kültüründe değil çeşitli inançlarda da yer etmiş bir figürdür. Ölümsüzlük suyundan tattığı için asırlardır yaşadığı ve darda kalan inançlı kişilere Allah'ın izniyle yardım ettiğine inanılır. Halk arasında da 'Hızır yoldaşın olsun' gibi temennilere sık rastlanmaktadır. Bu bölüm özellikle peygamberler, peygamberlerin mucizeleri, dinler, kutsal kitaplar, hükümdarlar, ibadetler, saraylar, kutsal şehirler, ilahiler... gibi birçok dini kavrama atıf taşımaktadır. "Hızır", "bengisu (ab-ı hayat)", "Hz. İbrahim", "şakk'ul kamer", "Yed-i Beyza", "Hz. İsa", "Hz. Yahya", "Hz. Zülküf", "Hz. Musa", "Hz.

Şuayb”, “Hz. Âdem”, “Hz. Eyyub”, “Hz. Davud”, “Hz. Yuşa”, “Hz. Şit”, “Hz. İlyas”, “Hz. Yakub”, “Hz. Yunus”, “Hz. Zekeriyya”, “Hz. İshak”, “Hz. İdris”, “Hz. Nuh”, “Hz. Lut”, “Hz. Salih”, “Hz. Süleyman”, “Hz. İsmail”, “Hz. Meryem”, “Hz. Asiye”, “Hz. Ali”, “Hz. Ebubekir”, “Hz. Ömer” “Hz. Osman”, “Kur’an”, “Zebur”, “İncil”, “Tevrat”, firavun nemrud “ashab-ı kehf”, “Kıtmir”, “Burak”, “ refref”, “hüthüt”, “karınca”, “anka” “Azrail”, “İsrafil”, “Cebrail”, “Harut- Merut”, “İmrülkays” “Şems”, “Mevlana”, “Muhyiddin Arabi” “Hallac-ı Mansur”, “Şeyh Galib”, Bedir, Uhud, Hendek, Hayber”, “Yermuk”, “ Huneyn”, “Mekke” “Medine”, “ Kudüs”, “Babil”, “Şam”, “Bağdat”, “Mısır”, “Ninova”, “Elhamra”, “Yemen”, “Halep”, “Hadrianus”, “Roma”, “Tunus”, “Kurtuba”, “Bakü”, “Hiroşima- Nagazaki”, “Mursiye” “Nizip”, “Bilecik”, “Malatya”, “Urfa”, “Diyarbakır”, “Fırat” “Dicle” “Nil” “Sina Dağı”, “Nur Dağı”, “Arafat” “Dağı”, “Hira Mağarası”, “Sevr Mağarası”, “ Muallak taşı”, “kurban”, “namaz”, “oruç”,... şeklindedir.

Bütün bölümler beraber değerlendirildiğinde şu tablo elde edilmektedir:

Tablo 2.

Metinlerarası alıntılar ve atıflar (göndergeler)

Peygamber Adları	Hiz. Âdem, Hiz. Şit, Hiz. Nuh, Hiz. Süleyman, Hiz. Musa, Hiz. İsa, Hiz. İbrahim, Hiz. İshak, Hiz. Yakub, Hiz. Yusuf, Hiz. Eyyub, Hiz. Davud, Hiz. Lut, Hiz. İlyas, Hiz. Şuayb, Hiz. Yahya, Hiz. Zülküf, Hiz. Yuşa, Hiz. Yunus, Hiz. Zekeriyya, Hiz. İdris, Hiz. İsmail, Hiz. Salih, Hiz. Muhammed
Melekler	Cebrail, Azrail, İsrafil
Kutsal Kitaplar	Kur’an, İncil, Zebur, Tevrat
Semt / Mekân / Camii / Yapı / Bölge	Karaçay, Üsküdar, Sultanahmet, Şehzadebaşı, Süleymaniye, Beyazıt, Çemberlitaş, Dikilitaş, Karataş Yerebatan Sarnıcı, Yerebatan Cami, Galata Kulesi, Çin Seddi, Hadrianus Kütüphanesi, Haliç, Kabe, Mescid-İ Aksa, Berlin Duvarı, Balıklıgöl, Dicle, Havariyun Kilisesi, Piran, Bedir, Safa- Merve, Basra Körfezi, Mezopotamya
Kıtalar / Ülkeler	Asya, Avrupa, Amerika, Afrika, Polonya, Cezayir, Fransa, İsrail, Arabistan, Filistin
Sûreler	Kâf Sûresi, Rahman Sûresi, Alâk Sûresi, Yâsin Sûresi, Fetih Sûresi, İhlas Sûresi
Nehirler/ Göller / Denizler	Nil Nehri, Fırat Nehri, Dicle Nehri, Save Gölü, Kızıldeniz
Şehirler	Mısır, Mekke, Medine, Şam, Kudüs, Halep, Yemen, Mursiye, Elhamra, Kurtuba, Tunus, Roma, Atina, Babil, Venedik, İskenderiye, Urfa, Ağrı, Bursa, İstanbul, Malatya, Diyarbakır, Hiroşima, Nagazaki, Peşte, Bakü

Hayvanlar		Ebabil Kuşları, Hüthüt, Yusufututun Kuşu, Karınca, Anka, Kıtmir
Savaşlar ve Fetihler		Bedir, Uhud, Hendek, Yermuk, Huneyn, Hayber, Mekke'nin Fethi I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı
Dağlar/Mağaralar		Zülküf Dağı, Nur Dağı, Sina Dağı, Köse Dağı, Hira Mağarası, Sevr Mağarası
Hükümdarlar Kavimler /Halklar /Medeniyetler	/	Firavun, Nemrud, Kayser, Asur, Hitit, Himyer, Yunan, Pars, Ad, Semud, Eskimo,
Dini Terimler Halk İnanışları	/	Allah, kurban, oruç, namaz, cuma, salavat, sur, miraç, Kadir Gecesi, Veda Hutbesi, cennet, cehennem, araf, şeytan, melek, kevser, kudret helvası, mehdi, kıyamet günü, Burak, Refref, Hacerü'l Esved, şakku'l-kamer, yed-i beyza, kırk, kırklar, yediler, Hızır, sûr, günah çıkarma, çarmıha gerilme, Hıdırellez, Ashab-ı Kehf / al karısı
Dini/ Tarihi/Tasavvufi Kişilikler ve Kitaplar	ve	Meryem, Asiye, Bünyamin, Belkıs, Salome, Ümmühani, Hz. Ali, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Buda, Mevlâna Celaleddin Rumi, Şems, Muhyiddin İbnü'l Arabi, İbn-İ Arabi, İbnü'rüşd, İmrülkays, Hallac-ı Mansur, Şeyh Galib, Necip Fazıl, Yunus Emre, Sarı Saltuk, Ahi Evran, Sultan Şehmus, Veysel Karani, Akşemsettin, Mimar Sinan, Fusus'ül Hikem, Futuhat-I Mekkiye, Mesnevi
Edebî Kavram Mitolojik Unsurlar	Kişi ve	Şehrazat, Leyla, Binbir Gece Masalları, Rubai, Na't, Kafdağı, Bengisu (Âb-I Hayat), Venüs, Odisseus, Truvalı Helen
Deyim/Atasözleri/ Vecize		“Yer demir, gök bakır.”, “Ava giden avlanır.”, “Gün doğmadan neler doğar.”
Batı'ya Dair Unsurlar/ Kişiler		Lili, Cabaret De Paris, Judy Garland, Madonna, Mavi Sakal, Kristof Kolomb, William Saroyan, Franz Kafka, Albert Camus, Jean- Paul Sartre, Martin Heidegger, Arthur Schopenhauer, Nietzsche, Faulkner, Van Gogh, Chagall, Leonardo Da Vinci, Lois Aragon, Arthur Rimbaud, Nicollo Paganini
Tıbbî Terim ve İlaçlar	ve	Moditen, Equanil

Tablo 2 incelendiğinde yapılan alıntılar ve atıfların on sekiz başlıkta nitelendirilebileceği görülmektedir. Birçok farklı alandan kavramın, şiirlerde metinlerarası unsur olarak okuma sürecine dahil olduğu tespit edilmiştir.

Sezai Karakoç'un düzyazı olarak ele aldığı 'Yitik Cennet' adlı kitabı bir peygamberler tarihi olarak değerlendirilebilir. Karakoç bu kitabında Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Süleyman, Hz. Yahya, Hz. Süleyman, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in kıssalarını kendine has bir üslupla yazmıştır. Şiirlerinin atıflar

bağlamında değerlendirilmesi sonucu bu peygamberlerin isimlerine ve hayat hikayelerine, yaşadıkları şehir ve mekanlara büyük ölçüde atıf yapıldığı tespit edilmiştir.

Şiirlerde rastlanan bir çarpıcı noktada şairin birçok yerde Doğu'ya ait kavramlarla Batı'ya ait kavramları bir arada kullanıyor olmasıdır. Şiirlerinde Batılı birçok isme yer vermiştir. Bunlar Kafka, Camus, Sartre, Heidegger, Schopenhauer, Nietzsche, Faulkner, Van Gogh, Chagall, Kristof Kolomb, JudyGarland, Louis Aragon, Dante, Platon gibi farklı alanlarda öne çıkan isimlerdir. Karakoç Batı'ya ve yaşadığı zamana da genel hatlarıyla hâkim bir isimdir.

Alıntı ve atıfların büyük bir bölümünü peygamber adları, dini ve tasavvufi kavramlar oluşturmaktadır. Bu da şairin sahip olduğu dünya görüşü ve şiir poetikası ile örtüşmektedir.

5.2. Öneriler

Okuma birçok bileşeni olan çok boyutlu bir kavramdır. Okuma esnasında her metin okuyucuya farklı şifreler sunar ve okuyucunun bu şifreleri anlamlandırma boyutu okumanın verimliliğini belirler. Her metnin kendisinden başka metinlerle zorunlu bir etkileşim içerisinde olduğu da tartışmasız bir gerçektir. Okurun metni en iyi şekilde anlayabilmesi de bu metinlerarası unsurları fark edip çözümleyebilmesi ile mümkündür. Metinlerarasılık bu yönüyle okura yeni ufuklar açmakta hem okumayı daha keyifli hale getirmekte hem de sürecin kalitesini arttırmaktadır.

Türkçe eğitiminin vazgeçilmez unsuru hangi yaklaşım benimsenmiş olursa olsun metinlerdir. Tarihsel süreç boyunca farklı yaklaşımlar benimsense de metnin Türkçe eğitimindeki önemi korunmuş olup sadece metni ele alış farklılaşmıştır. Bundan dolayı Türkçe ve edebiyat derslerinde kullanılan ders kitaplarının barındırdığı metinlerin metinlerarası okumaya elverişli metinler olmasına özen gösterilmelidir. Öğrencilerin her temada karşılaşacakları metnin, onları içeriğinde barındırdığı metinlerarası unsurlarla farklı metinlerin eşiğine bırakması, öğrencilere yeni ufuklara ulaşmalarında ve meraklarını diri tutarak okuma kültürü edinmelerinde tetikleyici olacaktır.

Yapılan incelemeden hareketle Gün Doğmadan ders kitaplarındaki metin seçimi için elverişli bir kaynak olma potansiyeline sahiptir. Öğrencilerin bu metinlerle karşılaşması onlar için çok farklı ufuklar açacaktır. Ancak bununla beraber Türkçe ders

kitaplarında yer alabilmesi için Gün Doğmadan'ın çalışmamızda sadece metinlerarasılık yönünden incelendiği çocuğa görelilik ölçütleriyle de tam bir inceleme yapılması gerektiği göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2003). *Anlamak ve anlatmak*. Pan Yayıncılık.
- Akkanat, C. (2015). *Gelenek ve ikinci yeni şiiri*. Okur Kitaplığı.
- Aksan, D. (2004). *Anadili, dilbilim ve Türkçe yazıları*. Multilingual.
- Aktulum, K. (2014). *Metinlerarası ilişkiler*. Kanguru Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Kök Yayınevi.
- Atik Gürbüz, İ. (2019). Osmanlı Dönemi metinlerinde ekmek ve ekmekle ilgili anlam çerçeveleri, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3 (4), 348-376.
- Ay A. (2000). “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni Şiiriyle Akraba mı?”, *Yedi İklim Dergisi, Sezai Karakoç Özel Sayısı*, 49-50.
- Başaran, Ö. (2016). *Metinlerarasılık bağlamında Sezai Karakoç şiiri* (alıntılar ve atıflar) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Beaugrand R., Dressler W. (1981). *Introduction to Text linguistics*. Longman.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Eğitim Yayınevi.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Canım, R. (2016). *Divan edebiyatının kaynakları*. Akıl Fikir Yayınları.
- Cemiloğlu, M. (2001) *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Alfa Aktüel.
- Çetin, N. (2012). *Yeni Türk şiirinde geleneğin izleri*. Akçağ Yayınları.
- Çetinkaya, F. Ç., Durmaz, M., & Sönmez, M. (2019). Bir metinlerarasılık örneği: Kırmızı Başlıklı Kız varyantları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1148-1174.
- Çoruhlu, Y. (1999). *Türk mitolojisinin ABC'si*. Kabalcı Yayınevi.
- Devellioğlu, F. (2005). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2013). Yeni eleştiri bağlamında metindilbilimsel çözümlemelerle Cevat Şakir’i anlamak. *Turkish Studies*, 8(13), 811-827.
- Durmuş, İ. (2000). “İntihal”. *DİA*, C.22. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eroğlu, E (1993). *Modern Türk şiirinin doğası*. Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2003). *What is an Author? In Reading architectural history*. Routledge.
- Gordon, C. J. (1990). *Modeling an expository text structure strategy in think alouds*. *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 31(2), 6.

- Gönenç, E.Ö. (2003). *İletişimin Tarihsel Süreci*. İstanbul
- Güçlü, N. (2003). *İletişim*. Nobel Yay.
- Günşen, A. (2007). Gizli dil açısından Alevîlik-Bektaşîlik erkân ve deyimlerine bir bakış. *Turkish Studies*, 2(2), 328-350.
- Gürses, İ. (2016). Uzam olarak beden: Morimura'nın otoportre fotoğraflarında medyalararasılık. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 84-101.
- Hartman, D. G (1992). Intertextuality and Reading: The Text, the Reader, the Author and the
- Irwin, W. (2004). Against Intertextuality. *Philosophy and Literature*, 28, 227-242.
- Kaplan, M. (2016). *Şiir tahlilleri*. II. Dergâh Yayınları.
- Karabulut, M. (2022). *Sezai Karakoç'un şiirlerinde gül sağnağı*. 2. International Marmara Scientific Research and Innovation Congress, İstanbul, Türkiye.
- Karaca, A. (2010). *İkinci Yeni poetikası*. Hece Yayınları.
- Karakoç, S. (2021). *Gün doğmadan şiirler*. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2022). *Edebiyat yazıları I*. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2022). *Edebiyat yazıları II*. Diriliş Yayınları.
- Karataş, T. (2021). *Doğu'nun yedinci oğlu Sezai Karakoç*. İz Yayıncılık.
- Karatay, H. (2010). Türkçe Dersi Öğretim Araçlarında Yapılandırmacılık: Metinlerarasılık, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 155-178.
- Kavcar, C. Oğuzkan, F. (1999). *Örnek edebî metinlerle yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Kolcu, A. İ. (2009). *Edebiyat kuramları: Tanım-tenkit-tahlil*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Korkmaz, F. (2017). Metinlerarası ilişkilerin klasik retorikteki kökeni üzerine bir araştırma. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 71-88.
- Köksal, K. & Ünal, E. (2008). Metinler arası okumanın okuduğunu anlamaya etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 154-169.
- Kristeva, J. (2003). "Nous Deux" or A (hi)story of intertextuality", *The Romanic Review*. The Trustees of Columbia University.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun- A. Ersoy, çev. ed.). Pegem Akademi.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı Türkiye yüzyılı maarif modeli*.
- Oktay, A. (2001). *Şairin kanı: yazınsal eleştiriler I (1954-2000)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Onursal Ayırır, İ. (2004). *Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık. Günümüz Dilbilim çalışmaları*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Ögeyik, M, C. (2008). *Metinlerarasılık ve yazın eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Riegel, M., Pellat, J. C. & Rioul, R. (2009). *Grammaire méthodique du Français*.Quadrige/PUF.
- Rosenau, P, M. (1998). *Postmodernizm ve toplum bilimleri*. Ark Yayınları.
- Sazyek, H. (2015). *Roman terimleri sözlüğü*. Hece Yayınları.
- Schramm, W. (1964). *Mass media and national development: The role of information in the developing countries*. Stanford University Press
- Seggie, F. N. & Bayyurt, Y. (2015). *Nitel araştırma*. Anı yayıncılık.
- Şahinli, A. (2008). *Hikâye okumanın okuduğunu anlamaya ve Türkçe dersine yönelik tutuma etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şeref, İ. (2013). *Nazan Bekiroğlu'nun kurmaca eserlerinde metinlerarası ilişkiler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Yöntem Sorunu, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42 (1), 33-51.
- Tavşancıl, E., Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulamalı örnekleri*. Epsilon Yayınları.
- TDK (2024, Mart 18). *Türk Dil Kurumu sözlükleri. Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- TDV İslâm Ansiklopedisi. “Yemin”. Erişim 5 Haziran 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yemin>.
- Tunç, G. (2016). Modern dünyada Mecnun olmak: Louis Aragon’un Elsa’nın Mecnunu ve Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun adlı kitaplarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 320-328.
- Tunç, G. (2020). Sezai Karakoç’un şiirlerinde hatırlamanın işlevi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(1), 21-29. *Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 87-102.
- Yılar, Ö. (2016). *Yemliha'dan Camasbnâme'ye Lokman Hekim'den günümüze Şahmaran*. Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, H. (2015). Sezai Karakoç'un şiirlerinde geçen "yılan" ve "süt" imgelerini metinlerarası ilişkiler bağlamında okumak. *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (6), 279-310.
- Yücel, H. İ. (2022). Sinemadan şiire modern bir koşuklaştırma örneği: Sezai Karakoç'un "Lili" şiirinin metinlerarasılık/göstergelerarasılık bağlamında incelenmesi. *Turkish Studies*, 17, 4.

